KESKI-POHJANMAAN MAAKUNTASTRATEGIA 2040 JA MAAKUNTAOHJELMA 2022–2025

Maakuntahallitus 15.11.2021

Maakuntavaltuusto 29.11.2021

SISÄLLYSLUETTELO

ESIPUHE

1. JOHDANTO
   1.1. Valmistelun vaiheet, yhteensovitus ja yhteistyö

2. ALUEKEHITYKSEN TILANNEKUVA JA KEHITYSNÄKYMÄT
   2.1. Ohjelmatyön toteutuminen ja vaikuttavuus
      2.1.1. Arviointi maakuntaohjelman 2018–2021 toteutumisesta
      2.1.2. EU-ohjelmarahoituksen ja kansallisen aluekehittämisrahoituksen vaikuttavuus
   2.2. Maakunnan tilannekuva ja kehitysnäkymät
      2.2.1. Väestödynamiikka
      2.2.2. Aluetalous ja elinkeinoelämä
      2.2.3. Ilmastonmuutoksen hillintä
      2.2.4. Kestävä yhdyskuntakehitys ja toimivat yhteydet
      2.2.5. TKI-toiminta, osaaminen ja sivistys
      2.2.6. Osallisuus ja hyvinvointi

3. KESKI-POHJANMAAN MAAKUNTASTRATEGIA 2040
   3.1. Keski-Pohjanmaan tulevaisuusskenaariot 2040
   3.2. Keski-Pohjanmaa vuonna 2040; visio ja arvot
   3.3. Strategiset tavoitteet vuoteen 2040
   3.4. Keski-Pohjanmaan aluerakenne vuonna 2040
      3.4.1. Toimiva aluerakenne
      3.4.2. Eheytyvä yhdyskuntarakenne ja elinympäristön laatu
      3.4.3. Työllisyys ja kehittyvät elinkeinot
      3.4.4. Toimivat yhteysverkostot
      3.4.5. Luonnonvarojen käyttö ja viherrakenne
      3.4.6. Energiahuollon murros
      3.4.7. Kulttuuri- ja luontoympäristö, kulttuuriperintö ja alueiden virkistyskäyttö

4. KESKI-POHJANMAAN MAAKUNTAOHJELMA 2022–2025
4.1. Maakuntaohjelman kehittämisteemat ja läpileikkaavat tavoitteet 2022–2025
4.2. Osaaminen
4.2.1. Osaamisen kehittämistavoitteet ja toimenpiteet vuosina 2022–2025
4.3. Kilpailukyky
4.3.1. Kilpailukyvyn kehittämistavoitteet ja toimenpiteet vuosina 2022–2025
4.4. Saavutettavuus
4.4.1. Saavutettavuuden kehittämistavoitteet ja toimenpiteet vuosina 2022–2025
4.5. Älykäs erikoistuminen
4.5.1. Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen painopisteet
4.5.2. Älykkään erikoistumisen prosessi
4.6. Kestävän kaupunkikehittämisen ekosysteemisopimus

5. MAAKUNTAOHJELMAN TOTEUTTAMINEN JA SEURANTA
5.1. Maakuntaohjelman teemaryhmät
5.2. Rahoitussuunnitelma
5.3. Seuranta ja mittarit

6. YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTI

LIITTEET
Liite 1: Keski-Pohjanmaan tulevaisuusskenaariot 2040
Liite 2: Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategia
Liite 3: Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelman seurantamittarit

ESIPUHE

Täydentyy.

1. JOHDANTO

Keski-Pohjanmaan maakuntastrategia 2040 ja maakuntaohjelma 2022–2025 on keskipohjalaisten yhteinen näkemys maakunnan kehittämisen tulevaisuuden tavoitetilasta, strategisista linjauksista ja tavoitteista sekä keinoista, joilla nämä tavoitteet saavutetaan. Se perustuu maakunnan mahdollisuuksiin ja tarpeisiin, kulttuuriin ja erityispiirteisiin ja on valmisteltu osallistavassa prosessissa yhteistyössä maakunnan toimijoiden ja yhteistyökumppanien kanssa.

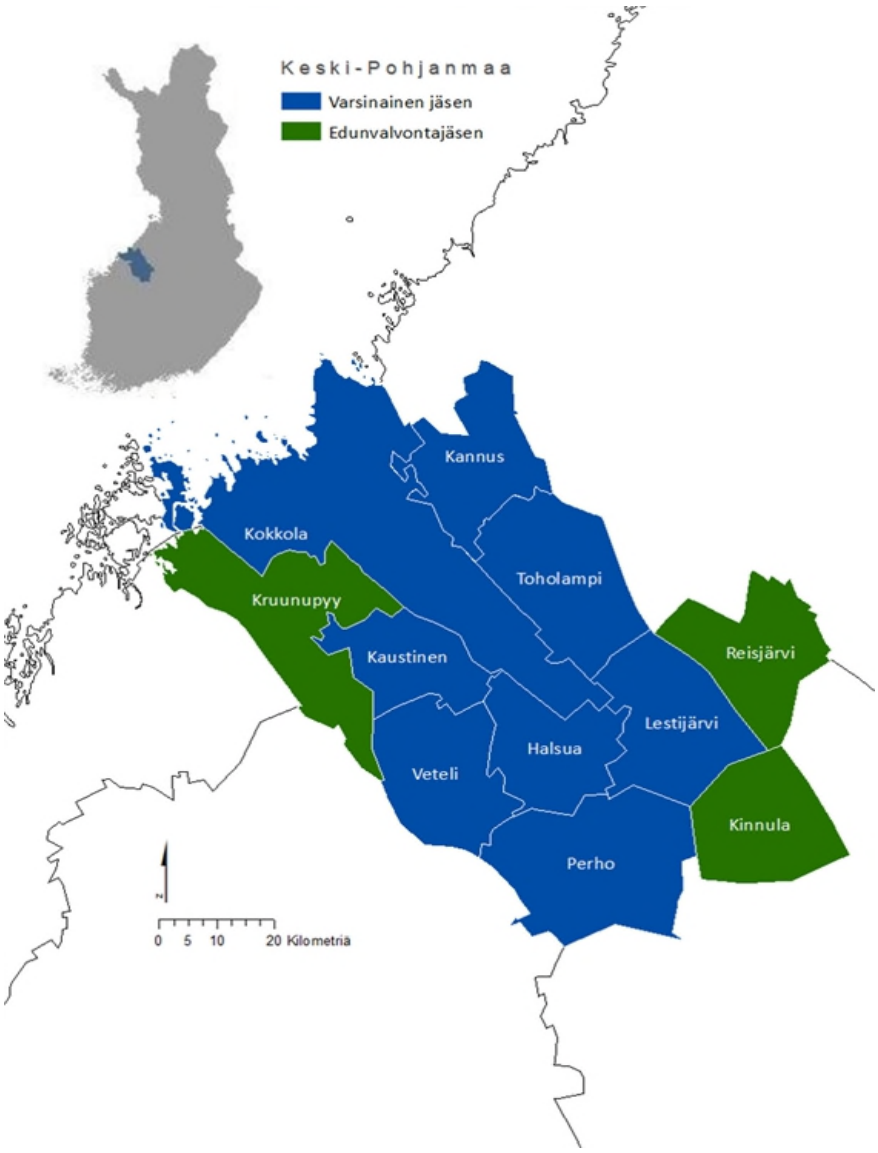

Kuva 1. Keski-Pohjanmaan maakunta.

Keski-Pohjanmaan maakuntastrategia 2040 ja maakuntaohjelma 2022–2025 perustuu maakuntajakolain (1159/1997) 1 §:n 2 momentin mukaiseen maakuntajakoon. Maakuntastrategiassa ja maakuntaohjelmassa on kuitenkin otettu huomioon soveltuvin osin edunvalvontatyön kautta mukana olevat kunnat Keski-Pohjanmaan liiton perussopimuksen (1.1.2019) mukaisesti.

Keski-Pohjanmaan liitto vastaa aluekehittämislain (Laki alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta 756/2021) mukaisesti aluekehittämisen strategisesta kokonaisuudesta Keski-Pohjanmaalla. Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisvastuu siirtyy hyvinvointialueille 1.1.2023 alkaen sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistuksen toimeenpanoa ja voimaanpanoa koskevan lain perusteella. Hyvinvointialueen lakisääteisiä tehtäviä ovat toiminnan alkaessa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestäminen. Keski-Pohjanmaan liitto toimii tiiviissä yhteistyössä Keski-Pohjanmaalle perustettavan hyvinvointialueen kanssa erityisesti maakuntaohjelman tavoitteisiin liittyvissä asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden kehittämisen asioissa.

Maakuntaohjelmaan on liitetty mukaan maakunnan älykkään erikoistumisen keskeiset strategiset painopisteet, jotka edistävät maakunnan osaamista, erikoistumista ja kilpailukykyä ja ovat edellytys Euroopan unionin alue- ja tutkimusrahoitusvälineiden käytölle. Älykkään erikoistumisen tavoitteet on yhteensovitettu maakuntaohjelman tavoitteiden kanssa osana valmisteluprosessia. Erillisessä Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategiassa on kuvattu tarkemmin älykkään erikoistumisen mahdollisuuksia, haasteita ja tavoitteita. Muita maakunnan liiton valmistelemia, maakuntaohjelmaa toteuttavia ja sen toimenpiteitä tarkentavia ohjelmia ja suunnitelmia ovat Keski-Pohjanmaan osaamisstrategia 2020–2025 (16.12.2019), matkailustrategia 2021–2025 (14.12.2020), koronaselviytymissuunnitelma (14.12.2020), alueellinen liikennejärjestelmäsuunnitelma 2024, ilmastotiekartta 2030, kaivosalan teemaohjelma 2030 sekä kansainvälistymisstrategia. Myös Kokkolan kaupungin ekosysteemisopimus on osa Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelmaa toteuttavaa suunnitelmien, ohjelmien ja sopimusten kokonaisuutta.

Maakuntastrategian ja -ohjelman valmistelua ohjaa aluekehittämislainsäädäntö sekä valtioneuvoston hallituskausittain vahvistama päätös valtakunnallisista alueiden kehittämisen painopisteistä. Laki alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja

rakennepolitiikan toimeenpanosta (756/2021) määrittelee alueiden kehittämisen tavoitteeksi alueiden kestävän kehityksen, kasvun ja kilpailukyvyn sekä asukkaiden hyvinvoinnin ja elinympäristön laadun edistämisen. Aluekehittämislain mukaan alueiden kehittämisellä 1) vahvistetaan kasvua tukevaa elinkeino- ja innovaatiorakennetta, alueiden älykästä erikoistumista ja taloudellista tasapainoa, kestävää yhdyskuntarakennetta sekä saavutettavuutta, 2) tuetaan asukkaiden työllisyyttä, osaamista, yhtäläisiä mahdollisuuksia ja sosiaalista osallisuutta sekä maahanmuuttajien kotoutumista, 3) parannetaan elinympäristön laatua sekä hillitään ilmastonmuutosta ja edistetään siihen sopeutumista, 4) vähennetään alueiden välisiä ja sisäisiä kehityseroja sekä 5) parannetaan alueiden omia vahvuuksia ja erikoistumista sekä edistetään niiden kulttuuria.

Valtioneuvoston aluekehittämispäätöksen mukaiset alueiden kehittämisen painopisteet vuosille 2020–2023 ovat 1) ilmastonmuutoksen hillintä ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen, 2) kestävä yhdyskuntakehitys ja toimivat yhteydet, 3) uudistuva elinkeinoelämä ja TKI-toiminnan vauhdittaminen, 4) osaaminen ja sivistys aluekehityksen voimavarana sekä 5) osallisuuden ja hyvinvoinnin lisääminen sekä eriarvoistumisen ehkäisy. Kaikissa painopisteissä huomioidaan lisäksi läpileikkaavina teemoina kestävä kehitys ja digitalisaatio.

Maakunnan aluerakenteen suunnittelua ohjaavat valtakunnalliset alueiden käytön tavoitteet, joita maankäyttö- ja rakennuslain mukaan on edistettävä maakunnan suunnittelussa. Niillä on tarkoitus vaikuttaa yhdyskuntien ja liikenteen päästöihin, turvata luonnon monimuotoisuutta ja kulttuuriympäristön arvoja, parantaa elinkeinojen uudistumismahdollisuuksia sekä sopeutua ilmastonmuutoksen seurauksiin ja sään ääri-ilmiöihin. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat: 1) toimivat yhdyskunnat ja kestävä liikkuminen, 2) tehokas liikennejärjestelmä, 3) terveellinen ja turvallinen elinympäristö, 4) elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat, 5) uudistumiskykyinen energiahuolto.

1.1. Valmistelun vaiheet, yhteensovitus ja yhteistyö

Keski-Pohjanmaan maakuntastrategian 2040 ja maakuntaohjelman 2022–2025 valmistelutyö toteutettiin osallisuuden ja yhteistyön periaatteiden mukaisesti laajassa yhteistyössä ja kumppanuudessa maakunnan toimijoiden ja sidosryhmien kanssa. Työtapoina käytettiin työpajoja ja seminaareja, teemakohtaisia työryhmätapaamisia,

neuvotteluita ja keskusteluja. Lakiin perustuvan lausuntokierroksen lisäksi luonnosvaiheen asiakirjoja on ollut mahdollisuus kommentoida valmistelun eri vaiheissa.

Valmistelu käynnistettiin osallistumis- ja arviointisuunnitelman (OAS) laatimisella, kuulemiskierroksella ja hyväksymisellä maakuntahallituksessa syksyllä 2020. Samana vuonna toteutettiin valmistelun tueksi edellisen maakuntaohjelman arviointi yhteistyössä Pohjois-Suomen maakuntien kanssa. Maakunnan tulevaisuuden näkymiä ja mahdollisia kehityskulkuja vuoteen 2040 hahmoteltiin skenaariotyön avulla yhteistyössä maakuntaliiton ja kuntien luottamushenkilöstöjohdon kanssa loppuvuodesta 2020.

Valmistelutyö jatkui vuonna 2021 sidosryhmille suunnatulla avoimella seminaarilla ja työpajalla, joka järjestettiin 11. helmikuuta. Työpajan tulosten perusteella tarkennettiin maakuntastrategian visio ja strategiset tavoitteet vuoteen 2040. Työpajan tuloksia työstettiin eteenpäin maaliskuussa maakuntaohjelman työryhmien (osaaminen, kilpailukyky, saavutettavuus, maaseudun teemaryhmä sekä ALKE-tilannekuva) työpajoissa, joissa määriteltiin maakuntaohjelman kehittämisteemat, läpileikkaavat teemat sekä keskeisiä tavoitteita vuoteen 2025. Maaliskuussa maakuntastrategian ja -ohjelman valmistelutilannetta ja alustavia sisältöjä esiteltiin myös maakuntahallitukselle, maakunnan yhteistyöryhmän sihteeristölle sekä maakunnan yhteistyöryhmälle.

Maakunnan aluerakenteen visio vuoteen 2040 päivitettiin yhteistyössä sidosryhmien ja asiantuntijoiden kanssa kevään 2021 aikana. Maakuntastrategian ja maakuntaohjelman kehittämistavoitteita tarkennettiin touko- ja kesäkuussa teollisuuden ja yrityselämän edustajien kanssa käydyissä keskusteluissa sekä maakuntaohjelman työryhmissä. Myös älykkään erikoistumisen painopisteet päivitettiin ja sovitettiin yhteen maakuntaohjelman tavoitteiden kanssa osana valmisteluprosessia kevään 2021 aikana. Luonnos maakuntastrategiasta ja -ohjelmasta valmistui kesäkuussa 2021. Asiakirja oli vapaamuotoisella kommenttikierroksella kesäkuusta elokuuhun, jonka jälkeen se viimeisteltiin lausuntokierrosta varten. Elo-syyskuussa 2021 järjestettiin kolme avointa kuulemistilaisuutta kuntien luottamushenkilöstölle ja viranhaltijoille sekä alueen toimijoille.

Maakuntaohjelman ympäristövaikutusten arviointi toteutettiin osana valmisteluprosessia yhteistyössä Etelä-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ympäristöviranomaisten kanssa. Ympäristövaikutusten arviointia koordinoiva SOVA-ryhmä seurasi arvioinnin etenemistä ja kokoontui kolme kertaa valmisteluprosessin aikana

arvioimaan maakuntaohjelman ympäristövaikutuksia. Lisäksi arvioitiin maakuntaohjelman vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon.

Keski-Pohjanmaan maakuntastrategia 2040 ja maakuntaohjelma 2022–2025 sekä ympäristöselostus olivat julkisesti nähtävillä ja lausuntokierroksella 29.9.-28.10.2021, jonka jälkeen lausuntojen perusteella täydennetty asiakirja käsiteltiin ja hyväksyttiin maakuntahallituksessa x.x.2021 ja maakuntavaltuustossa x.x.2021.

2. ALUEKEHITYKSEN TILANNEKUVA JA KEHITYSNÄKYMÄT

2.1. Ohjelmatyön toteutuminen ja vaikuttavuus

2.1.1. Arviointi maakuntaohjelman 2018–2021 toteutumisesta

Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelman 2018–2021 arviointi toteutettiin yhteistyössä Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan maakuntaohjelmien arviointien kanssa. Arvioinnissa todetaan, että Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelma on koonnut alueen kehittäjät yhteisten päämäärien taakse, ja esimerkiksi koronaviruspandemian aiheuttamiin muutoksiin on reagoitu maakunnassa onnistuneesti. Arvioinnin mukaan maakuntaohjelman valmistelu ja sidosryhmien osallistaminen valmistelun eri vaiheisiin on ollut onnistunutta ja laajaa. Alueen toimijat tuntevat ohjelman tavoitteet ja ovat sitoutuneet ohjelman toteuttamiseen. Myös toimijoiden välinen yhteistyö nähtiin arvioinnin pohjalta sujuvaksi. Osallistavaa, yhteistyöhön ja toimijoiden asiantuntemukseen ja sitouttamiseen perustuvaa toimintamallia tullaan jatkamaan myös uuden maakuntaohjelman toteuttamisessa.

Arvioinnin mukaan maakuntaohjelman teemat ja painopistevalinnat ovat olleet oikeita. Erityisesti arvioinnin perusteella on onnistuttu kilpailukyvyn vahvistamisessa, osaamisen ja alueellisen koulutusjärjestelmän kehittämisessä sekä älykkään erikoistumisen osalta akkuklusterin kehittämisessä ja kemianteollisuuden uudistamisessa. Haasteita on puolestaan ollut ylimaakunnallisen ja kansainvälisen verkostoitumisen ja saavutettavuuden tavoitteiden toteutumisen osalta. Myös alueellista ennakointityötä ja ohjelman vaikuttavuuden seurantaa tulisi arvioinnin mukaan parantaa. Arvioinnissa suositellaan vähähiilisyyden ja ilmastovastuullisuuden nostamista entistä vahvemmin ja konkreettisemmin esille maakunnan tavoitteissa ja viestinnässä. Uusi maakuntaohjelma

perustuu alueen erityispiirteitä edelleen kehittäviin teemoihin osaamiseen, kilpailukykyyn ja saavutettavuuteen, joita täydennetään entistä vahvemmin ilmastoon, ympäristöön ja vihreään kehitykseen sekä hyvinvointiin ja vetovoimaan liittyvillä painopisteillä.

2.1.2. EU-ohjelmarahoituksen ja kansallisen aluekehittämisrahoituksen vaikuttavuus

Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelmaa 2018–2021 on toteutettu niin Euroopan unionin ohjelmarahoituksen kuin kansallisen kehittämisrahoituksen avulla. Jo aiempien ohjelmakausien aikana rakennettuja tutkimusinfrastruktuureja ja kehittämisympäristöjä on vahvistettu alueen kärkialoille ja nouseville aloille suunnatulla tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnalla sekä osaamisen ja oppimisympäristöjen kehittämisellä. Työllisyyttä ja elinkeinoja kehittävät toimenpiteet ovat vahvistaneet alueen kilpailukykyä ja vetovoimaisuutta sekä etenkin koronapandemian vaikutuksista selviytymiseen tarvittavaa muutosjoustavuutta.

Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 Suomen rakennerahasto-ohjelma

Euroopan aluekehitysrahaston rahoituksella on toteutettu erityisesti Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategiaa, jonka keskiössä on alueen luonnonvarojen, energia-alan, kemian osaamisen sekä digitalisaation innovatiivinen yhdistäminen. Maakuntaan eri rakennerahasto-ohjelmakausien aikana rakennetut toimintaympäristöt sekä pitkäjänteinen alueellinen tutkimus- ja kehittämistoiminta ovat vaikuttaneet siihen, että Keski-Pohjanmaalla on vireillä merkittäviä investointeja tulevaisuuden kehittyvillä aloilla, kuten akku- ja kaivosteollisuudessa ja bio- ja kiertotaloudessa. Akkuklusterin ja raaka-aineketjun kehittäminen on lisännyt myös kansainvälisen ja kansallisen kilpaillun tutkimus- ja kehittämisrahoituksen käyttöä maakunnassa.

EAKR-rahoituksella on edistetty merkittävää vähähiilisyyttä sekä bio- ja kiertotaloutta vahvistavaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa liittyen akkumateriaalitutkimukseen, energian varastointiin, vaihtoehtoisiin polttoaine- ja energiaratkaisuihin sekä teollisuuden ja maatalouden sivu- ja jätevirtojen hyödyntämiseen ja logistiikkaan. Digitalisaation edistämisessä on keskitytty erilaisten toiminnallisten alustojen ja digitaalisten järjestelmien kehittämiseen. Näin on mahdollistettu uudenlaisten palvelujen ja tuotteiden kehittäminen, entistä tehokkaampi tavaroiden ja ihmisten liikkuminen sekä edesautettu tiedolla johtamista ja avoimen datan laajamittaista hyödyntämistä. Myös maakunnan kone- ja metallitekniikan, luonnonvara-alan ja rakennusklusterin oppimisympäristöjä on kehitetty rahoituksen avulla.

Alueen vetovoimaisuutta on vahvistettu matkailualan kehittämishankkeilla. Yritysten toteuttamilla kehittämishankkeilla on luotu uutta liiketoimintaa, vahvistettu pk-yritysten kasvua ja kansainvälistymistä sekä edistetty energiatehokkuutta ja uusiutuvan energian ja energiatehokkaiden ratkaisujen kehittämistä.

Euroopan sosiaalirahaston rahoituksella on vaikutettu erityisesti siihen, että maakunnan työllisyystilanne on pysynyt hyvänä. Toimenpiteissä on keskitytty maakunnan työvoimapulan lievittämiseen, työorganisaatioiden muutostilanteiden hallintaan, yritysten henkilöstön hyvinvoinnin kehittämiseen sekä koulutusorganisaatioiden ja TE-palvelujen yhteistyön parantamiseen. Toisaalta on pyritty vähentämään nuorten, ikääntyneiden ja erityisryhmien pitkäaikaistyöttömyyttä. Työelämän ulkopuolella olevien ryhmien osallisuutta on vahvistettu parantamalla elämänhallintataitoja ja edistetty näin polkua kohti työelämää. Myös valmistuvien opiskelijoiden siirtymistä työelämään on tehostettu ja vähennetty toisen asteen ammatillisten opintojen keskeyttäneiden määrää. Merkittävänä kehittämiskohteena on ollut kasvu- ja rakennemuutosalojen koulutuksen työelämälähtöisyyden parantaminen sekä digitaalisten opetusmenetelmien ja etäopiskelun kehittäminen.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman rahoitusta on kohdennettu alueellisiin vahvuuksiin, kuten elintarvikkeiden, turkisten ja energian tuotantoon sekä metsätalouden ja puutoimialan edistämiseen. Maaseuturahastosta on rahoitettu maaseudulla toimivien mikro- ja pienyritysten kasvua ja kilpailukykyä edistäviä investointeja mm. elintarvike-, metalli-, puunjalostus-, rakennus- ja matkailualoille sekä eläinlääkintäpalveluihin. Rakennetukivaroilla on rahoitettu kotieläintuotannon investointeja, biokaasulaitoksia, aurinkoenergiaa, salaojituksia, tuotanto- ja konevarastoja, kuivureita sekä työympäristöjen, tuotantohygienian, eläinten hyvinvoinnin ja ympäristön tilan parantamista. Koronapandemia ei ole vaikuttanut maatilojen investointihalukkuuteen, mutta alkutuotannon väliaikaista tukea on myönnetty turkistarhoille ja peruna- ja puutarhatiloille. Maaseuturahastosta ja Euroopan aluekehitysrahastosta myönnetyt yritysrahoitukset on yhteensovitettu rahoituksen käsittelyprosessin yhteydessä ja ne ovat täydentäneet toisiaan.

Maaseuturahaston kehittämisrahoituksen avulla on edistetty maakunnan Biolaakso-ekosysteemiin liittyvää bio- ja kiertotaloutta, maatilojen ja maaseudun mikro- ja pienyritysten toimintaympäristöjä, yrittäjien liiketoiminta ja teknologiaosaamista sekä maaseudun elinvoimaisuutta. Kehittämistoimet ovat liittyneet bioenergian ja hajautetun

energiantuotannon hyödyntämiseen, kiertotalouteen, resurssitehokkuuteen sekä turvemaiden ilmastoystävälliseen käyttöön maa- ja metsätaloudessa. Myös maa- ja metsätalouden vesistökuormituksen vähentämiseen ja ravinteiden kierrätyksen tehostamiseen on paneuduttu. Lisäksi on kehitetty maatalousyrittäjien ja metsänomistajien osaamista ja ammattitaitoa, henkistä hyvinvointia ja jaksamista sekä uusia maa- ja metsätalouden toimintamalleja ja innovaatioita. Maaseudun työllisyyttä on edistetty mm. turvaamalla kausityöntekijöiden saatavuutta. Maaseudun elinvoimaisuutta on vahvistettu kehittämällä luontomatkailua, kunnostamalla retkeilyreittejä ja -kohteita ja parantamalla harrastus- ja liikuntamahdollisuuksia sekä edistämällä digitalisaatiota ja nopeiden tietoliikenneyhteyksien saatavuutta.

Interreg-ohjelmat

Keski-Pohjanmaan maakunta kuuluu usean Interreg-ohjelman ohjelma-alueeseen ja erityisesti alueen tutkimus- ja kehittämisorganisaatiot hyödyntävät rahoitusta aktiivisesti. Maakunnan toimijoiden kansainväliset verkostot ja vahva hanketoiminnan kokemus takaavat hyvät mahdollisuudet kansainväliseen yhteistyöhön. Toteutettujen hankkeiden teemat liittyvät tiiviisti alueen keskeisiin painopistealoihin biotalouteen ja energiantuotannon ratkaisuihin, teollisuuden innovatiivisiin ratkaisuihin ja ICT-alan sovelluksiin sekä maaseudun elinvoimaisuuteen ja yhteiskunnalliseen osallisuuteen. Hankkeita on rahoitettu Interreg Botnia-Atlantica, Interreg Pohjoinen, Interreg Itämeri, Interreg Europe sekä Interreg Pohjoinen periferia ja arktinen -ohjelmista.

Kansallinen kehittämisrahoitus

Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelman 2018–2021 toteuttamista on rahoitettu kahdella erillisellä kansallisella määrärahalla. Alueelliset innovaatiot ja kokeilut (AIKO) -määräraha oli käytössä vuosina 2016–2018 ja alueiden kestävän kasvun ja elinvoiman (AKKE) määräraha on ollut käytössä vuodesta 2020.

AIKO-rahoitus keskittyi kokeilukulttuurin edistämiseen ja isompien kehittämisprosessien nopeaan käynnistämiseen. Rahoituksella tuettiin erityisesti matkailu- ja kulttuuritoimialoja sekä käynnistettiin suurempia kokonaisuuksia, kuten aloitettiin prosessi kaustislaisen viulunsoittoperinteen saamiseksi Unescon maailmanperintökohteeksi. Lisäksi parannettiin maakunnan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimijoiden osaamisen hyödyntämistä yrityksissä sekä yhteistyötä yritysten kanssa. Osana Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien

yhteistä elinkeinot murroksessa (ELMO) -yhteistyöhanketta kehitettiin maakunnan osaamiskeskittymiä ja -verkostoja.

Alueiden kestävän kasvun ja elinvoiman määrärahalla on valmisteltu laajempia kokonaisuuksia, jotka edistävät maakunnan ilmastopäästöjen ja turpeen käytön vähentämistä, luonnonvarojen kestävää käyttöä sekä luovat maaseutuympäristön tulevaisuuden kehityspolkuja. Erityisenä painopisteenä on ollut koronapandemian haitallisten vaikutusten vähentäminen sekä kuntien ja sidosryhmien elinvoiman ja muutosjoustavuuden kasvattaminen. Turpeen energiakäytölle on etsitty korvaavia vaihtoehtoja sekä luotu toimenpidesuosituksia koronapandemian haitallisten vaikutusten hillitsemiseksi ja niistä toipumiseksi. Suosituksia on hyödynnetty Keski-Pohjanmaan alueellisen koronaselviytymissuunnitelman laatimisessa. Lisäksi on tunnistettu maaseutuympäristön tulevaisuuden vahvuuksia liiketoiminnan, palvelujen tuottamisen ja työn uudenlaisen tekemisen näkökulmista.

2.2. Maakunnan tilannekuva ja kehitysnäkymät

Keski-Pohjanmaan maakunnan vahvuutena on hyvä logistinen sijainti, vientivetoinen suurteollisuus, rikkaat luonnonvarat, monipuolinen elinkeinorakenne sekä vahvat pienet ja keskisuuret yritykset ja alkutuotanto. Yhteisiä, koko maata koskettavia aluekehittämisen haasteita ovat ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen, väestön ikääntyminen ja syntyvyyden aleneminen, muuttoliikkeen vaikutukset sekä toimintaympäristössä tapahtuvat rakenteelliset ja osin ennakoimattomat muutokset. Toisaalta ilmastonmuutokseen liittyvät haasteet tunnistetaan alkutuotantopainotteisessa, bio- ja kiertotalouden sekä energianmurroksen mahdollisuuksiin nojaavassa maakunnassa myös suurena mahdollisuutena.

Maakunnan kilpailukyvyn ja asukkaiden hyvinvoinnin kannalta erityisen tärkeää on osaavan työvoiman riittävyyden varmistaminen alueen kehittyvien yritysten, uusien nousevien vahvuusalojen sekä tulevaisuudessa yhä kasvavien hoivapalveluiden tarpeisiin. Tärkeää on myös maakunnan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan, kansainvälistymisen ja verkostoitumisen vahvistaminen sekä saavutettavuuden ja vetovoimaisuuden edistäminen koko maakunnan alueella. Ennaltaehkäisevät ja vahvistavat toimet koko väestön, mutta etenkin lasten ja nuorten, hyvinvoinnin turvaamiseksi ovat olennaisia maakunnan menestykselle.

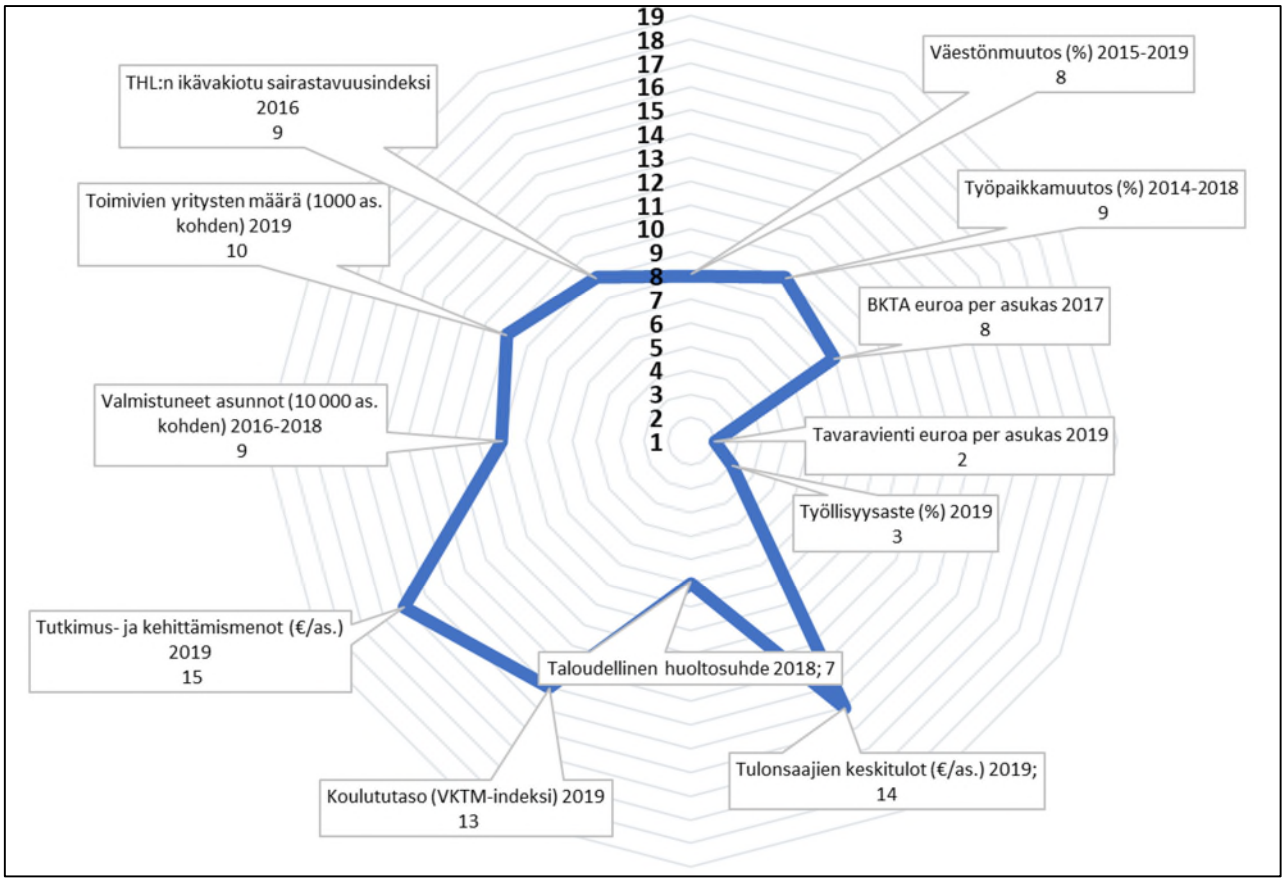

Kuva 2. Keski-Pohjanmaan sijoittuminen maakuntien kilpailukyvyn vertailussa avainmuuttujittain (Lähde: Tilastokeskus, THL/SotkaNet, Tulli, Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI).

Vertailtaessa Suomen maakuntien kilpailukykyä erilaisilla avainmuuttujilla, sijoittuu Keski-Pohjanmaa vertailussa kuudenneksi. Maakunnan kilpailukyky on erityisen vahva viennin ja työllisyysasteen osalta, mutta heikko tutkimus- ja kehittämismenojen, koulutustason ja tulonsaajien keskitulojen näkökulmasta tarkasteltuna.

2.2.1. Väestödynamiikka

Keski-Pohjanmaan väkiluku oli Tilastokeskuksen mukaan vuoden 2020 lopussa 67 988 asukasta. Heinäkuun 2021 ennakkotiedon mukaan väkiluku oli 68 131 asukasta. Väestöstä 87,8 % on suomenkielisiä, 9 % ruotsinkielisiä ja 3,1 % vieraskielisiä. Maakunta monikulttuuristuu, mutta hitaasti. Vaikka muunkielisten kansalaisten määrä on lähes kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa, on se koko maan osuuteen (7,8 %) verrattuna edelleen alhainen.

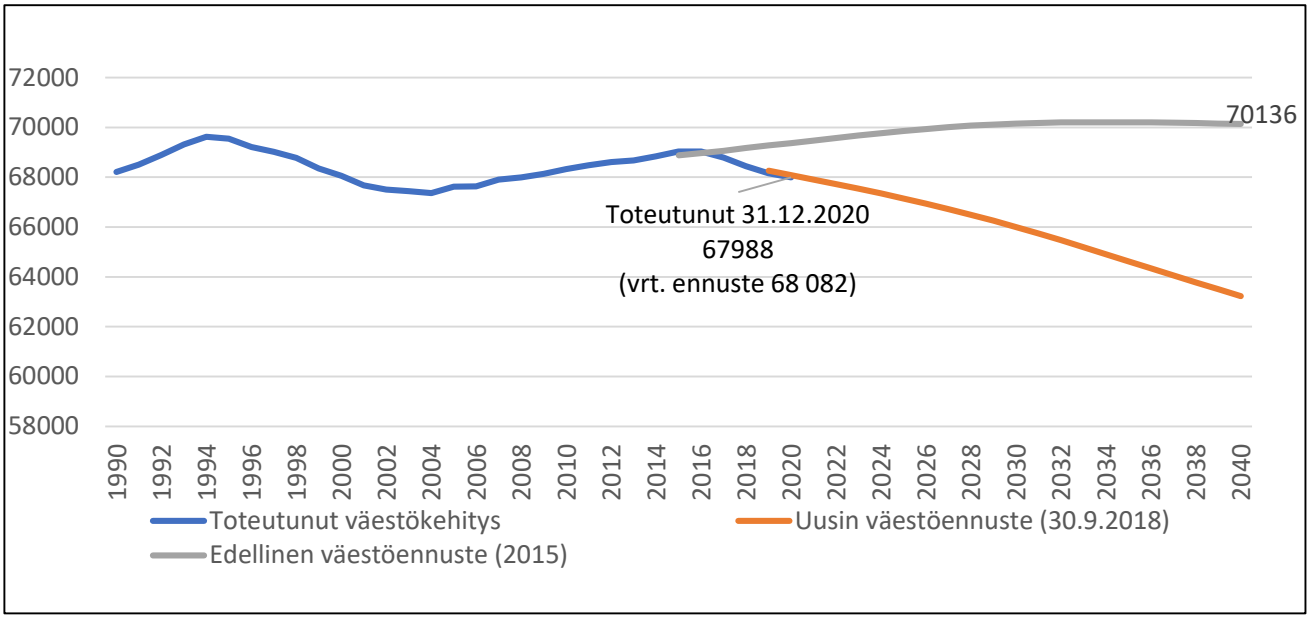

Kuva 3. Keski-Pohjanmaan väestöennuste vuoteen 2040 ja toteutunut väestökehitys (Lähde: Tilastokeskus).

Tilastokeskuksen uusimman, vuoden 2019 alueellisen väestöennusteen mukaan Keski-Pohjanmaan väkiluku vähenee vuoteen 2040 mennessä noin 5 000 henkilöllä, mikäli kehityssuuntaa ei onnistuta kääntämään. Alueen veto- ja pitovoimaisuuden kehittämisellä onkin ratkaiseva vaikutus siihen, millaiseksi väestökehitys tulevaisuudessa muodostuu.

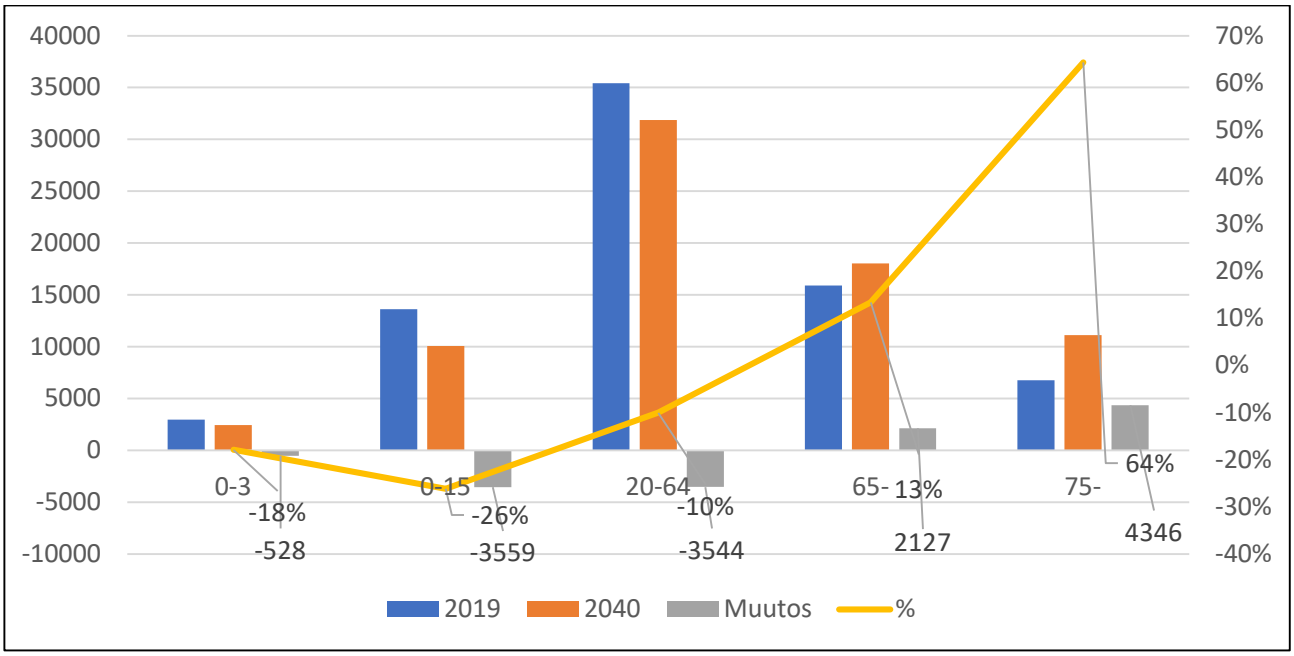

Kuva 4. Keski-Pohjanmaan väestöennuste vuoteen 2040 ikärakenteen mukaan (Lähde: Tilastokeskus).

Pieniä myönteisiä viitteitä kehityssuunnan muuttumisesta on nähtävissä, sillä vuonna 2019 ja etenkin vuonna 2020 poismuutto alueelta suhteessa tulomuuttoon väheni selkeästi edellisiin vuosiin verrattuna, ja väkiluku ylitti vuonna 2021 68 000. Nettomuutto on silti edelleen negatiivinen, vuoden 2020 ennakkotiedon mukaan se oli -286 asukasta. Vuonna 2019 muuttoliike Keski-Pohjanmaalta suuntautui erityisesti muihin pohjalaismaakuntiin (45 %) sekä Uudellemaalle, Pirkanmaalle ja Keski- ja Varsinais-Suomeen (42 %).

Maakunnan väestörakenteessa korostuu muihin maakuntiin verrattuna lasten suuri osuus, vaikka syntyvyys onkin vähentynyt myös Keski-Pohjanmaalla. Alle 15-vuotiaiden osuus väestöstä (18,8 %) on silti edelleen Pohjois-Pohjanmaan jälkeen maan toiseksi suurin. Huoltosuhteen heikkeneminen on kuitenkin yksi lähiaikojen suurimmista haasteista hoivapalvelutarpeen lisääntyessä voimakkaasti samalla, kun työikäinen väestö vähenee. Tilastokeskuksen ennusteen mukaan vuoteen 2040 mennessä yli 75-vuotiaiden määrä kasvaa Keski-Pohjanmaalla 64 % samalla, kun työikäisten määrä vähenee 10 %. Väestörakenteen nopeat muutokset haastavat merkittävästi maakunnan palvelu- ja kustannusrakenteita sekä kuntien elinvoimaisuutta. Lähivuosien toimenpiteitä kohdistetaankin monipuolisesti maakunnan veto- ja pitovoiman parantamiseen ja työvoiman saannin turvaamiseen mm. tulomuuttoa ja työ- ja koulutusperäistä maahanmuuttoa vahvistamalla.

2.2.2. Aluetalous ja elinkeinoelämä

Keski-Pohjanmaan vahvuutena on monipuolinen elinkeinorakenne, vientivetoinen suurteollisuus sekä laaja pienten ja keskisuurten yritysten kenttä ja alkutuotanto. Maakunnan aluetalouden erityispiirteet selittävät alueen korkeaa työllisyysastetta ja kohtuullisia työttömyyslukuja sekä tasoittavat suhdanteita muutostilanteissa. Koronapandemian vaikutukset eivät ole kohdistuneet Keski-Pohjanmaahan niin raskaasti kuin moneen muuhun Suomen alueeseen, mikä on osoitus alueen muutosjoustavuudesta. Koronapandemialla on kuitenkin ollut selkeitä vaikutuksia aluetalouteen ja työllisyyteen, minkä vuoksi tulevina vuosina on keskityttävä aluetalouden uudistamiseen ja monipuolistamiseen sekä toipumiseen koronapandemian vaikutuksista.

Keski-Pohjanmaan vuoden 2018 bruttokansantuote oli 2 627 miljoona euroa eli 38 290 euroa asukasta kohti. Asukaslukuun suhteutettuna luku on Manner-Suomen maakunnista kahdeksanneksi korkein. Noin kahdessakymmenessä vuodessa maakunnan

asukaskohtainen bruttokansatuote on kaksinkertaistunut ja ero koko maan tasoon kaventunut huomattavasti.

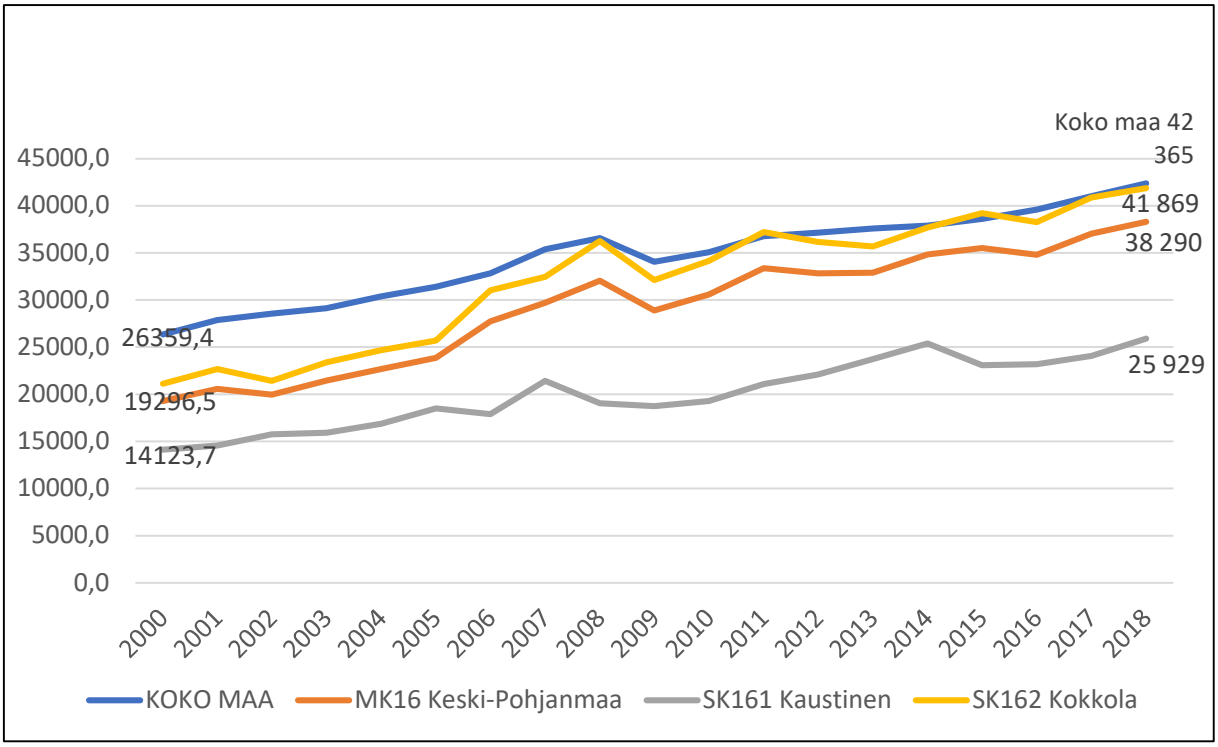

Kuva 5. Bruttokansantuote asukasta kohden vuosina 2000–2018 (Lähde: Tilastokeskus).

Viennin merkitys Keski-Pohjanmaan aluetaloudelle on erittäin merkittävä. Vuonna 2018 vienti muodosti 71 % alueen bruttokansantuotteesta, joka oli maakuntien vertailussa suurin osuus. Vienti perustuu kuitenkin suurelta osin muutamien Kokkolan suurteollisuusalueella sijaitsevien kansainvälisten suuryritysten varaan. Vuonna 2019 Keski-Pohjanmaan tavaraviennin kokonaisarvo oli yhteensä 1 727 miljoonaa euroa, joka on asukaslukuun suhteutettuna Kymenlaakson jälkeen maakunnista toiseksi korkein, 25 338 euroa asukasta kohti. Vuonna 2020 viennin arvo nousi 1 896 miljoonaan euroon.

Vuonna 2018 Keski-Pohjanmaalla oli 28 532 työpaikkaa. Näihin pendelöi alueen ulkopuolelta 3 543 henkilöä eli 12,4 %. Vastaavasti 3 282 keskipohjalaista kävi töissä oman maakunnan ulkopuolella. Maakunnan työpaikoista suurin osa, 21,5 %, on terveys- ja sosiaalipalveluissa, jonne myös valtaosa alueen uusista työpaikoista on viime vuosina syntynyt. Teollisuus tarjoaa työpaikan noin 15 prosentille ja tukku- ja vähittäiskauppa noin 11,5 prosentille alueella työssä käyvistä. Myös koulutus, maatalous, rakentaminen ja kuljetusala ovat huomattavia työllistäjiä maakunnassa. Määrällisesti eniten työpaikkoja on viime vuosina menetetty maatalouden, julkisen hallinnon ja kaupan alalla.

Taulukko 1. Alueella työssäkäyvät (työpaikat) toimialoittain vuosina 2013–2018 (Lähde: Tilastokeskus).

	2013	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**Muutos 2013–2018**	**%**
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous	2497	2412	2358	2227	2112	2040	-457	-18 %
B Kaivostoiminta ja louhinta	45	46	51	47	62	70	25	56 %
C Teollisuus	4325	4179	4118	4195	4230	4314	-11	0 %
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta	222	213	215	197	177	174	-48	-22 %
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto ja muu ympäristön puhtaanapito	145	160	167	162	152	152	7	5 %
F Rakentaminen	1649	1624	1592	1627	1727	1772	123	7 %
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien korjaus	3425	3326	3278	3252	3201	3292	-133	-4 %
H Kuljetus ja varastointi	1808	1772	1689	1708	1686	1759	-49	-3 %
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	719	717	665	630	681	734	15	2 %
J Informaatio ja viestintä	555	583	583	556	540	562	7	1 %
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	373	356	350	360	324	303	-70	-19 %
L Kiinteistöalan toiminta	138	139	149	159	168	162	24	17 %
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	954	964	960	916	952	957	3	0 %
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	1352	1346	1278	1409	1489	1505	153	11 %
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus	1062	1027	1079	1100	899	882	-180	-17 %
P Koulutus	2239	2155	2163	2135	2136	2142	-97	-4 %
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	5320	5429	5489	5479	5867	6140	820	15 %
R Taiteet, viihde ja virkistys	386	382	382	376	399	366	-20	-5 %
S Muu palvelutoiminta	839	810	782	781	824	764	-75	-9 %
T Kotitalouksien toiminta työnantajina	63	73	77	70	77	122	59	94 %
Tuntematon	294	290	283	278	327	320	26	9 %
Yhteensä	28410	28003	27708	27664	28030	28532	122	0,4 %

Alueen työpaikat jakaantuvat tasaisesti naisten ja miesten kesken, mutta naistyöpaikat niin Keski-Pohjanmaalla kuin koko maassa painottuvat vahvasti kuntasektorille. Noin 80 % maakunnan kunta-alan työntekijöistä on naisia. Vastaavasti yksityisen sektorin työntekijöistä 60 % ja yrittäjistä 69 % on miehiä. Noin 10 prosentilla maakunnan työntekijöistä on korkea-asteen ja 26 prosentilla alemman korkea-asteen tutkinto. Toisen asteen tutkinto on 55 prosentilla työntekijöistä. Kokonaan vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa on 9 % työntekijöistä.

Keski-Pohjanmaalla oli vuonna 2019 yhteensä 5 237 yritystoimipaikkaa, jotka työllistivät 16 968 henkilöä. Vaikka yritystoimipaikkojen määrä on laskenut vuoden 2014 huippulukemista (5 648 toimipaikkaa) yli 400 toimipaikalla (5 237 toimipaikkaa), on henkilöstömäärässä noustu takaisin vuoden 2014 tasolle. Myös liikevaihdon kehityksellä ja tuotannon jalostusarvolla mitattuna kehityssuunta on viimeisen kolmen vuoden aikana ollut myönteinen.

Taulukko 2. Yritysten toimipaikkojen liikevaihto (1000 euroa) Keski-Pohjanmaalla vuosina 2013–2019 (Lähde: Tilastokeskus).

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Muutos % 2013-2019
Yhteensä	3921526	3667958	3828888	3914032	4374258	4698383	4364503	11 %
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous	26657	33460	35827	41381	42979	50162	49500	86 %
B Kaivostoiminta ja louhinta	9265	8964	12388	10059	11251	15113	14487	56 %
C Teollisuus	1634820	1400057	1566484	1447889	1859370	2103714	1722688	5 %
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta	154175	110268	154267	249064	106553	108832	112635	-27 %
E Vesihuolto, jätehuolto ja muu ympäristön puhtaanapito	36643	42754	34127	43887	45462	48204	40368	10 %
F Rakentaminen	282837	280744	282077	303794	345969	385362	423479	50 %
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen korjaus	1055903	1055422	1035926	1097971	1133083	1137664	1137932	8 %
H Kuljetus ja varastointi	358115	357864	316500	334715	373333	382100	390369	9 %
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	49702	45932	50759	48011	46023	49874	48081	-3 %
J Informaatio ja viestintä	107122	108387	117341	105685	123995	117036	109503	2 %
L Kiinteistöalan toiminta	23204	25742	29278	31341	45018	67692	69081	198 %
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	49365	61314	57217	60610	63631	66798	70907	44 %
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	59632	63219	52494	53789	53325	59301	64937	9 %
P Koulutus	2826	2831	3006	2850	3825	3536	3460	22 %
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	43506	45297	53040	51822	63709	76161	76233	75 %
R Taiteet, viihde ja virkistys	12955	11301	11643	13578	40049	9496	12708	-2 %
S Muu palvelutoiminta	14771	14384	16512	17542	16682	17338	18135	23 %

Yhtenä aluetalouden mittarina voidaan käyttää julkisten ja yksityisten työpaikkojen välistä suhdetta. Keski-Pohjanmaalla yksityisen sektorin työpaikkojen osuus kaikista alueen työpaikoista on 68,2 %. Osuus on maakuntien vertailussa viidenneksi alhaisin. Yksityisten työpaikkojen osuus suhteessa julkisiin työpaikkoihin on korkein Kaustisella (76,9 %), mutta myös Kannuksessa, Toholammilla ja Halsualla osuus on korkea, noin 74 %. Kokkolassa yksityisiä työpaikkoja on 66,5 % kaikista työpaikoista.

Keski-Pohjanmaan työllisyysaste on pysytellyt vuodesta 2015 lähtien 70 prosentin paremmalla puolella. Vuonna 2020 se oli Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan 75,3 %, mikä on Etelä-Pohjanmaan jälkeen maakuntien vertailussa toiseksi korkein. Koronapandemia on lisännyt työttömyyttä ja laskenut työllisyysastetta myös Keski-Pohjanmaalla, mutta osaavasta työvoimasta on edelleen pulaa useilla aloilla. ELY-keskusten julkaiseman kevään 2021 alueellisten kehitysnäkymien mukaan Keski-Pohjanmaalla on ollut koko maan tilanteesta poiketen koronaviruspandemian aikana avoimia työpaikkoja enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Koronaviruskriisin aikana Keski-Pohjanmaan maakunnan työttömyysaste on noussut tavanomaisesta 7–8 prosentin tasosta hetkittäin jopa yli 12 prosenttiin, mutta on vähitellen laskenut lähelle 10 prosentin tasoa. Vuoden 2020 lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 10,1 % ja työttömiä työnhakijoita oli 3 080.

2.2.3. Ilmastonmuutoksen hillintä

Keski-Pohjanmaan tavoitteena on olla hiilinegatiivinen maakunta vuoteen 2035 mennessä. Tämä edellyttää isoja muutoksia energian tuotannossa ja kulutuksessa sekä tuotannon uudistamista vähemmän päästöjä aiheuttavaksi. Maakunnan ilmastotiekartassa keskitytään kielteisten vaikutusten hillintään ja samalla ilmastonmuutokseen liittyvien mahdollisuuksien hyödyntämiseen. Erityisesti tavoitteena on suurimpien päästöjä aiheuttavien sektorien päästöjen alentaminen.

Keski-Pohjanmaalla on hyvät mahdollisuudet toimia edelläkävijänä luonnonvara-alaan, bio- ja kiertotalouteen, biokaasuun, uusiutuvaan energiaan ja energian varastointiin sekä akkukemiaan ja akkumateriaaleihin liittyvässä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnassa. Uusien vähähiilisten tuotteiden ja palvelujen synnyttämiseksi ja markkinoille saamiseksi tarvitaan sekä julkisen että yksityisen sektorin tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimia. Tavoitteena on myös litiumkaivoshankkeen käynnistäminen Kaustisella ja sen tuottaman raaka-aineen jatkojalostaminen mm. akkukemikaalituotannossa. Litiumkemiantehdas, jossa malmirikaste jatkojalostetaan litiumhydroksidiksi, sijoitetaan Kokkolan suurteollisuusalueelle. Keski-Pohjanmaan alueelle ollaan lisäksi rakentamassa satojen tuulivoimaloiden kapasiteettia lähivuosina. Suurin osa voimaloista sijoittuu Lestijärvelle, Toholammille ja Kannukseen.

Keski-Pohjanmaan asukaslukuun suhteutetut kasvihuonekaasupäästöt ovat korkeat. Korkeita lukuja selittää etenkin maatalous, jonka päästöt nostavat maaseutuvaltaisen

maakunnan kokonaispäästöjä. Toisaalta on huomattava, että Keski-Pohjanmaa on vahvaa ruoantuotantoaluetta, jossa tuotetaan ruokaa myös muille maakunnille. Maatalous on myös metsätalouden ohella ainoa hiilidioksidia sitova toimiala ja siten osaltaan vähentämässä ilmastopäästöjä. Myös tilusjärjestelyt vähentävät maatalouden kasvihuonekaasupäästöjä, koska ne lyhentävät ja vähentävät kulkumatkoja, tehostavat työtä pelloilla sekä mahdollistavat maatilojen siirtymisen ympäristöystävällisemmän konekannan käyttöön. Suometsien suuri osuus on ilmastonäkökulmasta maakunnan erityispiirre. Suometsien hiilinielujen ylläpitäminen ja kasvattaminen sekä maaperän turpeen päästöjen vähentäminen ovat avainkysymyksiä tulevaisuudessa.

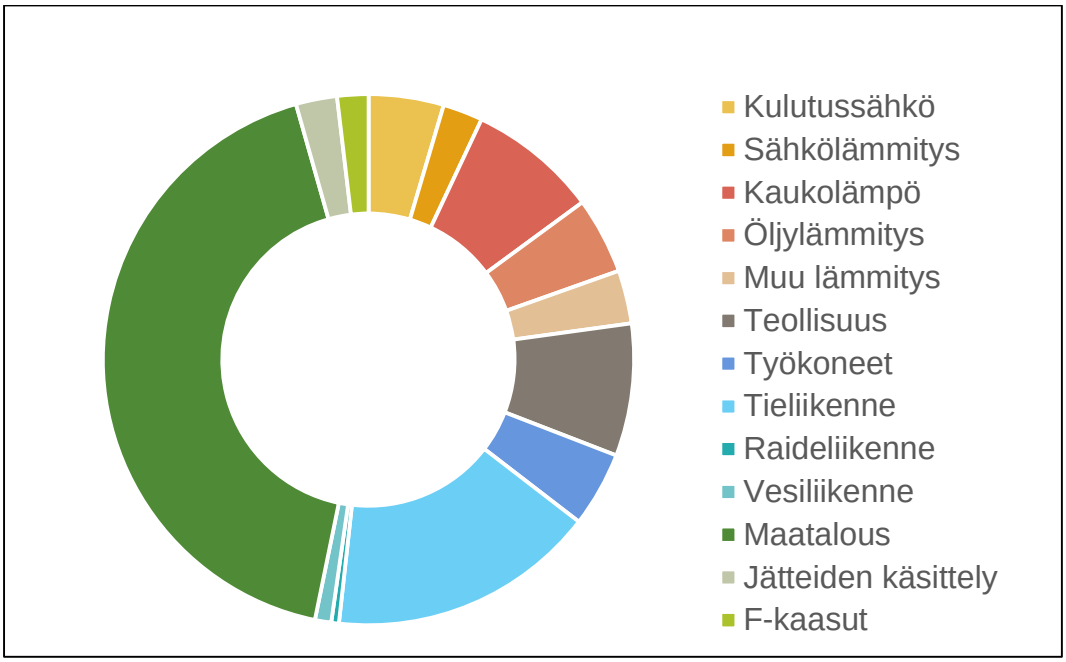

Kuva 6. Keski-Pohjanmaan CO2-päästöjen jakautuminen sektoreittain vuonna 2019 (Lähde: Hinku-laskenta, SYKE).

Vuonna 2019 Keski-Pohjanmaan kuntien kasvihuonekaasupäästöt olivat 798,4 kilotonnia hiilidioksidiekvivalenttia (ktCO2e), mikä on noin 2,2 % Suomen kuntien kokonaispäästöistä. Alueen suurimmat päästölähteet ovat maatalous (42,4 %), lämmitys (18,8 %) ja liikenne (18,4 %), jotka yhdessä muodostavat lähes 80 prosenttia maakunnan päästöistä. Maatalouden kasvihuonekaasupäästöistä suurin osa muodostuu eläinten ruuansulatuksesta (35 %) ja maaperästä (30 %). Lämmityspäästöjen suurin aiheuttaja on kaukolämpö, joka tuotetaan suurelta osin fossiilisilla polttoaineilla. Liikenteen päästöistä suurimman osan tuottaa tieliikenne. Tieliikenteen päästöistä 62 % aiheutuu henkilöautoliikenteestä ja 35 % kuorma- ja pakettiautoliikenteestä. Vuoden 2007 tasosta

vuoteen 2018 päästöt ovat vähentyneet 20 %. Suurimmat päästövähennykset on saavutettu öljylämmityksessä, teollisuudessa ja jätteiden käsittelyssä.

Kokkolan suurteollisuusalue muodostaa Pohjois-Euroopan suurimman epäorgaanisen kemianteollisuuden ekosysteemin, jossa toimii useita kemian ja metallien jalostusteollisuuden huippuyrityksiä. Alueelle on sijoittunut 17 teollisuuslaitosta sekä noin 60 palveluyritystä tukemaan tuotantoyritysten ydintoimintoja. Yritykset työllistävät suoraan 2 300 henkilöä. Suurteollisuusalueella teolliset symbioosit ja kiertotalous ovat olleet osa tuotantoa jo vuosikymmenet, ja aluetta pidetään Suomen ja koko Euroopan mittakaavassa kiertotalouden edelläkävijänä. Alueen tuotannolliset yritykset hyödyntävät yritysten välistä synergiaa tuotantoprosesseissa sekä niissä syntyvien sivutuotteiden jatkokäsittelyssä. Näin materiaali- ja energiavirrat tehostuvat ja prosessijätteen määrää voidaan vähentää huomattavasti. Kehittämistyötä entistä tehokkaamman kiertotalouden edistämiseksi ja toteuttamiseksi tehdään jatkuvasti. Osaaminen näkyy sekä teollisuusalueen prosessiosaamisessa että koulutuksen ja korkeatasoisen tutkimuksen keskittymänä.

Alueellinen metsäohjelman tavoitteena on kokonaiskestävä metsätalous, joka huomioi taloudellisen, ekologisen, sosiaalisen ja ilmastokestävyyden metsien hoidossa ja käytössä. Metsien suojelua edistetään vuoteen 2025 ulottuvan valtakunnallisen METSO-ohjelman myötä. Vuosina 2008–2019 METSO-ohjelman kautta on suojeltu pysyvästi 875 ha maata. Lähes 80 % maakunnan pinta-alasta on suo- ja metsätalousmaata. Soiden osuus Etelä- ja Keski-Pohjanmaan metsätalousmaasta on muuhun maahan nähden keskimääräistä suurempi, 43 %. Turvemaiden osuus suurimmasta ylläpidettävissä olevasta hakkuumäärästä on 24 % vuoteen 2025 ja se nousee 42 %:iin vuosina 2026–2035. Soidensuojelualueita Keski-Pohjanmaalla on 8240 hehtaaria. Natura 2000-verkostoon kuuluu Keski-Pohjanmaalla vajaa 40 kohdetta. Keskipohjalainen kulttuuriympäristö ja kulttuuriperintö on kansallisesti ja kansainvälisesti merkittävää.

2.2.4. Kestävä yhdyskuntakehitys ja toimivat yhteydet

Maakunnan erityispiirteitä ovat maaseutukuntia halkovat jokilaaksot ja Kokkolan rannikkoalueen merellisyys. Maakunnan väestöstä 57 % asuu kaupunkialueella ja 43 % maaseutualueella. Kokkolan ydinkaupunkialuetta lukuun ottamatta maakunta on hyvin maaseutuvaltainen. Maakuntakeskus Kokkolan ohella Kannus ja Kaustinen maaseudun pieninä paikalliskeskuksina toimivat maakunnan aluekeskus- ja palveluverkoston keskittyminä. Kokkolan kaupunki ja sen eteläpuolella Pohjanmaan maakuntaan kuuluva

Pietarsaari muodostavat maakuntarajan ylittävän työssäkäyntialueen. Samoin Kannuksesta Ylivieskan ja Kalajoen suuntaan Pohjois-Pohjanmaalle muodostuu maakuntarajan ylittävä työssäkäynti- ja asiointialue.

Maaseudun ja kaupunkialueen vuorovaikutus on maakunnassa voimakasta. Kahdensuuntainen pendelöinti sekä koulutus ja palvelut liikuttavat asukkaita Kokkolan ja maaseutukuntien välillä. Vaikka koulutusorganisaatiot ovat keskittyneet pääasiassa maakuntakeskus Kokkolaan, on myös maaseutukunnissa tarjolla monipuolista koulutusta. Vaikka väestön keskittyminen kasvukeskuksiin jatkuu, voivat kasvava etätyö, monipaikkaisuus ja vauhdilla etenevä yhteiskunnan digitalisaatiokehitys hämärtää rajaa maaseutualueiden ja keskuskaupunkien välillä. Myös ilmastonmuutoksen torjunta ja vihreä siirtymä edellyttävät yhä enenevässä määrin tutkimus-, kehittämis- ja innovaatioyhteistyötä maaseutualueiden ja maakuntakeskuksessa sijaitsevien tutkimus- ja kehittämisorganisaatioiden välillä.

Toimivan logistiikan ja riittävän kapasiteetin tietoliikenneyhteyksien merkitys maakunnan vetovoimalle ja kilpailukyvylle on ratkaiseva. Keski-Pohjanmaan logistinen sijainti on hyvä ja maakuntakeskus Kokkolaan on muodostunut maakunnan keskeisten liikenneyhteyksien kohtaamispaikka. Maakunnan saavutettavuuden rungon muodostavat maakuntakeskus Kokkolassa yhdistyvät valtatiet, Kokkolan satama, Kokkola-Pietarsaaren lentoasema sekä maakunnan lävistävä päärata, josta on sähköistetty yhteys satama- ja suurteollisuusalueelle. Rannikon suuntainen valtatie 8 ja Jyväskylän suuntaan Keski-Suomeen erkaneva valtatie 13 sekä Kannuksen keskustan kautta Kajaanin suuntaan Kainuuseen jatkuva valtatie 28 kohtaavat Kokkolassa. Alempiasteinen tieverkko on merkittävä maakunnan sisäisen liikenteen ja monipuolisen elinkeinotoiminnan ja alkutuotannon kannalta.

Keski-Pohjanmaan maakunta on suhteellisen harvaan asuttu (13,6 asukasta/km2) ja maakunnan yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän vuoksi liikkuminen maakunnan sisällä perustuu pääasiassa henkilöautoiluun. Vuonna 2019 liikennesuoritteiden määrä asukasta kohden oli Keski-Pohjanmaalla 6 881, joka on maakuntien vertailussa viidenneksi alhaisin. Korkein liikennesuoritteiden määrä oli Lapissa (11 436 suoritetta/as) ja alhaisin Uudellamaalla (4 978 suoritetta/as). Tavaraliikenne maakunnassa on merkittävää niin teillä, raideliikenteessä kuin satamassa. Tavaraliikenteen osalta Kokkola-Ylivieska-rataosuus on yksi Suomen vilkkaimpia. Alueen kaivostoiminnan kasvun, tuulivoimarakentamisen sekä

energiantuotannon raaka-ainekuljetusten ansioista raskaiden kuljetusten rooli maakunnassa säilyy jatkossakin vahvana.

Kokkolassa sijaitsee Pohjois-Euroopan suurin epäorgaanisen kemian keskittymä ja maan suurin bulk-satama, raideliikenne- ja transitoliikennesatama sekä kolmanneksi suurin yleissatama, jossa 14-metrinen syväsatama mahdollistaa suurimpien Panamax- ja Cape size -luokan alusten täyteen lastaamisen. Satama tarjoaa varsinkin raideliikenteen ansiosta nopeat yhteydet Venäjälle ja sieltä muualle maailmaan, ja toimii tärkeänä linkkinä idän ja lännen välisessä kaupankäynnissä. Kokkolan satamassa sijaitsee myös Euroopan suurin ja Pohjoismaiden ainoa joka sään terminaali, jossa käsitellään pääsääntöisesti kontteja ja kappaletavaraa.

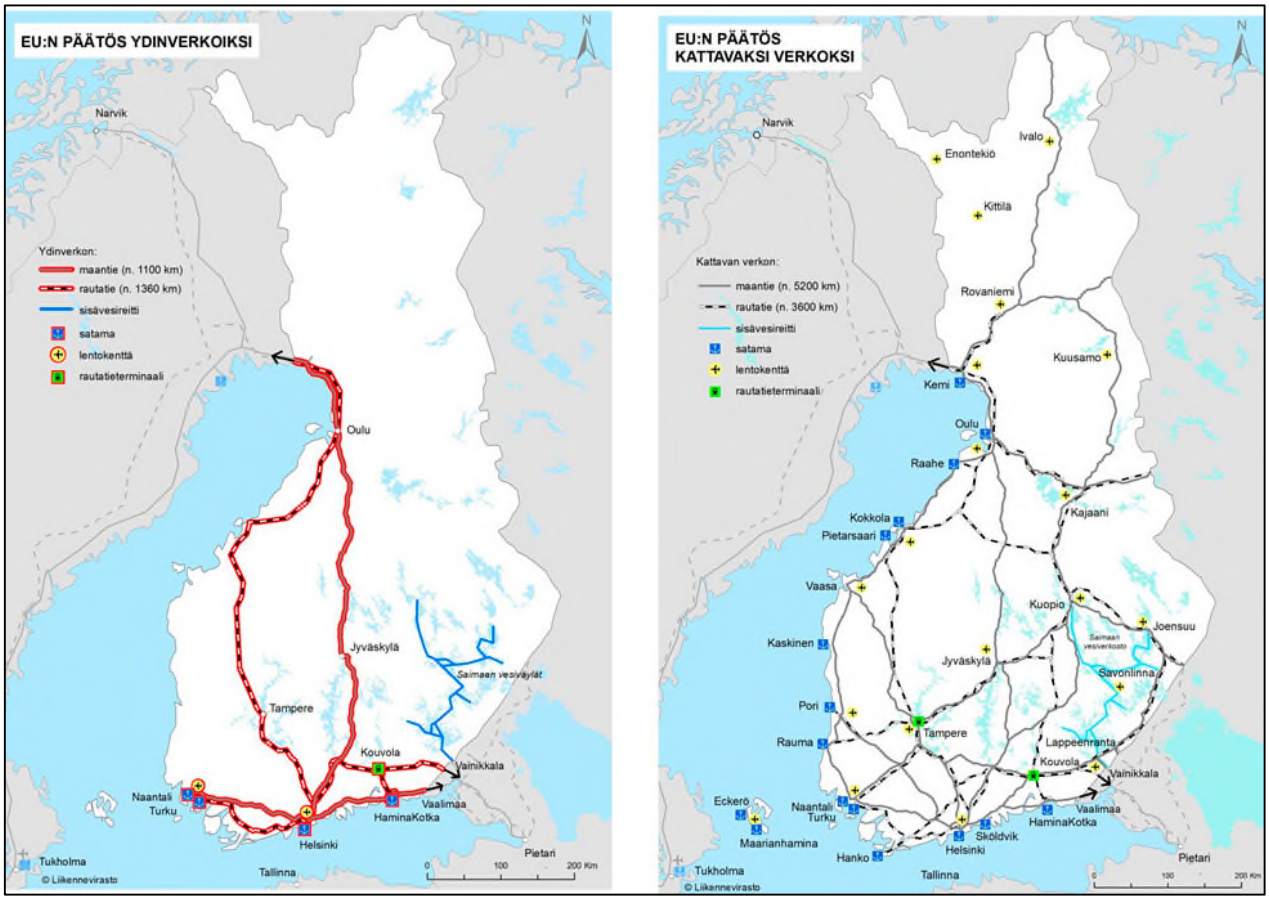

Kuva 7. EU:n päätös TEN-T verkoston ydinverkoiksi ja kattavaksi verkoiksi (Lähde: Väylävirasto).

Maaliskuussa 2021 voimaan tullut laajakaistalain asetus määrittää nopean laajakaistayhteyden vähimmäisnopeudeksi Suomessa 100 Mbit/s. Euroopan unionin tavoitteena on, että kaikilla olisi vuoteen 2025 mennessä mahdollisuus saada nopeudeltaan

100 Mbit/s laajakaistayhteys, jonka nopeus on nostettavissa 1 000 Mbit sekunnissa. Vaatimuksia ollaan edelleen korottamassa niin, että kiinteiden yhteyksien rahoituksen ehdoksi tulisi jatkossa vähintään 200 Mbit/s nopeus. Vuoteen 2030 mennessä kaikkien EU:n kotitalouksien tulisi olla jo 1 000 Mbit/s kattavien yhteyksien piirissä.

Vuoden 2019 lopussa 56 prosentilla keskipohjalaiskodeista oli saatavilla nopeudeltaan vähintään 100 Mbit/s ja 50 prosentilla nopeudeltaan vähintään 300 Mbit/s oleva kiinteä laajakaistayhteys. 1000 Mbit/s kattavat yhteydet olivat saatavilla 20 prosentilla kotitalouksista (vastaavat luvut koko maassa olivat 64 %, 54 % ja 47 %). Käytännössä 300 Mbit/s kattavien yhteyksien saatavuus toteutuu vain Kokkolassa ja osittain Toholammilla, Kannuksessa ja Kaustisella. Maakunnan kunnista 300 Mbit/s nopeudeltaan ylittävää laajakaistaa ei ole lainkaan saatavilla Halsualla, Lestijärvellä ja Vetelissä. Maaseutualueiden laajakaistarakentamisen haasteena on ollut kaupallisten operaattoreiden kiinnostuksen puute sekä rahoituksen saatavuus eikä maakunnassa ole tällä hetkellä laajakaistahankkeita meneillään.

2.2.5. TKI-toiminta, osaaminen ja sivistys

Maakunnan tutkimus- ja innovaatioympäristön keskiössä on Kokkolan kampusalue ja siellä toimivat Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, Centria-ammattikorkeakoulu, Luonnonvarakeskus (LUKE) ja Geologian tutkimuskeskus (GTK) sekä Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä. Maakunnan innovaatioympäristön vahvuuksiin kuuluu käytännönläheinen ja vuorovaikutteinen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta. Yritysten kanssa verkostoitunutta ja alueen erityispiirteet huomioivaa TKI-toimintaa sekä vahvuuksien vahvistamiseen perustuvaa elinkeinopolitiikkaa voidaankin pitää yhtenä selittävänä tekijänä maakunnan menestykselle ja kilpailukyvylle. Maakunnan haasteena on kuitenkin TKI-panostusten vähäisyys, jota osittain selittää maakunnan alueella sijaitsevien TKI-organisaatioiden rajallinen määrä.

Keski-Pohjanmaalla sekä yritysten että julkisten toimijoiden tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta on sekä absoluuttisesti että suhteellisesti mitattuna vähäistä. Keski-Pohjanmaan vuoden 2019 T&K-menot olivat 22,8 miljoonaa euroa, joka on asukaslukuun suhteutettuna Suomen maakunnista viidenneksi alhaisin määrä. Keski-Pohjanmaa ei ole myöskään onnistunut merkittävästi parantamaan asemaansa maakuntien joukossa. Toisaalta koko maan TKI-toiminta keskittyy vahvasti muutamaan maakuntaan eli Uudellemaalle, Pirkanmaalle, Pohjois-Pohjanmaalle ja Varsinais-Suomeen, joiden osuus

koko maan T&K-menoista on lähes 80 %. T&K-menojen määrää on mahdollista kasvattaa hyödyntämällä maakunnassa käytettävissä olevien kehittämisvaroja sekä lisäämällä alueen toimijoiden osallistumista kansallisesti ja kansainvälisesti kilpaillun TKI-rahoituksen käyttöön.

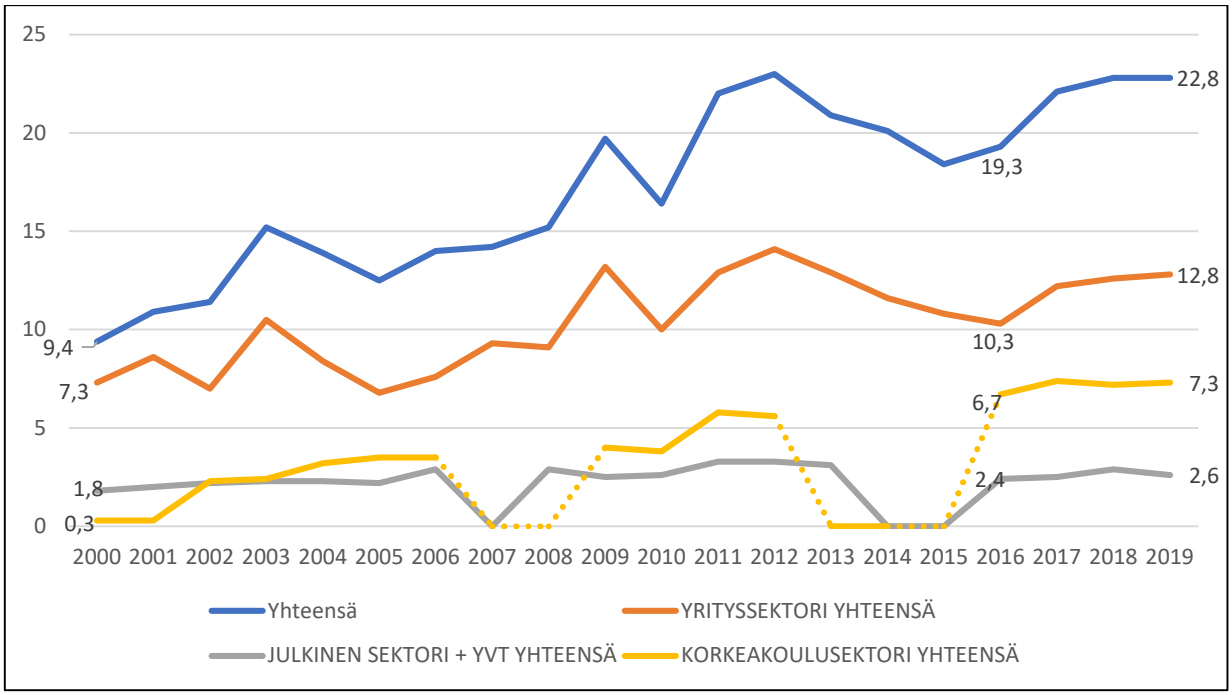

Kuva 8. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot Keski-Pohjanmaalla (milj.€) (Lähde: Tilastokeskus).

Vuonna 2018 Suomen tutkimus- kehittämis- ja innovaatiotoiminnan osuus oli 2,75 prosenttia bruttokansantuotteesta. Kansalliseksi – ja samalla maakunnalliseksi – tavoitteeksi on asetettu osuuden nostaminen neljään prosenttiin BKT:sta vuoteen 2030 mennessä. Yritysten tutkimusmenot supistuivat 2010-luvulla Suomessa jyrkemmin kuin missään muussa EU-maassa. Keski-Pohjanmaalla tätä kehitystä ei ole ollut samassa määrin nähtävissä, vaikkakin T&K-henkilöstön määrä yrityksissä on vähentynyt merkittävästi.

Osaavan työvoiman saatavuus on yksi alueiden merkittävimmistä menestystekijöistä. Keski-Pohjanmaan nykyinen elinkeinorakenne tarjoaa työpaikkoja pääasiassa toisen asteen ja alemman korkea-asteen tutkinnon suorittaneille, mutta alueen tulevaisuuden elinvoimaisuuden, vetovoiman ja kilpailukyvyn kannalta olennaista on tarjota työpaikkoja myös korkeakoulutetuille, mukaan lukien korkeakoulutetut naiset, jotka tälläkin hetkellä muodostavat enemmistön maakunnan korkeakoulutetuista.

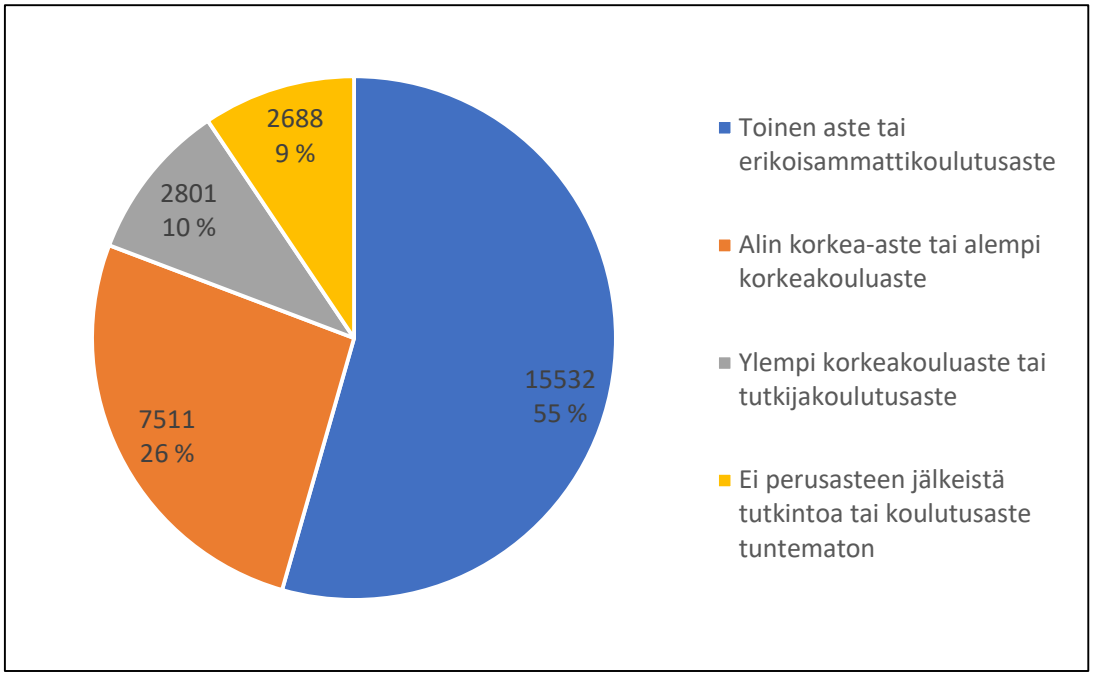

Kuva 9. Keski-Pohjanmaan maakunnassa työssäkäyvät (työpaikat) koulutustason mukaan vuonna 2018 (Lähde: Tilastokeskus).

Keski-Pohjanmaalla tutkinnon suorittaneiden osuus on noussut tasaisesti jo pitkään ja on työikäisen väestön osalta jo koko maan tasoa korkeampi. Alemman korkea-asteen suorittaneiden osalta maakunta on saavuttanut koko maan keskiarvon. Maakunnan haasteena on kuitenkin edelleen ylemmän korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden vähäinen määrä. Ylemmän korkea-asteen tai tutkijakoulutusasteen tutkinnon oli vuonna 2019 suorittanut 8 prosenttia työikäisistä, kun vastaava luku koko maan osalta oli 13 %. Naisten osuus korkeakoulutetuista on Keski-Pohjanmaalla selkeästi miehiä suurempi. Maakunnallisena tavoitteena on korkeasti koulutettujen osuuden nostaminen vastaamaan kansallista keskiarvoa.

Keski-Pohjanmaa on merkittävä elävän taiteen, kulttuurin ja kulttuuriperinnön maakunta. Kulttuuri ja taide ovat olennainen osa maakunnan identiteettiä sekä alueen vetovoimaisuutta ja asukkaiden hyvinvoinnin edistämistä. Kulttuuriin ja taiteeseen liittyvää osaamista voidaan hyödyntää myös uuden liiketoiminnan kehittämisessä. Maakunnassa on huippuosaamista niin musiikissa, teatterissa kuin kuvataiteissakin ja alueen tapahtumatuotanto on vireää. Alueella toimii kolme oppilaitosta, jotka tarjoavat kulttuurialan tutkintoon johtavaa koulutusta aina korkeakoulututkintoon saakka sekä kuusi kulttuurialan vapaan sivistystyön oppilaitosta. Kaustisen kansanmusiikkijuhlat on jo yli viiden vuosikymmenen ajan kuulunut Pohjoismaiden ja koko Euroopan keskeisimpiin kansanmusiikkitapahtumiin. Lohtajan

kirkkomusiikkijuhlat tarjoaa vuosittain viikon ajan monipuolisia koti- ja ulkomaisia kirkkomusiikin suurteoksia ja pienimuotoisempaa kirkkomusiikkia. Kokkolan talviharmonikkaviikko on järjestetty monipuolisena kaupunkifestivaalina vuodesta 2004 lähtien.

Taide- ja kulttuurilaitosten valtionosuuden piirissä on tällä hetkellä Suomessa 124 museota, 57 teatteria ja 28 orkesteria. Keski-Pohjanmaalla ammattiorkestereita toimii kaksi, kansainvälisestikin tunnetut Keski-Pohjanmaan kamariorkesteri ja kansanmusiikkiyhtye Tallari. Alueella toimii valtionosuutta saavan Kokkolan kaupunginteatterin lisäksi useita paikallis- ja kesäteattereita. Alueellisena vastuumuseona toimivassa K.H. Renlundin museossa sekä maakunnan noin 20 paikallismuseossa on noin 19 900 esineen, 2 200 taideteoksen ja 65 380 kuvan kokoelmat. Valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä sijaitsee Keski-Pohjanmaalla 23 sekä rakennussuojelulailla ja lailla rakennusperinnön suojelusta suojeltuja kohteita 14. Kiinteitä muinaisjäännöksiä alueella on jopa 624.

2.2.6. Osallisuus ja hyvinvointi

Maakunnan elinvoimasta ja sen väestön hyvinvoinnista kertovat erilaiset väestön terveyttä, toimeentuloa, elämänlaatua, osallistumista ja aktiivisuutta kuvaavat tunnusluvut. Näiden perusteella Keski-Pohjanmaalla asuu kohtuullisen hyvinvoivaa ja aktiivista väkeä. Erityisesti järjestötoiminta on alueella aktiivista ja talkoohenki vahvaa. Vuonna 2018 aktiivisesti järjestötoimintaan osallistuvien 20–64-vuotiaiden osuus oli maakunnassa 29,2 %, mikä on maakuntien vertailussa toiseksi korkein osuus. Tulevaisuudessa yhä tärkeämpää on ennaltaehkäisevä hyvinvoinnin ja terveyden kehittäminen yhteistyössä eri toimijoiden kanssa niin, että esimerkiksi lasten ja nuorten syrjäytymiskehitykseen voidaan puuttua ajoissa.

Laajaan asiantuntijakyselyyn perustuvan pohjalaismaakuntien hyvinvointibarometrin 2021 alustavien tulosten mukaan väestön kokonaishyvinvointi on Keski-Pohjanmaalla kohonnut hieman aikaisemmasta. Erityisesti keski-ikäisten ja eläkeläisten sekä miesten hyvinvointi on parantunut aiempaan verrattuna. Hyvinvointi oli kuitenkin heikentynyt erityisesti lapsiperheiden sekä muistisairaiden osalta. Suurimmiksi ongelmiksi hyvinvoinnin näkökulmasta nähtiin yksinäisyys ja kotona tapahtuvan väkivallan uhka.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen uusin saatavilla oleva sairastavuusindeksi asettaa Keski-Pohjanmaan maakuntien vertailussa keskikastiin sijalle yhdeksän, maakunnan indeksiluvun ollessa 103,9 (koko maa 100). Kunnittainen vaihtelu sairastavuusindeksissä on kuitenkin suurta. Keski-Pohjanmaan kunnista tilanne on koko maan tasoa parempi Kaustisella (92) ja Halsualla (99,8) ja heikoin Lestijärvellä (132,6). THL:n vuoden 2019 tilastojen mukaan elämänlaatunsa hyväksi tunsi 59,9 % keskipohjalaisista. Luku on maakuntavertailussa alle keskiarvon. Työikäiset olivat tyytyväisempiä elämänlaatuunsa kuin eläkeläiset. Keski- ja korkea-asteen koulutuksen saaneista noin 60 % piti elämänlaatuaan hyvänä, kun taas matalan koulutuksen saaneista vain 50 %.

Henkilökohtaisen talouden näkökulmasta tarkasteltuna keskipohjalaisista 12,7 % kuului pienituloisiin vuonna 2019. Osuus on Suomen maakunnista viidenneksi alhaisin. Maakunnan kunnista pienituloisuusaste on alhaisin Kaustisella (10,5 %) ja korkein Perhossa (20,2 %). Pitkäaikaisesti toimeentulotukea sai 1,5 % keskipohjaisista, mikä on Ahvenanmaan ja Pohjanmaan jälkeen maan kolmanneksi alhaisin osuus.

Suomessa koulutuksen ulkopuolelle jäi vuonna 2019 7,5 % 17–24-vuotiaista nuorista. Keski-Pohjanmaalla vastaava osuus oli maakunnista toiseksi alhaisin, 5,8 %. Miesten osuus koulutuksen ulkopuolelle jääneistä oli sekä Keski-Pohjanmaalla että koko maassa naisia korkeampi. Tutkintoon johtavan koulutuksen keskeytti Keski-Pohjanmaalla lukuvuonna 2017–2018 opiskelleista 6,1 %. Määrä on noussut edellisvuosista ja on myös koko maan lukua (5,4 %) korkeampi.

3. KESKI-POHJANMAAN MAAKUNTASTRATEGIA 2040

Keski-Pohjanmaan maakuntastrategiassa esitetään maakunnan pitkän aikavälin kehityspolut sekä tulevaisuuden visio ja tekijät, joilla Keski-Pohjanmaa kehittyy kilpailukykyisenä, elinvoimaisena, vetovoimaisena ja innovatiivisena maakuntana niin alueiden välisessä kuin kansainvälisessä vertailussa. Tavoitteena on muodostaa kuva Keski-Pohjanmaan menestyksen edellytyksistä ja tulevaisuuden tavoitetilasta tavalla, johon kaikki maakunnan keskeiset toimijat ja yhteistyökumppanit voivat sitoutua.

3.1. Keski-Pohjanmaan tulevaisuusskenaariot 2040

Keski-Pohjanmaan maakunnan tulevaisuusskenaariot luotiin yhteisessä prosessissa maakunnan luottamushenkilöstöjohdon ja maakunnan liiton aluekehittämisen asiantuntijoiden kanssa. Skenaarioissa kuvataan neljä vuoteen 2040 ulottuvaa vaihtoehtoista tulevaisuuden kehityskulkua ja tarinaa. Neljä skenaariota; *hukattu maakunta, mahdollisuuksien maakunta, reagoiva maakunta ja luonnollinen maakunta*; on esitetty kootusti kuvassa 10 ja skenaarioiden tarkempi kuvaus ja sisältö on maakuntastrategian ja maakuntaohjelman liitteenä 1. Skenaarioita hyödynnetään jatkossa maakunnan tulevaisuus- ja ennakointityössä ja niitä on käytetty maakunnan pitkän aikavälin vision ja strategisten tavoitteiden määrittelyn pohjana.

	Hukattu maakunta	Mahdollisuuksien maakunta	Reagoiva maakunta	Luonnollinen maakunta
2025	Väestö ikääntyy ja keskittyy Kokkolaan. Työvoimapula kiihtyy ja alueen taloudelliset ongelmat alkavat realisoitua.	KP:n akkuklusteri alkaa muodostumaan. Energiaturpeen alasajo aiheuttaa taloudellisia haasteita mutta luo pohjaa uudelle biotaloudelle	Kaupungistuminen suuntautuu tasaisemmin eri kaupunkeihin. Kokkola saa muuttovoittoa, mutta pienten kuntien tilanne vaikeutuu.	Ilmastonmuutos etenee eikä sen hillintään kyetä globaalista vaikuttamaan tarpeeksi. KP ei onnistu osallistumaan vihreän talouden kehittämiseen
2030	Suuret tehdasinvestoinnit epäonnistuvat, mutta etätyöntekijöiden määrä kasvaa hitaasti. Työvoiman kohtaanto on heikkoa, ja aluetalous on koetuksella.	Maakunta vetää puoleensa asiantuntijoita Ruotsista sekä Etelä-Suomesta. Etätyön mallimaakunta. Uudet innovaatiot nostavat alueen lentoon.	KP houkuttelee etenkin paluumuuttajia, ja alueen väkiluku kasvaa hitaasti. Maakuntaa kehitetään tapauskohtaisesti ilman proaktiivisuutta.	Maakunnan ympäristöongelmat kärjistyvät. Ympäristöarvot arkipäiväistyvät ja maakunnassa aloitetaan uudistustyö, luoden jopa edelläkävijyyttä.
2035	Turkistarhauksesta luovutaan. Vientiteollisuuden ongelmat alkavat kärjistyä. Pieniin elinvoimakärkiin ei osata tarttua.	Alueen talouden rakennemuutos on nopeaa. Vaikka aluetalous kohenee, eivät kaikki pysy muutoksen mukana.	Suuret yritykset menestyvät, mutta pienten yritysten tilanne on vaikea. Keski-Pohjanmaa on polarisaation maakunta.	Keski-Pohjanmaa sopeutuu muutoksiin ja luo uutta vihreää kasvua. Hyvää potentiaalia ei kuitenkaan osata täysimääräisesti hyödyntää.
2040	Maakunnan liiton rooli lakkautetaan, ja kunnat liittyvät muihin sote-palvelualueisiin.	KP on menestyvä innovaatiomaakunta ja cleantechin keskus, joka tunnetaan kansainvälisesti. Kasvun hedelmät eivät jakaannut tasan.	Kuntien pakkoliitokset ovat väistämättömiä, ja jopa yhden kunnan mallia mietitään. Tilastoissa KP menestyy, mutta vaikeuksiakin on.	Maakunnan kyläyhteisöt ja pienet yhteisöt menestyvät. Julkinen taho hallinnoi nopeita ja syviä muutoksia.

Kuva 10. Keski-Pohjanmaan tulevaisuusskenaariot 2040 (Lähde: Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI).

Keski-Pohjanmaan maakuntastrategian visio ja strategiset tavoitteet vuoteen 2040 eivät perustu skenaarioissa tunnistetuista useista mahdollisista kehityspoluista vain yhteen, vaan vaihtoehtoisia skenaarioita on hyödynnetty tulevaisuuden vision ja strategisten valintojen hahmottamisessa niin, että niiden pohjalta on tunnistettu ja määritelty maakunnan tulevaisuuden kehittämistavoitteet ja visio vuoteen 2040. Visio ja strategiset tavoitteet sisältävät elementtejä useista skenaarioista ja ne niissä painottuvat maakunnan tunnistetut erityispiirteet ja vahvuudet sekä tavoiteltu kehitys.

3.2. Keski-Pohjanmaa vuonna 2040; visio ja arvot

Keski-Pohjanmaan maakunnan visio ja arvot perustuvat tulevaisuus- ja skenaariotyöhön, maakunnan tunnistettuihin vahvuuksiin ja erityispiirteisiin sekä yhteistyössä sidosryhmien kanssa määriteltyihin tavoitteisiin ja näkemyksiin maakunnan kehityksen suunnasta. Visiossa rakennetaan kuva Keski-Pohjanmaan maakunnan tulevaisuudesta vuonna 2040.

Tavoitteena on, että vuonna 2040 Keski-Pohjanmaa on:

HYVINVOIVA KESTÄVÄN KASVUN MAAKUNTA

Visio sisältää tulevaisuuden tavoitetilan, joka rakentuu seuraavien edellytysten kautta:

- ✓ Keski-Pohjanmaan maakunnan menestys perustuu kestävän kasvun, hyvinvoinnin ja elinvoimaisuuden edellytysten turvaamiseen ja kehittämiseen.
- ✓ Vihreä siirtymä tukee Keski-Pohjanmaan kilpailukykyistä elinkeinoelämää, yritystoimintaa ja teollisuutta sekä maa- ja metsätaloutta hiilineutraalia maakuntaa rakennettaessa.
- ✓ Älykkääseen erikoistumiseen perustuva osaaminen sekä tutkimus- ja kehittämistoiminta vauhdittavat Keski-Pohjanmaan kehittymistä bio-, vety- ja kiertotalouden sekä korkean jalostusarvon tuotteiden ja päästöttömien energiajärjestelmien kärkimaakunnaksi.
- ✓ Digitalisaatio vahvistuu keskeiseksi osaksi Keski-Pohjanmaan aluetaloutta julkisissa ja yksityisissä palveluissa, yritysten ja teollisuuden toiminnassa ja lisää maakunnan tuottavuutta ja kustannustehokkuutta. Arjen palvelut ovat kaikkien maakunnan asukkaiden saatavilla.
- ✓ Keski-Pohjanmaan laadukas koulutusjärjestelmä, korkea työllisyysaste, hyvä työvoiman saatavuus ja osaaminen vauhdittavat maakunnan kasvua. Jatkuva oppiminen, asiakaslähtöiset työnhaun palvelut ja työperäinen maahanmuutto tukevat elinkeinojen ja julkisen hallinnon menestystä ja toimivuutta.
- ✓ Maakunnan asukkaiden hyvinvointi ja osallistaminen vahvistavat maakunnan uudistumista ja identiteettiä.
- ✓ Vetovoimainen Keski-Pohjanmaa tunnetaan laadukkaasta elin- ja kulttuuriympäristöstä, työstä ja vapaa-ajasta, monipuolisesta yrittäjyydestä sekä rikkaasta kulttuurista ja yhteisöllisyydestä.

Keski-Pohjanmaan maakunnan visiota tukevat ja vahvistavat seuraavat toimintaa ohjaavat arvot ja periaatteet:

Keski-Pohjanmaalla kaikilla on oikeus turvalliseen ja mielekkääseen elämään, hyvinvointiin ja terveyteen, kulttuuriin ja taiteisiin, työhön ja osallisuuteen sekä kestävään ja puhtaaseen ympäristöön.

Keskipohjalaista kehittämistä ohjaavat:

- ✓ Rohkeus – Keskipohjalainen on rohkea, yrittäjähenkinen ja uudistumiskykyinen kehittäjä
- ✓ Yhteisöllisyys – Keski-Pohjanmaa on hyvinvoivien ihmisten ja vahvan yhteisöllisyyden maakunta
- ✓ Yhteistyö – Keski-Pohjanmaa on yhteistyön maakunta kansallisesti ja kansainvälisesti

3.3. Strategiset tavoitteet vuoteen 2040

Keski-Pohjanmaan maakunnan tulevaisuuden tavoitetila saavutetaan seuraavien, tulevaisuusskenaarioista ja visiosta johdettujen strategisten tavoitteiden kautta:

- ✓ Keski-Pohjanmaa on vihreän kasvun, kehityksen, innovaatioiden ja osaamisen kärkimaakunta Suomessa.
- ✓ Keski-Pohjanmaa on hiilinegatiivinen, uusiutuvaa energiaa tuottava maakunta vuoteen 2035 mennessä. Vihreä kehitys turvataan korvaamalla fossiiliset energialähteet uusiutuvalla energialla, uusilla vähähiilisillä ratkaisuilla ja hyödyntämällä paikallisia energiaratkaisuja sekä kiertotaloutta.
- ✓ Keski-Pohjanmaa on vihreään kehitykseen ja älykkääseen erikoistumiseen perustuvan tutkimus- ja innovaatiotoiminnan sekä osaamisen edelläkävijä. Menestys perustuu pitkäjänteiseen tutkimus- ja kehittämistoimintaan, kansainvälisiin yhteistyöverkostoihin sekä vahvaan yhteistyöhön TKI-toimijoiden, koulutusorganisaatioiden ja elinkeinoelämän kesken. Maakunnassa on jatkuvan oppimisen ja osaamisen kehittämisen mahdollistava kattava koulutusjärjestelmä sekä toimivat oppimisympäristöt, joilla tuetaan osaavan työvoiman saantia elinkeinoelämän käyttöön.
- ✓ Keski-Pohjanmaan tutkimus ja innovaatiot perustuvat alueen yrittäjyyden, luonnonvarojen, energia-alan, kemian osaamisen ja digitalisaation yhdistämiseen.

Sen ytimessä on huipputason tieteen, vahvan teollisuuden ja elinvoimaisen maaseudun sekä liiketoiminnan kehittyvä kokonaisuus. Maakunnan akku- ja kaivosteollisuuden ja biotalouden klusterit ovat osa kansallista ja kansainvälistä innovaatio- ja osaamisverkostoa. Kehittämistoimenpiteillä luodaan edellytykset akkuarvoketjuun liittyvälle teolliselle tuotannolle ja investoinneille.

- ✓ Keski-Pohjanmaalla on monipuolinen, muutokseen joustavasti mukautuva ja vientivetoinen elinkeinorakenne sekä kilpailukykyiset ja kansainväliset pk-yritykset, teollisuus sekä alkutuotanto. Osaava työvoima, työ- ja koulutusperäinen maahanmuutto sekä digitaalisuuden hyödyntäminen takaavat elinkeinoelämän kehittymisen.
- ✓ Keski-Pohjanmaan elävästä kulttuuriperinnöstä kasvava kulttuuri ja taide ovat keskeinen osa maakunnan identiteetin rakentumista ja vahvistumista, ja ne lisäävät asukkaiden kulttuurihyvinvointia ja yhteisöllisyyden kokemusta. Kulttuuri ja luovat alat tuottavat uutta liiketoimintaa sekä innovatiivisia ja vetovoimaisia palveluja.
- ✓ Keski-Pohjanmaa on saavutettava ja keskeinen osa kansallisia ja kansainvälisiä liikenneväyliä ja tietoliikenneyhteyksiä. Maakunnassa on kattava ja tehokas liikenneinfrastruktuuri, toimivat matkaketjut ja tietoliikenneyhteydet. Digitaaliset liikenneratkaisut ja sähköiset palvelut mahdollistavat monipaikkaisen työn, asumisen, yrittämisen sekä osaamisen kehittämisen. Toimivat yhteydet takaavat keskeisten klusterien kehittymisen ja tarvittavien investointien saamisen maakuntaan.
- ✓ Keski-Pohjanmaan aluerakenteen kehittämisessä huomioidaan luonnon monimuotoisuuden turvaaminen sekä elinvoimaisen kulttuuriympäristön ja turvallisen ja tasapainoisen elinympäristön säilyttäminen ja kehittäminen.

3.4. Keski-Pohjanmaan aluerakenne vuonna 2040

Keski-Pohjanmaan maakunnan kehityksen ja aluerakenteen ennakoiminen pitkälle tulevaisuuteen on välttämätöntä, jotta maakunnan aluerakenteen ja liikennejärjestelmän kehittymistä voidaan tukea kohti asetettua tavoitetilaa. Keski-Pohjanmaan maakunnan aluerakenteen visio 2040 perustuu maakunnallisessa yhteistyössä tehtyyn aluerakenteen kehityskuvan valmisteluun. Työn pohjana on käytetty useita aikaisemmin laadittuja taustaselvityksiä ja kehityskuvia, eri viranomaisten ja tutkimuslaitosten tuottamia aineistoja sekä maakuntastrategian skenaarioprosessin tuloksia. Aluerakennetta on tarkennettu

yhteistyössä sidosryhmien kanssa osana maakuntastrategian ja maakuntaohjelman valmistelua.

Aluerakenteella tarkoitetaan koko maan, maakunnan tai maakunnan osan rakennetta, toimintojen yleispiirteistä sijoittumista ja keskinäisiä sijaintisuhteita. Maakunnan aluerakenteessa otetaan huomioon maakunnan ulkopuolelta tuleva, maakunnan sisäinen sekä paikallisen yhteisön luoma elinvoimaisuus. Keski-Pohjanmaan maakunnan aluerakenteessa halutaan korostaa tulevaisuuteen varautumisen, ennakoinnin sekä voimistuvien uusien kehityskulkujen, kuten kestävän kehityksen vaikutuksia ja muutosjoustavuuden näkökulmia. Aluerakenteen muodostamisessa on otettu huomioon mm. ilmastonmuutoksen hillinnän, taloudellisen ja sosiaalisen kestävyyden sekä liikkumisen näkökulmat. Vihreän kehitys, ilmastonmuutokseen vastaaminen ja hiilineutraalisuus sekä luonnon monimuotoisuuden turvaaminen näkyvät poikkileikkaavina aluerakenteen visiossa.

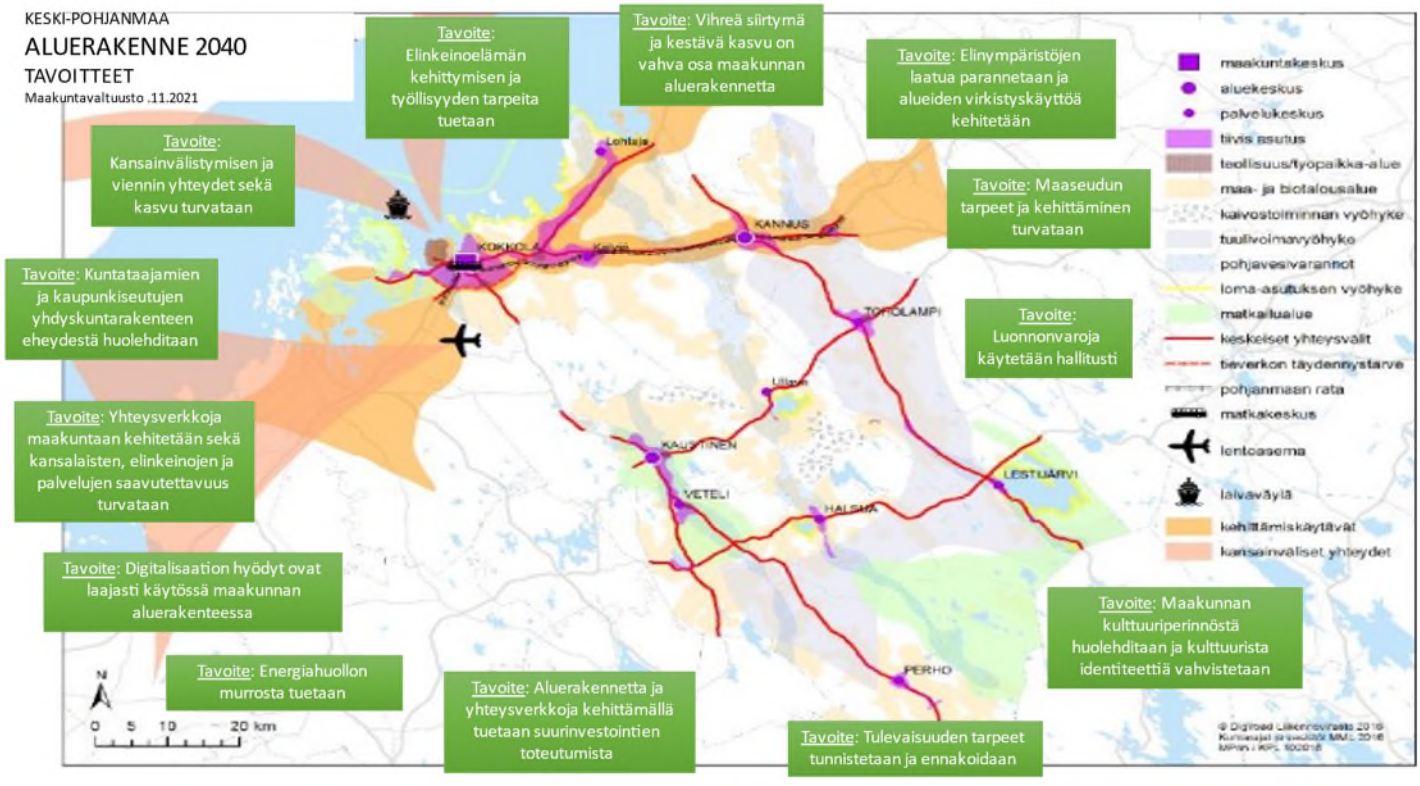

Kuva 11. Keski-Pohjanmaan aluerakenteen tavoitteet 2040.

Seuraavissa kappaleissa on kuvattu Keski-Pohjanmaan maakunnan aluerakenteen visio vuoteen 2040 jaoteltuna valtakunnallisten alueiden käytön tavoitteiden mukaisiin teemoihin.

3.4.1. Toimiva aluerakenne

Maakunnan aluerakenteen kehittäminen toteutetaan avoimessa yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa kansalaisten, kuntien, elinkeinoelämän, julkisen hallinnon ja kolmannen sektorin kanssa. Toimivalla aluerakenteella turvataan Keski-Pohjanmaan monialaisen elinkeinorakenteen toimintaedellytykset. Aluerakenteessa näkyy maakunnan vahva profiloituminen uusien energiamuotojen tuotantoon ja niiden kehittämiseen, maatalouteen, vihreä kasvun edistämiseen sekä digitalisaation hyödyntäminen.

Keski-Pohjanmaan aluerakenne vuonna 2040 luo edellytyksiä ja mahdollisuuksia tiivistyvien kaupunkiseutujen toiminnan ja kansalaislähtöisten palvelujen tuottamiseen, mutta turvaa samalla harvemmin asuttujen alueiden väestön tarvitsemat palvelut ja saavutettavuuden. Aluerakenteessa on edelleen asutusta myös kauempana taajamien reunoilla ja syrjäisemmillä seuduilla, mutta se ottaa samalla huomioon vahvistuvan muuttoliikkeen vaikutuksen erityisesti kuntakeskuksiin ja taajamiin. Tavoitteena on pitkään jatkuneen yhdyskuntarakenteen laajenemis- ja hajautumiskehityksen kääntäminen tiivistymisen suuntaan erityisesti kaupunkien ja kuntien keskustoissa ja niiden välittömässä läheisyydessä.

Päätöksenteko ja palvelujen järjestäminen lähtevät asukkaiden tarpeesta ja osallisuudesta. Julkinen hallinto ja palvelut pystytään turvaamaan koko maakunnan alueella hyvän elinympäristön vaatimusten periaatteiden mukaisesti. Kaavoituksen haasteet, kuten tuulivoiman lisäämisen ja laajenevan kaivostoiminnan tarpeet suhteessa luontoarvoihin ja kestävän kehityksen vaatimuksiin, vaativat eri toimijoiden tiivistä yhteistoimintaa ja huolellista paneutumista kaavoitustyöhön sen eri vaiheissa sekä riittäviä selvityksiä työn edistymisen mahdollistamiseksi.

3.4.2. Eheytyvä yhdyskuntarakenne ja elinympäristön laatu

Valtakunnallinen rakennemuutos eriyttää aluekehitystä voimakkaasti kasvaviin ja taantuviin kaupunkiseutuihin. Keski-Pohjanmaalla yhdyskuntarakennetta kehittämällä halutaan turvata ja mahdollistaa kaikkien maakunnan asukkaiden elinolosuhteet, riippumatta rakennemuutoksen heijastevaikutuksista maakuntaan. Maakunnan aluerakenteessa 2040 aluerakenteen ratkaisut ovat ihmislähtöisiä ja tukevat hyvän elämän edellytyksiä maakunnassa. Erilaiset paikallis- ja asukaslähtöisen kehittämisen ryhmät ja verkostot

osallistuvat terveellisen ja turvallisen yhdyskuntarakenteen ja elinympäristön kehittämiseen sekä lisäävät osallisuutta ja hyvinvointia.

Elinkeinotoiminnan kärjet edistävät bio-, vety- ja kiertotaloutta, puhtautta, terveellisyyttä ja ilmastonmuutoksen torjuntaa. Maatilayritysten ympärille rakentuu monipuolinen palveluyritysverkosto sekä matkailua ja sen edellyttämää logistiikkaa tuotetaan kestävällä tavalla. Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta, yritystoiminta ja etätyö tukevat monipaikkaisuutta. Yksilön ja yhteisön turvallisuuden ja hyvinvoinnin merkitys aluerakenteessa korostuu.

Elin- ja kulttuuriympäristöjen laadun arvostus vahvistuu asukkaiden, yritysten ja julkisen sektorin toiminnoissa ja valinnoissa. Esimerkiksi lähi- ja luomuruokaa tuotetaan aikaisempaa lähempänä kuluttajia. Lisäksi Keski-Pohjanmaan puhdas luonto ja puhtaat vedet vaikuttavat voimakkaasti maakuntaan luotujen kulttuuri- ja luontomatkailupalveluiden hyödyntämiseen ja arvostukseen.

3.4.3. Työllisyys ja kehittyvät elinkeinot

Maakunnan tavoitellussa aluerakenteessa vuonna 2040 näkyy maakunnan kasvun vahvoina avaintekijöinä vienti ja kansainvälistyminen. Ne työllistävät ihmisiä ja luovat tärkeitä edellytyksiä keskipohjalaisten yritysten kasvulle ja uudistumiselle sekä uusien yritysten ja startup-yritysten syntymiselle. Vihreän kasvun ja uusien kehittämisen kärkien, kuten digitalisaatiokehityksen, vaikutukset vahvistuvat aluerakenteessa erityisesti Kaustisen seutukunnassa, Kannuksessa ja Perhossa, joista kehittyy maan johtavia vihreän kasvun alueita Suomessa. Energiaturpeesta luopuminen vapauttaa alueita uusien käyttömuotojen ja innovaatioiden kohteiksi. Maatalouden ja alkutuotannon työpaikat jakaantuvat laajasti koko maakunnan alueelle ja keskipohjalainen maatalous muodostuu yhdeksi keskeisimmäksi osaksi kansallista kestävää ruokajärjestelmää.

Merkittävä osa Keski-Pohjanmaan maakunnan työpaikoista ja työpaikkojen kasvusta keskittyy vuonna 2040 edelleen Kokkolan seutukuntaan. Käynnistymässä olevat suurinvestoinnit vahvistavat vuonna 2040 maakunnan aluetaloutta ja hajauttavat työpaikkojen kasvua myös Kokkolan seutukunnan ulkopuolelle muuhun maakuntaan. Aluerakenteessa 2040 korostuu vahvasti maakunnan yritysten markkinoille pääsy sekä viennin kasvu ja kansainvälistyminen. Näitä on edistetty kehittämällä liikennejärjestelmiä

sekä huolehtimalla aluetalouden, saavutettavuuden ja investointien edistämisestä erityisesti kehittyvillä markkinoilla.

Teollisuuden ja yritysten kilpailukyky turvataan julkisilla infrastruktuurihankkeilla ja logistisia yhteyksiä vahvistamalla. Maakunnan korkeatasoinen tutkimus, biotalous, vihreä siirtymä ja elinkeinojen kärjet syntyvät biologisten resurssien kehittämisestä, jalostamisesta ja käytöstä ympäristöystävällisellä tavalla. Digitalisaatio mahdollistaa hyvinvointialojen virtuaalisen yritystoiminnan palvelujen kehittymisen, joita käytetään aktiivisesti eri puolilla maakuntaa.

3.4.4. Toimivat yhteysverkostot

Kansainvälisyys ja kansainväliset yhteydet ovat läsnä keskipohjalaisessa arjessa. Keski-Pohjanmaa maakunta on helposti saavutettavissa kansallisesti ja kansainvälisesti osana eurooppalaista TEN-T verkkoa. Maakunnan liikenneratkaisut on toteutettu kestävyyden ja ekologisuuden periaatteiden mukaisesti, mikä osaltaan mahdollistaa maakunnan kehittymisen päästöjen osalta hiilinegatiiviseksi. Ekoautot ovat Keski-Pohjanmaalla yleisin kulkuväline ja kutsutaksit, kimppakyydit ja yhdistetyt kuljetukset huolehtivat erityisesti lasten ja nuorten sekä ikääntyvän väestön liikkumis- ja palvelutarpeista. Kevyen liikenteen väyliä kehitetään ja joukkoliikenteeseen on löydetty kestäviä ja hyvää elämää tukevia ratkaisuja. Autonomisia ajoneuvoja hyödynnetään erityisesti tavaraliikenteessä, mutta myös julkisessa liikenteessä. Vaihtoehtoisia polttoaineita käyttävälle liikenteelle on kattava jakelu- ja latausinfrastruktuuri. Merkittävä osa maakunnan asutuskeskittyminen ulkopuolella asuvista hoitaa päivittäisen liikkumistarpeensa pitkälti itsenäisesti ja osa ilman autoa.

Kilpailukykyinen Kokkolan satama edistää merkittävästi Suomen vientiä, ja Venäjän transitoliikenteestä johtuvat tavaraliikennemäärät ovat valtakunnan huippua. Raideliikenne kuljettaa keskipohjalaisia 250 kilometrin tuntinopeudella ja kehittyneellä palvelutasolla eurooppalaisessa yhteysverkostossa ja mahdollistaa työssäkäyntialueen laajenemisen Etelä-Suomeen saakka. Sähkölentoliikenne on arkipäivää, ja se tuo globaalit asiakkaat lähelle maakunnassa toimivia yrityksiä. Ruotsista on muodostunut keskeinen lähimatkailun kohde.

Keski-Pohjanmaalla hyödynnetään laajasti nykyaikaisia 6G- ja 7G-tietoliikenneverkkoja ja uudet teknologiat sekä sähköiset palvelut edistävät sujuvaa arkea. Maakunnan ICT- ja tilaratkaisut mahdollistavat kansalaisille osallisuutta ja yhteistä tekemistä tukevat, turvalliset

ja monimuotoiset oppimisen, osaamisen kehittämisen ja palvelujen ratkaisut sekä julkiselle hallinnolle, yrityksille ja teollisuudelle toimivat tietoliikenne- ja datapalvelut.

3.4.5. Luonnonvarojen käyttö ja viherrakenne

Laadukkaiden luonnonvarojen merkitys maakunnan aluerakenteessa vuonna 2040 korostuu entisestään. Uudet yritykset Suomessa ja kansainvälisesti ovat kiinnostuneita sijoittumaan maakuntaan. Keski-Pohjanmaan vastuullinen kaivannaisala on Suomen kaivostoiminnan merkittävimpiä keskittymiä, jonka kehittämisen kärkenä ovat akkuarvoketjua vahvistavat kaivosinvestoinnit maakunnassa. Uusiutuvia ja kehittyviä kaivostoiminnan vyöhykkeitä sijaitsee Kaustisella, Kokkolassa ja Halsualla sekä osittain Kruunupyyn alueella laajojen litium- ja ilmeniittiesiintymien ansiosta.

Keski-Pohjanmaan maakunnan viherrakenteella turvataan luonnon monimuotoisuus ja luodaan maakunnan eri alueet yhdistävä ekologinen verkosto, joka toimii synergiassa elinkeinojen kehittämistarpeiden kanssa. Toimivalla viherrakenteella varmistetaan maakunnan yhtenäinen, riittävä ja hyvin saavutettava virkistysalueverkosto. Viherrakenteella edistetään luonnonvarojen kestävää hyödyntämistä erityisesti maakunnan kehittyvän kaivostoiminnan alueella ja muutenkin luonnonvarojen hyödyntämiseen tukeutuvassa elinkeinotoiminnassa. Maakunnan asukkaat pystyvät osallistumaan asuinalueisiinsa liittyvien ja viihtyvyyttä lisäävien luonnonvarojen käyttöä koskevaan kehittämiseen ja päätöksentekoon.

3.4.6. Energiahuollon murros

Keski-Pohjanmaan maakunta on hiilinegatiivinen vuoteen 2035 mennessä. Vuonna 2040 Maakunnassa tuotetaan energiaa muulle Suomelle ja energia on myös maakunnan uusi vientituote. Energiantuotannon keskeinen lähde on tuulivoima, jota täydentää raskaan liikenteen tarvitsema biokaasun ja vedyn tuotanto. Uusiutuvasti tuotettua vetyä hyödynnetään maakunnan teollisuuden ja raskaan liikenteen uutena energialähteenä. Vetytalouden siirtymällä vahvistetaan maakunnan hiilipositiivisuutta sekä lisätään päästöttömyyttä. Turpeen energiakäyttö on korvattu useilla erilaisilla ei-fossiilisilla vaihtoehdoilla sekä uusilla energian tuottamisen ja säilyttämisen teknologioilla. Maaseutuelinkeinot, kuten maa- ja metsätalous sekä turkistuotanto, toimivat kokonaan bioenergialla ja muilla uusiutuvan energian muodoilla sekä tarjoavat maaseudun asukkaille uusiutuvaa energiaa liikkumiseen ja asumiseen.

3.4.7. Kulttuuri- ja luontoympäristö, kulttuuriperintö ja alueiden virkistyskäyttö

Keski-Pohjanmaan aluerakenne vuonna 2040 mahdollistaa maakunnan asukkaille viihtyisän, puhtaan, turvallisen ja monikulttuurisen elinympäristön. Keski-Pohjanmaalla on monimuotoista luontoa ja puhtaita vesiä ja maakunta tarjoaa monipuolisia maisemapalveluita. Keski-Pohjanmaan maakunnan vahva yhteisöllisyys, monimuotoinen kulttuurielämä sekä luonnon tarjoamat monipuoliset mahdollisuudet vahvistavat alueen vetovoimaa.

Keski-Pohjanmaan aluerakenteessa tunnistetaan kolme matkailuelinkeinon kehittämiseen tukeutuvaa aluetta: 1) ”Ankkuri”, joka sijoittuu Kokkolan edustan saaristoon ja rannikolle; 2) ”Viulu”, joka sijoittuu Kaustinen–Veteli–Halsua–Toholampi alueelle ja jokilaaksoihin sekä 3) ”Metsäpeura”, joka sijoittuu Lestijärvi–Halsua–Perho metsämaille. Keskeisimmät loma- ja kausiasumisen alueet sijoittuvat rannikolle sekä maakunnan suurimpien järvien Lestijärven, Ullavanjärven ja Halsuanjärven rannoille.

Salamajärven kansallispuisto tuottaa kaikille avoimia luontopalveluja kansalaisten hyvinvointia edistävien tarpeiden lähtökohdista. Kansallispuiston luontopalvelut ovat keskeinen osa kehittyvää maakunnallista matkailun palvelujärjestelmää ja koko maakunnan kattavaa matkailubrändiä. Kokkolan kansallisen kaupunkipuiston kehittäminen on osa maakunnan matkailu- ja virkistyspalvelujen kehittämisen kokonaisuutta. Toimivat lähiliikunta-alueet palvelevat maakunnan asukkaita, tukevat hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä sekä lisäävät virkistäytymisen mahdollisuuksia maakunnan kunnissa. Kaustislaisen viulunsoiton ja siihen liittyvän perinteen kuuluminen Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon luo mahdollisuuksia koko maakunnan matkailun kehittymiselle.

4. KESKI-POHJANMAAN MAAKUNTAOHJELMA 2022–2025

4.1. Maakuntaohjelman kehittämisteemat ja läpileikkaavat tavoitteet

Maakuntastrategian vision mukaisesti Keski-Pohjanmaan maakunnan tavoitteena on olla *hyvinvoiva kestävän kasvun maakunta.* Tavoitteen saavuttamisen mahdollistavat maakuntaohjelman kolme kehittämisteemaa; *osaaminen, kilpailukyky ja saavutettavuus*; sekä niihin sisältyvät kehittämistoimenpiteet. Kehittämisteemoja läpileikkaavat tavoitteet

vahvistavat vision ja kehittämistoimenpiteiden toteuttamista jokaisessa kolmessa kehittämisteemassa. Läpileikkaavat tavoitteet ovat: *vahva maaseutu, ilmasto ja ympäristö, hyvinvointi ja yhteisöllisyys, veto- ja pitovoima sekä kansainvälisyys.*

Kuva 12. Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelman 2022–2025 kehittämisteemat ja läpileikkaavat tavoitteet.

Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelman 2022–2025 kehittämisteemat ja läpileikkaavat tavoitteet ja niihin sisältyvät toimenpiteet kuvataan seuraavissa kappaleissa. Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelmaa täydentävät ja sen toimenpiteitä tarkentavat lisäksi useat maakunnalliset, Keski-Pohjanmaan liitossa valmistellut erilliset strategiat ja ohjelmat:

- Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategia (kuvaus älykkään erikoistumisen painopisteistä on kappaleessa 4.5.)
- Keski-Pohjanmaan osaamisstrategia 2020–2025 ja toimeenpanosuunnitelma
- Keski-Pohjanmaan ilmastotiekartta 2035
- Keski-Pohjanmaan kaivosalan teemaohjelma 2030

- Keski-Pohjanmaan koronaselviytymissuunnitelma
- Keski-Pohjanmaan matkailustrategia 2021–2025
- Keski-Pohjanmaan kansainvälistymisstrategia
- Keski-Pohjanmaan alueellinen liikennejärjestelmäsuunnitelma 2024

Kappaleessa 4.6. on lisäksi kuvattu aluekehittämislainsäädännön (Asetus alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta 797/2021) edellyttämän yhteensovittamisen ja yhteistyön mukaisesti Kokkolan kaupungin kestävän kaupunkikehittämisen ekosysteemisopimuksen painopisteet ja tavoitteet, joilla omalta osaltaan edistetään maakuntaohjelman toteuttamista ja älykkään erikoistumisen strategian painopisteitä.

4.2. Osaaminen

Osaaminen on Keski-Pohjanmaan maakunnan kestävän kasvun, kilpailukyvyn sekä hyvinvoinnin tärkeimpiä edellytyksiä. Osaamisen kehittäminen vahvistaa myös maakunnan kansainvälistymistä sekä veto- ja pitovoimaa. Osaamisen vahvistaminen ja osaamistason nostaminen edellyttävät:

- Maakunnan väestön osaamisen monipuolista ja jatkuvaa vahvistamista sekä oppimisympäristöjen ja alueellisen koulutusjärjestelmän ennakoivaa ja tarvelähtöistä kehittämistä.
- Alueen innovaatioympäristöjen ja tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan pitkäjänteistä ja suunnitelmallista kehittämistä sekä teknologian siirtämistä yrityksiin.

4.2.1. Osaamisen kehittämistavoitteet ja toimenpiteet vuosina 2022–2025

Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelman osaamisen kehittämistavoitteet vuosille 2022–2025 ovat:

- ✓ Koulutusjärjestelmän kehittäminen ja jatkuvan oppimisen edistäminen osaavan työvoiman ja korkean työllisyyden vahvistamiseksi sekä hyvinvoinnin lisäämiseksi
- ✓ Oppimisympäristöjen kehittäminen tukemaan osaamisen kehittämistä, joustavia opintopolkuja ja koulutuksen vetovoimaisuutta kansallisesti ja kansainvälisesti
- ✓ Osaamis- ja koulutustarpeiden ennakointi ja työelämäyhteistyön vahvistaminen
- ✓ Alueellisen, kansallisen ja kansainvälisen yhteistyön ja klustereiden vahvistaminen tutkimuksessa ja koulutuksessa

- ✓ Tutkimus- ja innovaatioympäristöjen ja innovaatioekosysteemien kehittäminen tukemaan TKI-toiminnan kasvua
- ✓ Tutkimustulosten ja innovaatioiden pilotointi ja jalostaminen uudeksi osaamiseksi ja liiketoiminnaksi
- ✓ Tutkimuksen, koulutuksen ja elinkeinoelämän sekä kolmannen sektorin yhteistyön ja kumppanuuden vahvistaminen
- ✓ Vihreään kehitykseen ja digitalisaation liittyvien innovaatioiden mahdollistaminen kehittämällä ja suuntaamalla osaamista, koulutusta ja TKI-toimintaa sekä lisäämällä eri toimijoiden yhteistyötä

Oppimisympäristöt, koulutusjärjestelmä ja jatkuva oppiminen

Joustavat koulutusratkaisut, jatkuva oppiminen, osaamistarpeiden ennakointi sekä kansallisesti ja kansainvälisesti vetovoimainen koulutus tukevat maakunnan kasvua ja hyvinvointia, yrittäjyyttä sekä edistävät osaavan työvoiman saatavuutta (osaavan työvoiman saatavuuteen liittyviä toimenpiteitä on kuvattu tarkemmin kappaleessa 4.3. Kilpailukyky). Digitalisaatio mahdollistaa ajasta ja paikasta riippumattoman opiskelun ja koulutuksen, mutta edellyttää sitä tukevien oppimisympäristöjen ja pedagogiikan kehittämistä. Työn murros ja digitalisaatio edellyttävät osaamisen päivittämistä vastaamaan muuttuviin vaatimuksiin ja jatkuvan oppimisen mahdollisuuksien ja toimintamallien kehittämistä. Ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja siihen sopeutumiseen liittyvät haasteet vaikuttavat osaamisvaatimuksiin yhä enemmän niin koulutuksen kuin tutkimus- ja innovaatiotoiminnankin osalta.

Keski-Pohjanmaalla jatketaan laadukkaiden ja vetovoimaisten oppimisympäristöjen rakentamista ja uudistamista sekä monipuolisen alueellisen koulutusjärjestelmän ja joustavien koulutusmahdollisuuksien kehittämistä. Oppimisympäristöjä kehitetään digitalisaation ja verkko-opetuksen mahdollisuudet ja pedagogiikka huomioiden, ja niillä tuetaan myös käytännön ammattiosaamisen ja työelämätaitojen kehittymistä. Monimuotoisella opetuksella ja verkko-opintomahdollisuuksilla lisätään koulutuksen vetovoimaisuutta ja saavutettavuutta myös harvaan asutulla alueella. Koulutusjärjestelmän kehittämisessä huomioidaan ennakoidut työvoimatarpeet ja uudet vahvuusalat, joille suunnataan tutkinto- ja täydennyskoulutusta osaamistarpeiden pohjalta.

Tunnistettuja aloja, joilla tarvitaan osaamisen kehittämistä, lisää osaavaa työvoimaa ja uusia koulutusmahdollisuuksia ovat mm. sosiaali- ja terveysala, opetus- ja kasvatusala sekä logistiikka-ala ja maatalousala. Akkuteollisuuden ja tuulivoimatuotannon sekä luonnonvara-alan kasvuun liittyen tarvitaan myös insinöörikoulutusta, muunto- ja täydennyskoulutusta sekä kaivos-, sähkö- ja rakennusalan sekä luonnonvara-alan monipuolista osaamista. Turvetuotannon vähentyessä suunnataan uudelleenkoulutusta alalta poistuvalle työvoimalle. Myös matkailu- ja hyvinvointialojen sekä luovien alojen kehittäminen edellyttää koulutusmahdollisuuksien vahvistamista.

Keski-Pohjanmaan vahvaa osaamista aikuiskoulutuksessa hyödynnetään jatkuvan oppimisen vahvistamisessa. Jatkuvaa oppimista edistetään kehittämällä innovatiivisia, työelämän ja koulutuksen joustavasti yhdistäviä toimintamalleja sekä hyödyntämällä digitaalisia avoimia oppimisympäristöjä, jotka mahdollistavat koulutuksen laajemman saavutettavuuden. Maakunnassa rakennetaan jatkuvaan oppimiseen liittyvät toimivat yhteistyöverkostot työelämän ja eri koulutusasteiden välille, jotta osaamistarpeisiin on saatavilla vaikuttavia ja räätälöityjä koulutuskokonaisuuksia. Edunvalvonnan keinoin vaikutetaan jatkuvan oppimisen kansallisten rahoitusmallien ja -mahdollisuuksien kehittämiseen alueen tarpeita tukeviksi.

Keski-Pohjanmaalla panostetaan väestön koulutustason nostamiseen sekä osaamisen kehittämiseen niin, että vastataan alueen ennakoituihin osaamis- ja työvoimatarpeisiin, uudistuvan työelämän vaatimuksiin sekä alueen uusien kasvualojen työvoimatarpeisiin. Vihreän kehityksen haasteet ja mahdollisuudet sekä ekososiaalisen sivistyksen näkökulma huomioidaan läpileikkaavasti kaikessa osaamisen kehittämisessä. Tavoitteena on nostaa korkeakoulututkinnon ja tutkijakoulutuksen suorittaneiden määrä vastaamaan kansallista keskiarvoa. Samalla jatketaan korkeatasoisen ammatillisen koulutuksen kehittämistä.

Opiskelijoiden perustaitoja ja digiosaamista tuetaan ja kehitetään aina perusasteelta lähtien, jotta voidaan turvata ammatti- ja korkeakoulutuksessa tarvittavat taidot ja luoda pohjaa työelämäosaamiselle. Työikäisen väestön osaamista kehitetään ja työllistymismahdollisuuksia lisätään aikuiskoulutuksen ja täydennyskoulutusten avulla. Tavoitteena on mm. parantaa digiosaamista, tarjota mahdollisuuksia ammatilliseen kehittymiseen ja uudelleenkouluttautumiseen sekä nostaa yrittäjien koulutustasoa. Nuorten ja sosioekonomisesti heikommassa asemassa ja syrjäytymisvaarassa olevien ryhmien

työkykyä ja hyvinvointia sekä kiinnittymistä työelämään tuetaan ennaltaehkäisevällä toiminnalla ja koulutuksella.

Kansainvälistymistä edistetään kansainvälistämällä opintokokonaisuuksia, vahvistamalla koulutusvientiä ja opiskeluperäistä maahanmuuttoa sekä lisäämällä englanninkielistä opetusta myös toisen asteen koulutuksessa. Tämä edellyttää kansainvälisten koulutukseen liittyvien verkostojen vahvistamista. Tärkeää on myös kansainvälisten opiskelijoiden integrointi alueelle mm. kieliosaamista ja työllistymismahdollisuuksia parantamalla. Kansainvälisen koulutuksen ja osaamisen kehittämisellä parannetaan osaltaan alueen veto- ja pitovoimaa.

Osaamisen kehittämistä tuetaan alueen eri toimijoiden välisellä monialaisella yhteistyöllä. Yhteistyötä eri koulutusasteiden, elinkeinoelämän, eri viranomaisten sekä kolmannen sektorin kesken vahvistetaan toimintamalleja kehittämällä. Maakunnassa toimii Keski-Pohjanmaan liiton perustama osaavan työvoiman saatavuuteen ja ennakoinnin koordinointiin keskittyvä neuvottelukunta. Osaamis- ja työvoimatarpeiden ennakoinnin vahvistamiseksi kehitetään maakunnallista ennakoinnin toimintamallia yhteistyössä maakuntaliiton, koulutuksen järjestäjien, työvoimaviranomaisten sekä muiden sidosryhmien kanssa. Tulevaisuustutkimus yhdessä lyhyen ja keskipitkän aikavälin ennakoinnin kanssa tuottaa luotettavaa tietoa koulutuksen suuntaamiseksi ja osaavan työvoiman saatavuuden turvaamiseksi.

Tutkimus- ja innovaatioympäristöt sekä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta

Isojen yhteiskunnallisten murrosten, kuten ilmastonmuutoksen, osaamisen ja työn murroksen sekä väestönmuutoksen vaikutuksiin sopeutuminen edellyttää vakiintuneiden toimintatapojen muutosta, uudistumiskykyä sekä osaamisen ja innovaatioiden vahvaa hyödyntämistä. Alueen vahvuuksiin perustuva tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta on maakunnan menestyksen perusta. Innovaatiot syntyvät osaamisalojen ja organisaatioiden rajapinnoilla ja alueen kyvykkyys uudistua perustuu osaamisen yhdistämiseen ja verkostoitumiseen. Innovaatiokyvykkyyden tukena ovat uudistuvat innovaatioympäristöt ja -ekosysteemit sekä vahvat kansalliset ja kansainväliset verkostot ja yhteistyökumppanit. Elinkeinoelämän ja tutkimuksen yhteistyö, teknologian ja osaamisen siirto sekä tähän liittyvien toimintamallien kehittäminen vahvistavat alueen tutkimus- ja innovaatiokapasiteettia. Maakunnan älykkään erikoistumisen strategian kärjet tukevat

alueellista erikoistumista ja uudistumista (Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen painopisteet on kuvattu tarkemmin kappaleessa 4.5.).

Keski-Pohjanmaalla vahvistetaan yhteisiä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan rakenteita ja toimintamalleja. Tavoitteena on kehittää tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimijoiden, koulutusorganisaatioiden sekä yritysten välistä vahvaa verkostoitumista ja yhteistyötä. Keskeisenä tavoitteena on myös vahvistaa ja lisätä alueen kansainvälisiä ja eurooppalaisia TKI-verkostoja sekä etsiä aktiivisesti uusia kumppaneita. Myös yritysten osallistumista kansainvälisten ja eurooppalaisten tutkimusverkostojen ja hankkeiden toimintaan tuetaan yhteistyöllä ja osaamisen kasvattamisella. Tutkimuksen ja käytännön vuoropuhelulla edistetään tutkimustulosten ja innovaatioiden siirtämistä uudeksi osaamiseksi, teknologiaksi ja liiketoiminnaksi sekä parannetaan tuotteiden jatkojalostusosaamista ja jalostusastetta. Alueen menestyksen kannalta olennaista on myös kasvattaa kansallisen ja alueellisen TKI-rahoituksen ohella eurooppalaisen ja kansainvälisen kilpaillun tutkimusrahoituksen määrää. Maakunnan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan menojen määrä nostetaan vähintään 4 %:iin BKT:sta.

Maakunnan elinkeinoelämää ja sen uudistumista tukevia tutkimus- ja innovaatioympäristöjä kehitetään ja vahvistetaan. Tavoitteena on hyödyntää vihreän kehityksen mahdollisuudet ja mahdollistaa uusien innovaatioiden ja teknologioiden syntyminen sekä niiden saattaminen liiketoiminnaksi. TKI-toiminnalla vastataan ilmastonmuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen sekä luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen ja luonnonvarojen käyttöön kestävällä tavalla. Keski-Pohjanmaalla tämä tarkoittaa panostusta luonnonvara-alaan, bio-vety- ja kiertotalouteen, biokaasuun, uusiutuvaan energiaan ja energian varastointiin sekä akkukemiaan ja akkumateriaaleihin liittyvään TKI-toimintaan. Näin tuetaan alueen siirtymistä hiilineutraaliin talouteen sekä mm. alueen kaivos- ja akkuarvoketjun sekä Biolaakso-ekosysteemin kehittymistä.

Digitalisaatioon, automaatioon ja robotiikkaan liittyvä TKI-toiminta sekä sitä vahvistavat osaamiskeskittymät ja pilotti- ja testausympäristöt tukevat alueen kehittymistä ja elinkeinoja ja mm. teollisuuden, maatalouden, liikkumisen ja palvelujen ratkaisuja. Opetus- ja kasvatusalaan sekä sosiaali- ja terveysalaan liittyvä tutkimus- ja kehittämistyö vahvistaa alueen innovaatiokyvykkyyttä ja hyvinvointia. Ilmastokestävää maa- ja metsätaloutta tuetaan edistämällä hiilensidontaan ja turvepeltojen ja suometsien käyttöön liittyvää TKI-

toimintaa. Turpeelle kehitetään uusia käyttömuotoja ja turvepohjaisia innovaatioita sekä turvetta korvaavia tuotteita mm. alkutuotannon käyttöön.

4.3. Kilpailukyky

Keski-Pohjanmaan kilpailukyky muodostuu yritysten menestyksen, vahvan työllisyyden ja kehittyvän aluetalouden ja kansainvälistymisen kautta, ja siihen linkittyvät myös osaamiseen ja saavutettavuuteen liittyvät seikat. Veto- ja pitovoima sekä hyvinvointi ovat olennaisia kilpailukykyä luovia ja sitä vahvistavia tekijöitä. Kilpailukyvyn vahvistaminen edellyttää:

- Elinkeinojen monipuolista kehittämistä sekä aluetalouden uudistumista ja monipuolistumista sekä luonnonvarojen jalostusta ja kestävää käyttöä.
- Työllisyyden ja osaavan työvoiman vahvistamista monialaisen yhteistyön ja osaamisen kehittämisen kautta.
- Veto- ja pitovoiman sekä hyvinvoinnin kehittämistä laajassa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

4.3.1. Kilpailukyvyn kehittämistavoitteet ja toimenpiteet vuosina 2022–2025

Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelman kilpailukyvyn kehittämistavoitteet vuosille 2022–2025 ovat:

- ✓ Pk-yritysten kasvun, verkostoitumisen ja uudistumisen tukeminen sekä liiketoiminnan, automaation ja tuottavuuden kehittäminen
- ✓ Suurteollisuuden ja sataman kilpailukyvyn ja kasvun mahdollistaminen sekä toimintaedellytysten turvaaminen ja kehittäminen kiertotalouden periaatteiden mukaisesti
- ✓ Maa- ja metsätalouden vahvistaminen, jalostusasteen nostaminen ja tuottavuuden parantaminen ilmastokestävällä tavalla
- ✓ Akku- ja kaivosklusterin kehittäminen ja toimintaedellytysten varmistaminen
- ✓ Kulttuurin, matkailun ja luovien alojen liiketoiminnan kehittäminen sekä luovan osaamisen hyödyntäminen uuden liiketoiminnan kehittämisessä
- ✓ Luonnonvara-alaan sekä bio-, vety- ja kiertotalouteen liittyvän yritystoiminnan vahvistaminen hyödyntämällä ja kaupallistamalla uusia innovaatiota
- ✓ Digitalisaation vahvistaminen sähköisiä yksityisiä ja julkisia palveluja sekä yritysten ja teollisuuden liiketoimintaa ja tuotantoprosesseja kehittämällä

- ✓ Yritysten viennin ja kansainvälistymisen vahvistaminen, kansainvälisten sijoitusten ja uusien yritysten alueelle sijoittumisen edistäminen
- ✓ Osaavan työvoiman saatavuuden edistäminen työllisyyttä, osaamista ja työ- ja koulutusperäistä maahanmuuttoa vahvistamalla
- ✓ Työllisyyden vahvistaminen kehittämällä työllisyys- ja rekrytointipalveluja ja -koulutusta sekä edistämällä heikommin työllistyvien ryhmien työllistymistä
- ✓ Työ- ja koulutusperäisen maahanmuuton sekä kotoutumisen edistäminen osaajatarpeiden turvaamiseksi
- ✓ Työhyvinvoinnin ja paikkariippumattoman työn mahdollisuuksien kehittäminen tukemaan työllisyyttä ja lisäämään veto- ja pitovoimaa
- ✓ Maakunnan identiteetin ja tunnettuuden vahvistaminen ja uudistaminen sekä aluemarkkinoinnin ja rekrytointiyhteistyön kehittäminen osaajien houkuttelemiseksi sekä tulomuuton ja veto- ja pitovoiman lisäämiseksi
- ✓ Ylimaakunnallisen yhteistyön vahvistaminen ja hyödyntäminen maakunnan vetovoiman, kilpailukyvyn ja edunvalvonnan kehittämisessä
- ✓ Hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden sekä laadukkaiden arjen palvelujen kehittäminen vahvistamalla julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin kumppanuutta ja yhteistyötä
- ✓ Kulttuuri-, liikunta- ja hyvinvointipalvelujen kehittäminen sekä kansalaistoiminnan vahvistaminen lisäämään vetovoimaisuutta, hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä sekä synnyttämään uutta liiketoimintaa

Elinkeinojen kehittäminen sekä luonnonvarojen jalostus ja kestävä käyttö

Keski-Pohjanmaa on toistaiseksi selviytynyt kohtuullisesti koronapandemian aiheuttamasta taloudellisesta ja yhteiskunnallisesta kriisistä, mutta vaikutukset työllisyyteen, aluetalouteen, kilpailukykyyn ja hyvinvointiin ovat nähtävissä niin kansallisesti kuin alueellisesti. Riskinä on, että vaikutukset kertaantuvat ja pitkittyvät, mikäli niihin ei puututa nopeasti. Tulevina vuosina tulee keskittyä koronakriisin vaikutuksista palautumiseen, aluetalouden uudistamiseen ja monipuolistamiseen sekä uuden kasvun synnyttämiseen maakunnan tulevaisuuden hyvinvoinnin, kilpailukyvyn ja kestävän kasvun varmistamiseksi. Myös mahdollisiin rakennemuutoksiin erityisesti maaseudun elinkeinoissa, kuten turvetuotannossa ja turkistaloudessa on varauduttava. Tämä edellyttää toimenpiteitä niin elinkeinoelämän, osaamisen, innovaatiotoiminnan kuin hyvinvoinnin kehittämiseen liittyen. Tavoitteena on hyödyntää ja edelleen kehittää alueen erityispiirteitä ja vahvuuksia sekä ottaa maakunnan

kehittämisessä huomioon luonnon monimuotoisuuteen, ympäristönsuojeluun sekä ilmastonmuutoksen hillintään liittyvät kansalliset ja eurooppalaiset tavoitteet.

Erityisesti vihreän siirtymän edistämisen tavoitteet, kuten energiajärjestelmän ja logistiikan kehittäminen ilmastokestävään suuntaan sekä teollisuuden uudistukset ja investoinnit kiertotalouteen ja vähähiilisyyteen, tukevat elinkeinoelämän monipuolistumista ja uutta kasvua. Uusiutuvan energian käyttöä edistetään, jotta voidaan sopeutua laajempaan energiantuotannon murrokseen, turpeen energiakäytön vähentymiseen ja mahdollistaa biojalostamoiden kehittäminen. Myös korkeaan arvonlisäykseen ja jalostusasteen nostamiseen tähtäävää liiketoimintaa, innovaatioiden hyödyntämistä ja kaupallistamista sekä näitä tukevia kyvykkyyksiä, kuten luovan osaamisen hyödyntämistä tulee maakunnassa lisätä. Uuden teknologian ratkaisut, kuten digitalisaatio, automaatio ja robotiikka edistävät yritysten mahdollisuuksia kehittää tuotantoprosesseja, palveluja ja tuottavuutta sekä avaavat uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja mahdollistavat yritysten kasvun ja startup-yritysten syntymisen.

Digitalisaation, automaation ja robotiikan hyödyntämisastetta kestävässä tuotannossa ja liiketoiminnassa tulee nostaa. Tavoitteena on kehittää erityisesti alueen yrityksiä ja teollisuutta tukevia ratkaisuja ja digitalisaatioon liittyvää osaamista. Digitalisaation, automaation ja robotiikan hyödyntäminen ja kehittäminen on keskeistä myös maa- ja metsätalouden kilpailukyvyn ja kustannustehokkuuden parantamisessa sekä bio-, vety- ja kiertotalouden edistämisessä. Biolaakso-ekosysteemi tukee osaltaan toiminnallaan alueen vahvojen toimialojen kehittymistä ja uudistumista. Tavoitteiden tueksi on tärkeä kehittää uusia toimintamalleja elinkeinoelämän ja tutkimuksen yhteistyölle, innovaatioiden kaupallistamiselle sekä teknologian ja osaamisen siirrolle elinkeinoelämän käyttöön.

Keski-Pohjanmaalla on tavoitteena lisätä yritysten kilpailukykyä ja tuottavuutta sekä yrittäjyyttä ja vahvistaa hyvinvointia maakunnan vahvuuksiin perustuvan elinkeinotoiminnan kautta. Yrityksiä aktivoidaan kasvuun ja kansainvälistymiseen sekä liiketoiminnan ja innovaatiotoiminnan kehittämiseen. Yritysten kansainvälistä verkostoitumista sekä vientiä ja vienti- ja verkostoitumisosaamista vahvistetaan edelleen. Kansainvälistymisessä hyödynnetään alueen kaksikielisyyttä sekä vahvaa yrittäjyyden osaamista. Laadukkaiden ja kattavien yrityspalvelujen toimivuutta parannetaan mm. lisäämällä tiedottamista kansallisista ja kansainvälisistä rahoitus- ja verkostoitumismahdollisuuksista, kehittämällä yrittäjien ja muiden toimijoiden välisiä yhteistyömalleja sekä parantamalla yrittäjien

hankeosaamista ja kyvykkyyksiä esim. kansainvälisten rahoitusten hyödyntämiseen. Toimivilla yrityspalveluilla tuetaan alueen elinkeinorakenteen monipuolistamista, yritysten rahoitusmahdollisuuksia, uusien yritysten perustamista sekä omistajanvaihdosten toteutumista ja mm. lupaprosessien sujuvoittamista. Yritysten kasvua tuetaan myös edistämällä yritysten pääoma- ja riskirahoitustoimintaan liittyviä rahoitusmahdollisuuksia ja rahastoja.

Suurteollisuusalue ja satama muodostavat maakunnallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti merkittävän teollisuuden, logistiikan ja yritystoiminnan keskittymän. Keskittymän kilpailukyvyn kehittämistä ja edunvalvontaa jatketaan maakunnassa. Tärkeää on myös turvata suurteollisuuden ja sataman toimintaedellytykset tulevaisuudessa. Keskeinen kehittämiskohde on myös pitkäjänteiseen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan perustuva Keski-Pohjanmaan akku- ja kaivoskeskittymä, jota vahvistetaan edistämällä kaivostoiminnan käynnistymistä ja siihen liittyvää arvoketjua mm. rekrytoimalla ja kouluttamalla osaajia sekä tukemalla arvoketjua vahvistavaa TKI-toimintaa ja tarvittavan infrastruktuurin kehittämistä. Tavoitteena on materiaalien jalostukseen ja akkujen valmistukseen liittyvän tehdastoiminnan aloittaminen maakunnassa.

Teollisessa symbioosissa yritykset tuottavat lisäarvoa toisilleen materiaali- ja energiavirtojen tehokkaammalla hyödyntämisellä. Suurteollisuuden tuotannossa noudatetaan vastuullisuuden ja kiertotalouden periaatteita. Tavoitteena on vähähiilisyys koko tuotanto- ja logistiikkaketjussa. Tätä osaamista voidaan hyödyntää yritysten kilpailuvalttina sekä houkuttelemaan alueelle uusia yrityksiä ja suurteollisuutta tukevaa pk-yritystoimintaa mm. sivuvirtojen hyödyntämiseen ja kiertotalouden vahvistamiseen liittyen. Materiaalien kierrätys ja uusiokäyttö vahvistaa myös maakunnan akkuarvoketjun toimintaa.

Maaseutuelinkeinojen näkökulmasta tavoitteena on alkutuotannon sekä maaseudun yritysten kilpailukyvyn ja kannattavuuden kehittäminen sekä vahvan ja monipuolisen yrityskannan vahvistaminen. Tuotannon jatkojalostuksen ja tuotanto- ja jakeluketjujen kehittäminen sekä luonnonvarojen jalostaminen uusiksi tuotteiksi edistävät kasvua. Vahvan ja uusiutuvan maaseudun sekä maa- ja metsätalouden kehittäminen edellyttää jalostusasteen nostamista sekä uusien hajautettuun energiantuotantoon liittyvien toimintojen, kuten bio-, vety- ja kiertotalouden, kaivosalan ja tuulivoiman kehittämistä. Myös maa- ja metsätalouden kiinteistörakenteen parantaminen ja uusien yhteismetsien perustaminen vahvistavat kestävää kasvua. Keski-Pohjanmaa on edelläkävijä ruoan ja

perusraaka-aineiden tuottajana ja toimittajana ja jalostusasteen nostaminen ja mm. lähiruoan tuotanto lisää kilpailukykyä ja tuottavuutta. Hyvin hoidettu maa- ja metsätalous edistää tehokkaasti ilmastotavoitteiden toteutumista sekä vahvistaa huoltovarmuutta ja toimintakykyä poikkeustilanteissa. Turkistaloutta kehitetään toimialan rakennemuutoksen vaikutukset sekä ympäristö- ja ilmastotavoitteet huomioiden.

Turvepeltoja ja suometsiä hyödynnetään kestävästi alkutuotannossa ja panostetaan ravinteiden kierrätykseen ja ravinneomavaraisuuteen. Tavoitteena on tukea metsäenergian tuotantoketjujen kehittämistä vahvistamaan biotaloutta ja tasapainottamaan mm. turpeenkäytön vähentymistä energiantuotannossa. Myös biokaasun tuottamiseen ja hyödyntämiseen perustuvaa liiketoimintaa kehitetään. Turpeen uusista käyttömuodoista kehitetään uutta liiketoimintaa ja uusia tuotteita. Etelä- ja Keski-Pohjanmaan metsäohjelman 2021–2025 tavoitteiden mukaisesti vahvistetaan maakunnan metsien kestävää käyttöä ja hoitoa luonnon monimuotoisuus, vesiensuojelu ja ilmastonäkökohdat huomioiden. Ilmastonäkökulmasta erityisenä kehittämiskohteena on suometsien hoito ja niiden hiilinielujen ylläpitäminen ja kasvattaminen. Alueen metsät tarjoavat raaka-aineita ja ratkaisuja bio- ja kiertotaloudelle, mutta metsäympäristöt ovat myös keskeinen luontomatkailun, hyvinvoinnin ja virkistyskäytön kohde.

Toimivat palvelut ja sujuva arki ovat edellytys maakunnan kilpailukyvylle, veto- ja pitovoimalle sekä hyvinvoinnille. Tavoitteena on julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyön ja kumppanuuden kehittäminen sosiaali- ja terveyssektorin palvelujen järjestämisessä ja toimivien ja tasavertaisesti saavutettavissa olevien digitaalisten palvelujen kehittämisessä. Sosiaali- ja terveysalan innovaatiotoiminnan kehittäminen houkuttelee osaltaan koulutettua työvoimaa toimialan tarpeisiin. Kulttuuri-, matkailu-. liikunta- ja hyvinvointipalvelujen tarjontaa vahvistetaan luomalla toimintamahdollisuuksia yrittäjille ja luovien alojen toimijoille. Tavoitteena on, että nämä tuottavat kasvualoina uutta ja myös kansainvälistyvää liiketoimintaa sekä innovatiivisia ja vetovoimaisia palveluja, ja myös täydentävät maaseudun yritysten liiketoimintamahdollisuuksia. Metsäpeuranmaan neuvottelukunnan kautta kehitetään erityisesti luontomatkailuun liittyvää yhteistyötä ja toimintaa.

Työllisyys ja osaavan työvoiman saatavuus

Osaavan työvoiman saatavuudesta on tullut keskeinen maakunnan kasvua määrittelevä tekijä niin yksityisellä kuin julkisella sektorilla. Vaikka koronakriisi on lyhyellä aikavälillä

laskenut työllisyysastetta, jatkossakin maakunnassa on suuri tarve osaavalle työvoimalle ja työllisyyden kasvattamiselle kaikkien työikäisten ryhmien osalta. Osaavan työvoiman saatavuuteen ja työllisyyden parantamiseen vaikutetaan lisäämällä työ- ja koulutusperäistä maahanmuuttoa, parantamalla työhyvinvointia, kehittämällä työllisyyspalveluja ja rekrytointimalleja sekä luomalla uusia työpaikkoja. Osaamisen kehittäminen ja koulutusasteen nostaminen ovat myös keskeisiä keinoja vastata työvoimapulaan ja työllisyyden parantamiseen.

Osaavan työvoiman saatavuuden osalta tavoitteena on kehittää maakunnallista ja ylimaakunnallista yhteistyötä, markkinointia ja edunvalvontaa, jotta voidaan vaikuttaa mm. kansainvälisen työvoiman rekrytoinnin ja sitä koskevien säädöksien ja lupamenettelyiden sujuvoittamiseen sekä alueen tunnettuuden lisäämiseen. Keski-Pohjanmaalla erityisesti ulkomaisen kausityövoiman tarve alkutuotannossa on merkittävä. Myös korkeakoulutettua työvoimaa tarvitaan eri toimialoilla. Maakunnassa hyödynnetään kansallista ja alueellista Talent Boost ja Talent Coastline -toimintamallia kansainvälisen työvoiman saatavuuden parantamiseksi ja lupaprosessien sujuvoittamiseksi. Keski-Pohjanmaan liitto koordinoi osaavan työvoiman saatavuuteen liittyviä kehittämistoimia maakunnan sidosryhmät yhteen kokoavan neuvottelukunnan kautta.

Maahanmuuttajien kotouttamista ja integrointia yhteiskuntaan parannetaan yhteistyössä viranomaisten, koulutustoimijoiden ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Alueelle saapuvien kansainvälisten korkeakouluopiskelijoiden työllistymistä ja kotoutumista edistetään mm. kesätyöpaikkoja ja harjoittelupaikkoja lisäämällä sekä parantamalla kieliosaamista. Työperäisten maahanmuuttajien osalta vaikutetaan perheenyhdistämiseen liittyviin käytäntöihin. Osaamista tukevien ja täydentävien koulutusten avulla tuetaan työnantajia osaavan työvoiman saatavuudessa.

Yhteistyötä eri toimijoiden kanssa tehdään myös yritysten rekrytointiosaamisen ja rekrytointiprosessien ja -mallien kehittämisessä, jotta alueelle saadaan houkuteltua niin kotimaista kuin kansainvälistä osaavaa työvoimaa. Tärkeä osa rekrytointia ja kotouttamista on työpaikan, koulutusmahdollisuuksien ja laadukkaan asumisen ja palvelujen tarjoaminen myös alueelle työllistyvän puolisolle ja mukana muuttavalle perheelle. Tässä sujuva yhteistyö ja selkeät toimintamallit eri toimijoiden kesken ovat ratkaisevia. Alueen houkuttelevuutta ja osaavan työvoiman saatavuutta lisätään myös kehittämällä monipaikkaisuuden, etätyön ja paikkariippumattoman työn mahdollisuuksia sekä

panostamalla uudistuvan työelämän kehittämiseen. Maakunnan veto- ja pitovoiman parantaminen ja tulomuuton vahvistaminen lisäävät myös osaavan työvoiman saatavuutta.

Työllisyyden parantamisessa keskiössä ovat koronakriisistä kärsineet alat, maakunnan kasvualat ja uudet nousevat alat. Työllisyyden ja osaamisen kehittämistoimenpiteitä suunnataan yhteistyössä luodun työvoima- ja osaamistarpeiden ennakointitiedon pohjalta. Työllisyyttä vahvistetaan tarjoamalla riittävästi uudelleenkoulutus- ja täydennyskoulutusmahdollisuuksia kaikille työikäisille. Nuorten, pitkäaikaistyöttömien, maahanmuuttajien ja osatyökykyisten työllistymistä parannetaan eri ryhmien tarpeisiin räätälöidyn kuntouttavan ja ennaltaehkäisevän toiminnan avulla sekä työllisyyskoulutuksella. Tavoitteena on alueen koko työvoimareservin hyvinvoinnin ja osaamisen kehittämisen palveluista huolehtiminen. Tällä mahdollistetaan kaikkien työikäisten asukkaiden kykyjen ja potentiaalin saaminen käyttöön.

Hyvät työvoiman koulutusmahdollisuudet ovat myös yritysten sijoittumisen kannalta tärkeä vetovoimatekijä. Myös työhyvinvoinnin kehittämisellä tuetaan vahvaa työllisyyttä ja pidennetään työuria. Työllisyyden parantamisessa keskeisessä asemassa on maakunnassa toteutettava työllisyyden kuntakokeilu sekä monialainen yhteistyö koulutuksen järjestäjien, työvoimaviranomaisten, sote-toimijoiden ja kolmannen sektorin kesken. Työllisyyden kehittämisessä huomioidaan kuntakokeilun vaikutukset työllisyyden edistämisen toimintakenttään.

Veto- ja pitovoima sekä hyvinvointi

Hyvinvoivat asukkaat ovat maakunnan menestyksen edellytys. Hyvinvoinnin ja veto- ja pitovoimaisuuden vahvistamiseksi Keski-Pohjanmaata kehitetään edelleen yhteisöllisenä, asukaslähtöisenä ja kansalaisia osallistavana maakuntana, jossa monikulttuurisuus ja eri väestöryhmien tasapuoliset osallistumismahdollisuudet nähdään osana identiteettiä. Maakunnan identiteettiä ja tunnettuutta vahvistetaan ja uudistetaan ja sitä hyödynnetään alueen vetovoimaisuutta lisäävässä markkinoinnissa. Maakunnan markkinointia ja imagoa kehitetään ja toteutetaan yhteistyössä julkisten ja yksityisten toimijoiden kanssa.

Maakunnan vetovoiman, kilpailukyvyn, hyvinvoinnin ja edunvalvonnan kehittämisessä hyödynnetään myös tiiviitä ylimaakunnallisia yhteistyöverkostoja ja yhteyksiä muihin maakuntiin. Yhteistyötä talous- ja työssäkäyntialueen sekä mm. rahoitus- ja viranomaistoiminnan kehittämisessä tehdään Keski-Pohjanmaan lähimaakuntien, Itä- ja

Pohjois-Suomen suuralueen maakuntien sekä muiden maakuntien kanssa. Maakunnan liitto toimii yhteistyössä jäsenkuntien ja 1.1.2023 toimintansa aloittavan hyvinvointialueen kanssa kansalaisten sosiaali- ja terveyssektorin ja niiden palvelujen edistämiseksi, maakunnan asukkaiden hyvinvoinnin tilaa koskevien tietojen tuottamiseksi sekä tietojen perusteella laadittavien alueen kehittämistoimien suunnittelussa ja toimeenpanossa.

Kulttuurilla ja taiteella on keskeinen osa maakunnan identiteetin rakentamisessa ja vahvistamisessa sekä asukkaiden hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden kasvattamisessa. Keskipohjalainen kulttuuri- ja luontoympäristö, turvallinen asuinympäristö, monipuoliset liikuntamahdollisuudet sekä elävä kulttuuriperintö ja taide muodostavat merkittävän asukkaiden hyvinvointia vahvistavan veto- ja pitovoimatekijän sekä mahdollistavat innovatiivisten matkailu-, kulttuuri-, liikunta- ja hyvinvointipalvelujen kehittämisen. Luonto- ja kulttuuriympäristöjen vaaliminen edellyttää niiden hoidon ja käytön alueellista suunnittelua ja suojelun, virkistyskäytön ja elinkeinojen kestävää yhteensovittamista.

Tavoitteena on taata sujuva ja turvallinen arki sekä toimivat palvelut kaikille asukkaille. Keskeisenä hyvinvointia lisäävänä ja syrjäytymistä ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä on nuorten ja perheiden tukeminen. Tämän saavuttamiseksi vahvistetaan julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin kumppanuutta ja yhteistyötä palvelujen tuottamisessa ja kehittämisessä. Kansalais- ja yhdistystoimintaa ja osallisuutta vahvistetaan tukemalla kolmannen sektorin toimintamahdollisuuksia, edistämällä kansalaisten tasapuolisia osallistumismahdollisuuksia sekä kehittämällä yhteistyötä mm. koulutustoimijoiden kanssa. Paikallis- ja asukaslähtöisellä kehittämisellä lisätään kansalaisten osallisuutta palvelujen kehittämiseen.

4.4. Saavutettavuus

Keski-Pohjanmaan maakunnan saavutettavuuden kehittäminen muodostaa kokonaisuuden, johon linkittyvät niin elinkeinoelämän ja asukkaiden toiminta- ja elinympäristön kehittäminen kuin fyysisen ja digitaalisen saavutettavuuden ja liikennejärjestelmän kehittäminen. Saavutettavuudella on merkittävä vaikutus alueen veto- ja pitovoimaan sekä hyvinvointiin ja kilpailukykyyn. Saavutettavuuden vahvistaminen edellyttää:

- Elinkeinoelämän fyysisen ja digitaalisen infrastruktuurin ja toimintaympäristön sekä maakunnan liikennejärjestelmän kehittämistä

- Asukkaiden elinympäristön kestävää kehittämistä terveys, viihtyisyys ja turvallisuus huomioiden

4.4.1. Saavutettavuuden kehittämistavoitteet ja toimenpiteet vuosina 2022–2025

Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelman saavutettavuuden kehittämistavoitteet vuosille 2022–2025 ovat:

- ✓ Kestävän liikennejärjestelmän kehittäminen osana kansallisia ja kansainvälisiä liikenneyhteyksiä ja -käytäviä
- ✓ Vähähiilisten ja digitaalisten liikenne- ja logistiikkaratkaisujen kehittäminen ja käyttöönotto
- ✓ Arjen sujuvuuden ja asioinnin turvaaminen matkaketjuja ja joustavia liikkumisen muotoja kehittämällä
- ✓ Kokkola-Pietarsaaren lentoaseman toiminnan turvaaminen
- ✓ Raideliikenneyhteyksien ja tieliikenteen pääväylien kehittäminen elinkeinoelämän toiminnan ja matkustajaliikenteen sujuvuuden turvaamiseksi
- ✓ Suurteollisuusalueen ja sataman kapasiteetin, liikenneyhteyksien ja tavaraliikenteen kehittäminen ja toimintaedellytysten turvaaminen
- ✓ Yritystoimintaa, teollisuutta sekä maa- ja metsätaloutta tukeva, ilmastokestävä maankäytön kehittäminen ja kaavoitus
- ✓ Alemman tieverkon kunnossapito ja parantaminen palvelemaan harvaan asuttua maaseutua ja yritystoimintaa
- ✓ Kattavien ja tehokkaiden tietoliikenneyhteyksien rakentaminen koko maakuntaan hyödyntämällä kiinteitä laajakaistayhteyksiä ja langattomia ratkaisuja
- ✓ Saavutettavien sähköisten yksityisten ja julkisten palvelujen kehittäminen
- ✓ Turvallisen, tasapainoisen ja toimivan elinympäristön ja yhdyskuntarakenteen suunnittelu ja kehittäminen luonnon monimuotoisuus, maaseutu- ja kaupunkialueet sekä monipaikkaisuuden mahdollisuudet huomioiden

Toimintaympäristö ja liikennejärjestelmä

Joustavat ja toimivat liikenneyhteydet niin alueen sisällä kuin alueelta muille alueille ja maailmalle ovat ratkaisevia menestyvän maakunnan elinkeinoelämälle, työntekijöille ja asukkaille. Infrastruktuurin, tietoliikenneyhteyksien sekä logistiikan ja liikennejärjestelmien näkökulmasta tavoitteena on vetovoimainen ja kilpailukykyinen toimintaympäristö tukemaan

yritysten kasvua, klustereiden ja investointien kehitystä, vientiä ja alueen kansainvälistymistä sekä digitalisaation, sähköisten palvelujen ja liiketoiminnan mahdollisuuksia. Olennaista on maakunnan liittyminen alueiden välisiin ja kansainvälisiin liikenne- ja tietoliikenneverkkoihin. Keski-Pohjanmaalla toteutetaan lähivuosina myös mittavia investointeja akkuklusteriin ja tuulivoimatuotantoon liittyen. Nämä suurinvestoinnit vaikuttavat laajasti aluetalouteen, työllisyyteen, palvelujen kysyntään ja tarjontaan sekä tarvitsevat toimivia infra-, tietoliikenne- ja liikenneratkaisuja.

Digitalisaatiota hyödyntävien ja vähähiilisyyttä tukevien liikenne- ja logistiikkaratkaisujen avulla vastataan ilmastonmuutoksen hillitsemisen tavoitteisiin. Tulevaisuuden liikenneratkaisujen, kuten autonomisten ajoneuvojen ja digitaalisten ohjaus- ja turvallisuusjärjestelmien käyttöönottoa kehitetään, ja niitä hyödynnetään ihmisiä, tietoa ja tavaroita kuljettavien tehokkaiden matkaketjujen kehittämissä. Myös ajoneuvojen käyttämän vaihtoehtoisten polttoaineiden, kuten sähkön ja biokaasun jakelu- ja latausverkostoa alueella tulee merkittävästi kehittää.

Palvelujen sähköistäminen ja sähköinen asiointi mahdollistaa palvelujen paremman saavutettavuuden sekä innovatiivisia uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Digitalisaation ja tasavertaisesti saavutettavissa olevien sähköisten palvelujen kehittämisen edellytyksenä on tehokkaat tietoliikenneyhteydet koko maakunnassa. Tavoitteena on rakentaa kattava laajakaistaverkko ja langattomat yhteydet koko maakuntaan tukemaan sähköistä liiketoimintaa ja palveluja, alkutuotannon tarpeita sekä monipaikkaisuuden ja etätyön mahdollisuuksia. Tietoverkkojen kehittämisessä on tärkeä ottaa huomioon myös kyberturvallisuuteen sekä datan siirtoon ja käsittelyyn liittyvät asiat.

Alueen yritysten, suurteollisuusalueen ja sataman toimintaedellytysten parantamiseksi ja turvaamiseksi sekä elinkeinoelämän saavutettavuuden kehittämiseksi joustavien ja tehokkaiden maantie- ja raideliikenneyhteyksien, lentoliikenteen sekä matka- ja kuljetusketjujen kehittäminen on olennaista. Kokkola-Pietarsaaren lentoliikenteen turvaaminen ja kehittäminen on etenkin maakunnan elinkeinoelämän kannalta keskeinen tavoite. Lentoliikenteen kehittämisessä huomioidaan matkustajaliikenteen lisäksi uudet innovatiiviset ratkaisut, kuten matkustajaliikenteen uudet liiketoimintamallit, sähkölentokoneet, droonien hyödyntäminen sekä etälennonjohdon ja rahtikuljetusten mahdollisuudet. Valtatietä 8 kehitetään liikenneturvallisuuden ja liikenteen sujuvuuden näkökulmasta keskeisenä pääväylänä, minkä lisäksi parannetaan mm. valtateitä 13 ja 28.

Kantatien 86/63 luokitus on tavoitteena nostaa valtatieksi ja parantaa Perho-Kinnula välisen tien 7520 rakennetta. Raideyhteyksien kehittämisessä keskeisenä maakunnallisena solmukohtana on Kokkolan ratapihan kehittäminen. Kokkolan sataman liikenneyhteyksiä kehitetään sekä konttiliikennettä ja ro-ro-kuljetuksia laajennetaan elinkeinoelämän vientimahdollisuuksien lisäämiseksi. Tavoitteena on sataman liittäminen osaksi kansainvälistä TEN-T ydinverkkoa. Yhteydet maakunnan ulkopuolelle, kansainvälisesti ja erityisesti Pohjanlahden yli ovat keskeisessä asemassa niin yrityselämän kuin työvoiman liikkuvuuden kannalta mm. akkuklusterin kehittämiseksi.

Maaseutualueiden saavutettavuuden ja elinvoimaisuuden kannalta olennaisen alemman tieverkon kunnossapidolla on keskeinen merkitys maakunnan kehittyville luonnonvara-alan elinkeinoille ja maa- ja metsätalouden toiminnalle. Toimivat liikenneyhteydet mahdollistavat myös palvelujen saatavuuden maaseudun asukkaille. Energiatuotannon muutokset, kuten tuulivoimatuotannon, biopohjaisten energianlähteiden ja polttoaineiden sekä kaivostoiminnan kasvu edellyttävät merkittävää infrastruktuurin ja liikennejärjestelmän kehittämistä. Tavoitteena on myös maaseudun monipuolista yritystoimintaa ja elinkeinoja tukeva maankäytön kehittäminen ja kaavoitus sekä mm. peltoinfran ja vesienhallinnan kehittäminen. Myös kaupunkikeskustojen kehittämisellä ja kaupunkialueiden kaavoituksella edistetään alueen elinvoimaisuutta.

Laadukas elinympäristö ja sujuva arki

Keski-Pohjanmaalla on tavoitteena turvata koko maakunnan elinvoimaisuus ja kehittää aluetta tasapainoisesti huomioiden niin maakuntakeskus Kokkolaa ympäröivän kaupunkiseudun kuin maaseutukaupunkien ja kunta- ja kaupunkikeskusten sekä maaseutualueiden tarpeet. Toimiva ja turvallinen elinympäristö muodostuu alueen ominaispiirteet, luonto- ja kulttuuriarvot sekä ympäristönäkökohdat huomioivan yhdyskuntarakenteen ja alueiden käytön suunnittelun pohjalle. Tavoitteena on laadukkaan ja turvallisen elinympäristön, kattavien tietoliikenne- ja liikenneyhteyksien sekä sujuvan arjen palvelujen ja mahdollisuuksien turvaaminen alueen asukkaille, alueelle muuttaville sekä monipaikkaisesti tai etänä työtä tekeville.

Keski-Pohjanmaan omaleimainen kulttuuri, luonto sekä liikunta-, harrastus- ja virkistysmahdollisuudet ja monipuoliset palvelut lisäävät asukkaiden hyvinvointia ja toimivat vetovoimatekijänä alueelle muuttaville. Koronakriisin mukanaan tuomaa digiloikkaa

hyödynnetään vetovoimatekijänä yhdistettynä maakunnan vahvuuksiin ja ominaispiirteisiin. Jakamistalouden kehittämisellä parannetaan pienyhteisöjen toimintaa ja palvelujen saatavuutta. Paikallis- ja asukaslähtöisellä kehittämisellä tuetaan niin kaupunkiseudun kuin maaseutualueiden ja kylien elinvoimaisuutta ja viihtyisyyttä sekä asukkaiden osallisuutta elinympäristönsä parantamiseen. Liikenneköyhyyttä eli mm. palvelujen hankalaa ajallista ja fyysistä saavutettavuutta ehkäistään kehittämällä joustavia ja yhteisöllisiä liikkumisen muotoja, sähköisiä palveluja ja liikenteen digitaalisia ratkaisuja. Liikenneköyhyydessä liikkuminen kohtuullisella vaivalla, kustannuksilla ja kohtuullisessa ajassa on hankalaa niihin paikkoihin, joissa päivittäisiä tarpeita on mahdollista tyydyttää. Myös kevyen liikenteen väyliä ja mahdollisuuksia kehitetään.

Luonnon monimuotoisuuden säilymistä ja ilmastonmuutoksen hillintää ja siihen sopeutumista edistetään kestävällä yhdyskuntasuunnittelulla sekä kehittämällä luontopohjaisia ratkaisuja ja ekosysteemipalveluja mm. kestävään luontomatkailuun ja elinympäristön rakentamiseen liittyen. Ilmastonmuutokseen ja sen aiheuttamiin toimintaympäristön muutoksiin varaudutaan mm. tulvasuojelulla, vesiensuojelulla ja puhtaan veden saannin turvaamisella. Ilmastonmuutokseen sopeutuminen ja maa- ja metsätalouden hiilijalanjäljen pienentäminen edellyttävät myös maankäytön, viljelymenetelmien ja metsienhoidon menetelmien kehittämistä ja käyttöönottoa.

4.5. Älykäs erikoistuminen

Älykkään erikoistumisen strategia on alueen vahvuuksiin perustuva innovaatiostrategia, jossa asetetaan prioriteetteja kilpailuedun luomiseksi kehittämällä alueen tutkimus- ja innovaatiovahvuuksia ja sovittamalla niitä liiketoiminnan tarpeisiin. Strategian tavoitteena on ohjata Euroopan unionin kansainvälistä tutkimus- ja kehittämisrahoitusta alueelle sekä kansallisen alue- ja rakennepolitiikan ohjelman toteuttamista, erityisesti sen pohjalta rahoitettavaa tutkimus- ja innovaatiovalmiuksien ja kehittyneiden teknologioiden käyttöönoton parantamista. Älykkään erikoistumisen strategia on maakuntaohjelman toimeenpanon keskeinen väline.

Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategiassa korostuu hyvinvoiva kestävän kasvun Keski-Pohjanmaa. Strategia nojaa korkean tuottavuuden teolliseen ja yrittävään alueprofiiliin. Kestävä kehitys, kiertotalous, digitalisaatio ja vihreä kasvu luovat uusia mahdollisuuksia. Keski-Pohjanmaa on myös osaamisintensiivisten palvelujen ja

hyvinvoinnin maakunta. Esimerkiksi koulutusosaaminen, sosiaaliset innovaatiot sekä puhtaan luonnon ja aineettoman kulttuuriperinnön resurssit tukevat palvelujen ja matkailun kasvua.

4.5.1. Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen painopisteet

Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen vahvuusalueet ja osaamiskärjet on kuvattu seuraavissa kappaleissa. Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategia on esitetty kokonaisuudessaan maakuntastrategian ja maakuntaohjelman liitteenä 2. Strategiassa on huomioitu Keski-Pohjanmaan innovaatioiden edistämisen tavoitteet sekä kansallinen TKI-tiekartta.

Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen painopisteet vuosille 2022–2025 ovat:

- ✓ Mineraalit, bio-pohjaiset materiaalit, kiertotalous sekä uusien energiateknologioiden prosessit
- ✓ Digitaalisuuteen, robotiikkaan ja sähköisiin ratkaisuihin perustuvat terveyspalvelut ja oppimisen sekä vihreän kasvun ratkaisut
- ✓ Tehokkaat ja ympäristöä säästävät kuljetusjärjestelyt, logistiikka ja liikenne sekä veneen suunnittelu ja rakennus
- ✓ Puurakentaminen ja puumateriaalien käyttö
- ✓ Kestävä matkailu ja sosiaaliset innovaatiot
- ✓ Luovan talouden koulutus ja pedagogiikka

Mineraalit, biopohjaiset materiaalit, kiertotalous sekä uusien energiateknologioiden prosessit

Keski-Pohjanmaalla on merkittävä kansainvälinen epäorgaanisen kemian teollisuuskeskittymä. Maakunnassa on TKI-osaamista erityisesti akkukemiaan ja erilaisiin energian varastoinnin ratkaisuihin liittyen. Suunnitteilla oleva litiumkaivos sekä osaaminen akkutuotannosta kierrätykseen on tärkeä osa eurooppalaista akkuarvoketjua. Keski-Pohjanmaa on myös vahvan alkutuotannon maakunta. Maaseudun elinkeinot luovat pohjaa kierto- ja biotalouden ratkaisuille. Maakunnassa on myös elintarvikkeiden jatkojalostukseen keskittyneitä yrityksiä.

Tavoitteena on kehittää kemian teollisuuteen liittyviä kiertotalouden ratkaisuja ja vahvistaa akkuarvoketjujen uusien innovaatioiden kehittämistä ja käyttöönottoa. Keskeisiä

toimialarajapintoja ovat mm. epäorgaanisen kemian klusteri, mineraalit sekä biopohjaiset materiaalit ja prosessit. Painopistealueella tuetaan myös mm. kestävän metsä- ja maatalouden innovaatioita sekä energiatehokkuuden, energian varastoinnin, uusiutuvan energian ja bioenergian uusien ratkaisujen kehittämistä ja jalkauttamista.

Digitaalisuuteen, robotiikkaan ja sähköisiin ratkaisuihin perustuvat terveyspalvelut ja oppimisen sekä vihreän kasvun ratkaisut

Digitaalisuus on älykästä erikoistumista läpileikkaava vahvuusalue, jonka tarjoamia mahdollisuuksia hyödynnetään kaikilla painopistealueilla. Digitaalisuuteen ja robotiikkaan liittyviä ratkaisuja halutaan lisäksi edistää myös laajemmin maaseudun elinkeinojen, alkutuotannon, terveyspalvelujen, tuotannollisten yritysten sekä pedagogiikan osalta. Keski-Pohjanmaa on mukana mm. robotiikkaan ja maaseudun yritysten kehittämiseen liittyvissä digitaalisissa innovaatiokeskittymissä (DIH, *digital innovation hub*). Painopistealueella tuetaan mm. robotiikkaan, tekoälyyn, puhtaisiin teknologioihin, teolliseen internettiin ja virtuaaliseen todellisuuteen perustuvia ratkaisuja ja innovaatioita sekä niiden jalkauttamista elinkeinoelämän, terveydenhuollon ja opetuksen käyttöön.

Tavoitteena on tuottaa laadukkaita digitaalisia palveluja, jotka ovat maakunnan asukkaiden ja yritysten saatavilla. Digitaalisuuteen, robotiikkaan ja sähköisiin ratkaisuihin perustuvilla palveluilla kannustetaan ja tehostetaan kansalaisten osallisuutta ja palvelujen käytettävyyttä sekä vahvistetaan yritysten toimintaedellytyksiä kaupunkiseuduilta harvaan asutulle maaseudulle ja syrjäisille seuduille.

Tehokkaat ja ympäristöä säästävät kuljetusjärjestelyt, logistiikka ja liikenne sekä veneen suunnittelu ja rakennus

Keski-Pohjanmaa sijaitsee tutkimus-, innovaatio- ja kehittämistoiminnan kannalta erinomaisessa liikenneyhteyksien solmukohdassa. Saavutettavuuteen perustuvien ratkaisujen kehittäminen palvelee myös alueen harvaan asutukseen liittyvien elinkeinotoiminnan haasteiden lievittämistä. Maakunnassa on lisäksi vahvaa, kansainvälistä veneteollisuutta. Painopistealueella tuetaan mm. kuljetusketjujen tehokkuuteen, multimodaalisuuteen, kuljetusten ja liikenteen digitalisaatioon ja sähköistämiseen sekä autonomiseen liikenteeseen liittyviä innovaatioita ja pilotteja. Lisäksi edistetään veneteollisuutta tukevien teknologioiden ja innovaatioiden kehittämistä ja jalkauttamista elinkeinoelämän käyttöön.

Tavoitteena on kehittää laadukkaita ja kestäviä liikenteen ja logistiikan ratkaisuja, jotka turvaavat alueen asukkaille ja elinkeinoelämälle saavutettavuuden, liikenteen ja logistiikan tehokkaat ja kattavat palvelut sekä toimivat yhteydet niin alueen sisällä kuin sen ulkopuolelle kansallisesti ja kansainvälisesti.

Puurakentaminen ja puumateriaalien käyttö

Keski-Pohjanmaalla toimii useita puurakentamiseen keskittyviä suuryrityksiä ja toimiala on merkittävä teollisuudenala maakunnassa, jolla on suuri, vihreää siirtymää tukeva kansainvälistymisen ja kasvun potentiaali. Painopistealueella tuetaan mm. puurakentamiseen, puumateriaaleihin sekä niiden käyttöön liittyviä innovaatioita ja niiden kaupallistamista ja kansainvälistymistä. Lisäksi tavoitteena on edistää digitaalisuuteen perustuvia teknologioita osana rakentamista, energiatehokkuutta, älykkäitä asumisratkaisuja ja palvelujen kehittämistä. Kehittämistyössä huomioidaan ympäristöministeriön asettamat julkisen puurakentamisen tavoitteet.

Tavoitteena on tuottaa kehittyneisiin materiaaleihin ja älykkäisiin asumisratkaisuihin liittyviä monipuolisia innovaatioita, uusia tuotteita ja uutta liiketoimintaa, joka vahvistaa ja monipuolistaa maakunnan elinkeinotoimintaa ja lisää kansainvälistä kilpailukykyä. Älykkään erikoistumisen teollisen puurakentamisen ratkaisut mahdollistavat materiaali- ja tuotantotehokkuuden kehittämisen sekä teollisten hallittujen prosessien kautta myös laadun ja kustannustehokkuuden parantamisen keskipohjalaisessa puurakentamisen teollisuudessa.

Kestävä matkailu ja sosiaaliset innovaatiot

Keski-Pohjanmaa on kulttuuri- ja luontomatkailun maakunta, jossa matkailuelinkeinolla on merkittävä kasvupotentiaali. Tavoitteena on tukea luonto-, kulttuuri-, hyvinvointi-, tapahtuma-, liikunta- ja ruokamatkailun palveluinnovaatioiden sekä sosiaalisten innovaatioiden kehittämistä ja jalkauttamista sekä toimialaa tukevaa digitalisaatiota ja kansainvälistymistä. Toimialan kasvu toteutetaan kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti.

Tavoitteena on hyödyntää Keski-Pohjanmaan maakunnan matkailun kasvupotentiaali ja kehittää matkailusta ekologisesti, sosio-kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elinkeino maakunnan erityispiirteitä, innovatiivisia palveluita ja digitaalisuutta hyödyntämällä.

Luovan talouden koulutus ja pedagogiikka

Keski-Pohjanmaa on vahva kulttuurin ja kulttuuriin liittyvän osaamisen maakunta. Alueella on mm. kansainvälistynyttä audiovisuaalista liiketoimintaa sekä luovaan talouteen ja kulttuuriin liittyvää koulutusta ja oppimisympäristöjä. Kulttuurin, luovan talouden sekä näihin liittyvän osaamisen kaupallistaminen luo merkittäviä uusia mahdollisuuksia maakunnan elinkeinojen kehittämiselle. Tavoitteena on kehittää mm. kulttuurin ja matkailun yhteisiä innovaatioita, kulttuuri-, media- ja elokuva-alan sekä audiovisuaalisen alan osaamista ja kaupallistamista tukevaa teknologiaa, digitaalisia ratkaisuja ja innovaatioita sekä niiden jalkauttamista elinkeinoelämän käyttöön.

Tavoitteena on vauhdittaa luovan talouden kasvuhakuisuutta ja tulevaisuuden haasteisiin vastaavaa rohkeaa uusiutumista Keski-Pohjanmaalla. Luovan talouden osaamista hyödynnetään keskipohjalaisten yritysten kilpailukyvyn kehittämisessä, liiketoiminnan uudistamisessa sekä uuden liiketoiminnan synnyttämisessä sekä vahvistetaan luovaa taloutta ja kulttuuria osana elinkeinotoimintaa ja maakunnan kilpailukykyä.

4.5.2. Älykkään erikoistumisen prosessi

Euroopan komissio edellyttää alueilta alueen vahvuuksien ja kasvupotentiaalin hyödyntämiseen perustuvaa älykkään erikoistumisen strategiaprosessia, joka toteutetaan alueiden välisessä yhteistyössä eurooppalaisen kilpailukyvyn ja innovaatiotoiminnan vahvistamiseksi. Älykkään erikoistumisen strategia on rahoituksen ennakkoehto monessa Euroopan unionin rahoitusinstrumentissa sekä keskeinen rahoitusta ohjaava asiakirja kansallisella alue- ja rakennepolitiikan ohjelmakaudella 2021–2027.

Yrittäjämäisen etsimisen prosessissa (EDP, *entrepreneurial discovery process*) kartoitetaan jatkuvana alueellisena, osallistavana ja interaktiivisena prosessina uusia mahdollisuuksia ja innovaatioita sekä päivitetään ja kohdennetaan uudelleen älykkään erikoistumisen strategian painopisteitä. Prosessissa kytketään aluekehityksen eri sidosryhmät laajasti yrittäjämäiseen ja jatkuvaan yhteistyöhön markkinalähtöisten kasvumahdollisuuksien seuraamiseksi ja tunnistamiseksi. Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan keskeisten vahvuuksien liiketoimintamahdollisuudet huomioidaan sekä teknologisten että ei-teknologisten alojen osalta.

Innovaatiotoiminnan levittämisen haasteita Keski-Pohjanmaalla ovat harva asutus ja pitkät etäisyydet markkinoille, innovaatiojärjestelmän heikkoudet maaseutumaisilla alueilla,

korkeasti koulutettujen alhainen osuus sekä alhainen TKI-investointien määrä niin yrityksissä kuin julkisella sektorilla. Näihin innovaatiotoiminnan haasteisiin vastataan Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelmassa esitetyillä osaamiseen, kilpailukykyyn ja saavutettavuuteen liittyvillä toimenpiteillä. Lisäksi vahvistetaan alueen älykkääseen erikoistumiseen perustuvaa tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa ja osaamisen siirtoa yrityksiin, julkiselle ja kolmannelle sektorille. Tavoitteena on mm. arvoketjujen vahvistaminen, jalostusarvon nostaminen, aluetalouden muutosjoustavuuden vahvistaminen sekä yritysklusterien kehittäminen.

Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategia tarkistetaan ja päivitetään kahden vuoden välein tai tarvittaessa useammin. Päivitetty strategia liitetään maakuntaohjelmaan. Älykkään erikoistumisen painopisteet esitetään myös Euroopan komission älykkään erikoistumisen alustalla (S3/RIS3, *smart specialisation platform*). Keski-Pohjanmaan liitto osallistuu älykkään erikoistumisen kansalliseen koordinaatiotoimintaan sekä eurooppalaisten älykkään erikoistumisen kumppanuusverkostojen toimintaan ja seurantaan.

Älykkään erikoistumisen tavoitteiden toteutumista seurataan maakuntaohjelman toteuttamisen ja seurannan yhteydessä laadullisin ja määrällisin mittarein. Seuranta on kuvattu tarkemmin kappaleessa 5.3. Älykkään erikoistumisen seurannassa käytetyt mittarit on kuvattu taulukossa 4.

4.6. Kestävän kaupunkikehittämisen ekosysteemisopimus

Alueiden kehittämistä koskevien tavoitteiden toteuttamiseksi voidaan aluekehittämislainsäädäntöön perustuen laatia yhteistyösopimuksia valtion, maakunnan liiton, kunnan sekä muiden viranomaisten ja alueiden kehittämiseen osallistuvien tahojen kanssa. Sopimusten tulee olla yhteensopivia maakuntaohjelmien kanssa, ja ne ovat osa maakuntaohjelmaa toteuttavien suunnitelmien ja ohjelmien kokonaisuutta. Sanna Marinin hallitusohjelman mukaisesti työ- ja elinkeinoministeriö on solminut kuudentoista kaupunkiseudun kanssa *innovaatiotoiminnan ekosysteemisopimukset*, joilla toteutetaan alue- ja rakennepolitiikan ohjelmaan liittyviä kestävän kaupunkikehittämisen tavoitteita.

Yliopisto- ja yliopistokeskuskaupungit kattavissa sopimuksissa sovitaan lähitulevaisuuden strategisista kasvun kärjistä ja innovaatiotoiminnasta. Sopimuksilla vahvistetaan vetovoimaisten osaamiskeskittymien ja innovaatioympäristöjen rakentumista sekä

suomalaisten toimijoiden kytkeytymistä kansainvälisiin tutkimus-, kehittämis- ja innovaatioverkostoihin ja arvoketjuihin. Sopimuksia toteutetaan pääasiassa EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelman kestävään kaupunkikehittämiseen suunnatulla valtakunnallisella rahoituksella sekä kansallisella alueiden kestävän kasvun ja elinvoiman määrärahalla.

Keski-Pohjanmaan maakunnassa innovaatiotoiminnan ekosysteemisopimus on solmittu Kokkolan kaupungin kanssa. Ekosysteemisopimuksen sisällöt on valmisteluprosessin yhteydessä sovitettu yhteen Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelman ja älykkään erikoistumisen strategian sisältöjen kanssa. Ekosysteemisopimuksella on tarkoitus edistää ja tukea alueen osaamis- ja innovaatiovetoista kasvua. Näin mahdollistetaan pidempiaikainen strategisten painopisteiden kehittäminen ja luodaan alueelle osaamisperusteista kasvua. Sopimuksen strategiset painopistevalinnat ovat: 1) akkukemia-ekosysteemi sekä 2) kiertotalous ja teollisuutta tukevat älykkäät ratkaisut. Lisäksi läpileikkaavana teemana on alueellisen osaamistason nostaminen ja kansainvälisten osaajien sitoutuminen ja kotoutuminen alueelle. Osaavan työvoiman saannin varmistaminen on keskeinen osa yritysten kasvua ja kehittymistä alueella, jossa työllisyysaste on maan korkeimpia. Alueella on vahva tahtotila ja tarve työperäisen maahanmuuton kehittämiseksi ja kansainvälisten osaajien hyödyntämiseksi osaamisen vahvistamisessa ja varmistamisessa.

Akkukemia-ekosysteemin tavoitteet vuosille 2020–2027 ovat:
- Viennin ja liikevaihdon kasvu akkukemian teollisuudessa, uusien työpaikkojen syntyminen
- Investointien määrän kasvu ja akkuteollisuuteen liittyvän liiketoiminnan monipuolistuminen
- Osaamisen kasvattaminen ja uusien osaajien kouluttaminen alueelle
- Alueen koulutus on kansainvälisesti tunnustettu akkukemian koulutuskeskittymä
- Akkukemian klusteri linkittyy pidemmälle materiaalien jalostuksen arvoketjussa
- Infrarakenteet mahdollistavat uuden liiketoiminnan syntymisen
- Kärkiosaamisen vahvistaminen kansainvälisessä kentässä
- Tutkimusrahoituksen kasvu ja monipuolistuminen
- Kokkolan akkukemian ekosysteemi on kansainvälisesti tunnustettu ja tiivis osa eurooppalaista akkuekosysteemiä

Kiertotalouden ja teollisuutta tukevien älykkäiden ratkaisujen tavoitteet vuosille 2020–2027 ovat:
- Kriittisten sivuvirtojen hyödyntämis- ja liiketoimintapotentiaalin tunnistaminen

- Kiertotalous on edelleen vahvistunut alueen teollisessa ympäristössä
- Viennin ja liikevaihdon kasvu sekä teollisuudessa että sitä tukevilla toimialoilla, uusien työpaikkojen syntyminen
- Hyvinvoinnin luominen alueelle kestävän liiketoiminnan myötä
- Uusien cleantechiin ja kiertotalouteen pohjautuvien liiketoimintojen käynnistyminen alueella

5. MAAKUNTAOHJELMAN TOTEUTTAMINEN JA SEURANTA

Keski-Pohjanmaan maakuntastrategiaa 2040 ja maakuntaohjelmaa 2022–2025 toteutetaan Keski-Pohjanmaan liiton koordinoimana tiiviissä yhteistyössä sidosryhmien ja eri viranomaisten kanssa. Maakuntaohjelman alueellisen painoarvon vahvistamiseksi maakunnan yhteistyöryhmällä (MYR) ja sen sihteeristöllä on merkittävä toimenpiteitä ja rahoitusta suuntaava ja yhteensovittava rooli. Maakunnan yhteistyöryhmä hyväksyy vuosittain alueellisen alue- ja rakennepolitiikan ohjelmaa koskevan rahoitussuunnitelman, joka mahdollistaa maakuntaohjelmaa toteuttavien kehittämishankkeiden rahoittamisen. Maakuntaohjelman mukaisia kehittämiskokonaisuuksia rahoitetaan sen lisäksi muilla olemassa olevilla kansallisilla ja kansainvälisillä rahoitusvälineillä.

Maakuntaohjelma ja sen toteuttaminen on keskeinen osa aluekehittämislain (Laki alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta 756/2021) mukaisia, valtioneuvoston ja alueiden välisiä säännöllisiä alueiden kehittämisen keskusteluja, joissa käydään läpi alueiden kehittämisen tavoitteita, niiden toimeenpanoa ja seurantaa. Alueilla keskusteluja koordinoivat maakunnan liitot ja niiden toimeenpanosta vastaa työ- ja elinkeinoministeriö. Keskustelut perustuvat maakuntaohjelmiin, aluekehittämispäätökseen ja aluekehityksen tilannekuvaan ja niiden tavoitteena on edistää valtion ja alueiden välistä yhteistyötä ja vuorovaikutusta sekä toiminnan ja talouden suunnittelua.

5.1. Maakuntaohjelman teemaryhmät

Maakuntaohjelman tavoitteita ja toimenpiteitä toteutetaan ja seurataan Keski-Pohjanmaalla maakuntaohjelman kehittämisteemoihin ja läpileikkaaviin tavoitteisiin perustuvan työryhmätyöskentelyn kautta. Teemakohtaiset työryhmät kootaan maakunnan keskeisistä julkisista, yksityisistä ja kolmannen sektorin toimijoista sekä viranomais- ja

rahoittajatahoista. Työryhmätyöskentelyn avulla saavutetaan yhteinen näkemys ja tahtotila alueen kehittämistoimenpiteille, nostetaan esille vuosittaiset kehittämisen kärkiteemat sekä vahvistetaan eri toimijoiden osallisuutta aluekehittämisen toimenpiteiden suuntaamisessa. Toimintamalli mahdollistaa myös kehittämistoimenpiteiden yhteensovituksen ja tiiviimmän yhteistyön alueen toimijoiden ja rahoittajaviranomaisten kesken. Osallistavalle toimintamallille ja yhteistyölle on Keski-Pohjanmaalla pitkät perinteet ja sillä lujitetaan tavoitteellista aluekehittämistä ja suunnataan alueen voimavaroja siten, että Keski-Pohjanmaa on jatkossakin kilpailukykyisten ja vetovoimaisten alueiden kärkeä.

Maakuntaohjelman teemaryhmien tehtävänä on seurata ja edistää maakuntaohjelman tavoitteiden toteutumista sekä osallistua aluekehittämiskeskustelujen teemojen ja uuden maakuntaohjelman valmisteluun. Teemaryhmien koordinointivastuu on Keski-Pohjanmaan liitolla. Teemaryhmien työtapana ovat kokoukset, teemapohjaiset työpajat ja seminaarit yhteensä 2–3 kertaa vuodessa. Teemaryhmät (pl. aiemmin nimetty Osaavaa työvoimaa Keski-Pohjanmaalle-neuvottelukunta) kootaan maakuntaohjelman hyväksymisen jälkeen vuoden 2022 alussa ja niiden toimikausi päättyy vuonna 2025, kun uusi maakuntaohjelma hyväksytään. Teemaryhmille valitaan jäsenten keskuudesta puheenjohtajat ja varapuheenjohtajat.

Maakuntaohjelmakaudella 2022–2025 maakuntaohjelmaa toteuttavat teemaryhmät ovat: *osaava työvoima* (Osaavaa työvoimaa Keski-Pohjanmaalle-neuvottelukunta), *TKI ja älykäs erikoistuminen*, *elinvoima ja saavutettavuus*, *maaseutu* sekä *ennakointi ja tilannekuva.* Osaavan työvoiman teemaryhmä koostuu Keski-Pohjanmaan liiton koordinoiman Osaavan työvoiman neuvottelukunnan jäsenistä ja sen teemana ovat osaamisen ja osaavan työvoiman vahvistamiseen liittyvät maakuntaohjelman painopisteet. TKI:n ja älykkään erikoistumisen teemaryhmä keskittyy tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan painopisteisiin sekä älykkään erikoistumisen strategian toteuttamiseen. Elinvoiman ja saavutettavuuden teemaryhmän tehtävänä on alueen kilpailukykyyn, elinkeinoihin sekä toimintaympäristöön ja saavutettavuuteen liittyvät painopisteet. Maaseudun teemaryhmä keskittyy kokonaisvaltaisesti kaikkiin maaseudun kehittämiseen liittyviin painopisteisiin. Ennakoinnin ja tilannekuvan teemaryhmän tehtävänä on maakunnallinen skenaario- ja ennakointityö sekä aluekehittämisen tilannekuvan muodostaminen. Kaikkien teemaryhmien tehtäviin kuuluu lisäksi edistää maakuntaohjelman läpileikkaavien tavoitteiden, *vahvan maaseudun, ilmaston ja ympäristön, hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden, veto- ja pitovoiman sekä kansainvälisyyden*, toteutumista.

5.2. Rahoitussuunnitelma

Maakuntaohjelman mukaisia kehittämiskokonaisuuksia ja hankkeita rahoitetaan hyödyntäen kattavasti olemassa olevia kansallisia ja kansainvälisiä rahoituslähteitä. Tarkempi suunnitelma erityisesti alue- ja rakennepolitiikan rahoituksen käytöstä esitetään vuosittain maakunnan yhteistyöryhmän hyväksymässä alueellisessa rahoitussuunnitelmassa. Maakunnan yhteistyöryhmässä yhteensovitetaan myös muiden kansallisten rahoituslähteiden suuntaamista ja käyttöä.

Maakuntaohjelman toteuttamista rahoitetaan pääasiassa alueella käytettävissä ja päätettävissä olevalla Euroopan unionin ja kansallisella rahoituksella. EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelma Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027 sisältää Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR), Euroopan sosiaalirahasto plussan (ESR+) sekä oikeudenmukaisen siirtymän rahaston (JTF) rahoituksen. Lisäksi vuosittain on käytettävissä pieni määrä kansallista alueiden kestävän kasvun ja elinvoiman tukemisen määrärahaa (AKKE). Maaseudun kehittämistoimia rahoitetaan hanke- ja yritystukivaroin sekä maatilojen investointi- ja aloitustuilla EU:n maaseudun kehittämisen maatalousrahaston 2021–2027 varoista. Näiden rahoituslähteiden lisäksi alueella hyödynnetään mm. Interreg-ohjelmien, Horisontti Eurooppa -ohjelman, Suomen Akatemian, Business Finlandin, Euroopan meri- ja kalatalousrahaston (EMKR) sekä muiden kansallisten ja kansainvälisten rahoittajien ja rahoitusohjelmien rahoitusta sekä toteutetaan toimenpiteitä valtion talousarvioon sisältyvien määrärahojen kautta. Myös Euroopan palautumis- ja elpymistukivälineen (RRF) rahoitusta kohdennetaan alueelle.

5.3. Seuranta ja mittarit

Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelman 2022–2025 toteutumista seurataan sekä laadullisesti että määrällisin indikaattorein. Laadullista seurantaa toteutetaan maakuntaohjelman teemaryhmissä ja erityisesti ennakoinnin ja tilannekuvan teemaryhmässä osana maakunnallista skenaario- ja ennakointityötä. Sekä laadullista ja että määrällistä seurantatietoa maakuntaohjelman toteutumisesta antavat myös säännöllisesti koottavat raportit alue- ja rakennepolitiikan ohjelmasta rahoitetuista hankkeista, niiden teemoista ja rahoituksesta. Määrällistä seurantaa toteutetaan työ- ja elinkeinoministeriön ylläpitämän aluekehityksen määrällisen tilannekuvan mittaristoon perustuvilla sekä maakunnan älykkään erikoistumisen strategian painopisteisiin ja muihin maakuntaohjelman keskeisiin painopisteisiin ja kehittämistavoitteisiin perustuvilla mittareilla. Seuraavassa

taulukossa on kuvattu Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelman 2022–2025 määrälliset seurantaindikaattorit ja niiden kohdentuminen maakuntaohjelman eri painopisteisiin. Liitteessä 3 on esitetty seurantamittarien tarkemmat selitteet sekä toteuma edellisen maakuntaohjelmakauden 2018–2021 ajalta.

Taulukko 4. Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelman 2022–2025 seurantamittarit.

YLEISET
Väestö vuoden lopussa Luonnollinen väestönlisäys Taloudellinen huoltosuhde Väestöllinen huoltosuhde Elämänlaatunsa hyväksi tuntevien osuus
OSAAMINEN
Tutkinnon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttäneistä Korkea-asteen tutkinnon suorittaneita 15 vuotta täyttäneistä Väestön koulutustasomittain 20 vuotta täyttäneelle väestölle Tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot (ÄES mittari) T&K-henkilöstö (ÄES mittari)
KILPAILUKYKY
BKT/asukas (ÄES mittari) Vienti (ÄES mittari) Viennin osuus BKT:stä Yrityskanta (ÄES mittari) Yritysten liikevaihto Työpaikkaomavaraisuus Työllisyysaste (työvoimatutkimus) Työttömyysaste (työvoimatutkimus) Työttömyysaste (työnvälitystilasto) Kuntien välinen muuttovoitto/-tappio Kasvihuonekaasupäästöt (ÄES mittari) Kasvihuonekaasupäästöt (SYKE, HINKU-laskenta) (ÄES mittari)
SAAVUTETTAVUUS
Vähintään 100 Mbit/s kiinteän verkon laajakaistasaatavuus Vähintään 1000 Mbit/s kiinteän verkon laajakaistasaatavuus 5G 100 Mbit/s matkaviestinverkon maantieteellinen kattavuus Keski-Pohjanmaalla 4G 100 Mbit/s matkaviestinverkon maantieteellinen kattavuus Keski-Pohjanmaalla

6. YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelman ympäristövaikutusten arviointia koordinoi Keski-Pohjanmaan liiton, Etelä-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen sekä ulkopuolisten asiantuntijoiden muodostama SOVA-ryhmä. Ympäristövaikutusten arviointi toteutettiin osana maakuntaohjelman valmisteluprosessia vuoden 2021 aikana. Maakuntaohjelman ympäristövaikutusten arviointi perustuu lakiin viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (200/2005). Ympäristövaikutuksia arvioitiin: 1) ihmisten terveyden, elinolojen ja viihtyvyyden; 2) maaperän, veden, ilman, ilmaston, kasvillisuuden, eliöiden ja luonnon monimuotoisuuden; 3) yhdyskuntarakenteen, rakennetun ympäristön, maiseman, kaupunkikuvan ja kulttuuriperinnön sekä 4) luonnonvarojen hyödyntämisen näkökulmasta. Lisäksi arvioitiin vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon.

Taulukossa 5 on esitetty yhteenveto maakuntaohjelman ympäristövaikutusten arvioinnin tuloksista. Maakuntaohjelman toimenpiteiden vaikutusten merkittävyyttä on arvioitu viisiportaisella asteikolla erittäin myönteisestä (++) erittäin kielteiseen (--) samalla kuvaten vaikutuksen suuntaa vihreällä tai punaisella värillä. Osan toimenpiteistä on arvioitu aiheuttavan sekä myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia, jolloin toimenpiteen kohdalle on merkitty molemmat vaikutukset. Lisäksi taulukossa on tuotu esille omassa sarakkeessa läpileikkaavat teemat, joihin kyseisen toimenpiteen on tunnistettu liittyvän. Ympäristövaikutusten arviointi kokonaisuudessaan on kuvattu erillisessä asiakirjassa, Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelman 2022–2025 ympäristöselostuksessa.

Taulukko 5. Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelman ympäristövaikutusten arviointi.

Erittäin myönteisesti ++ Myönteisesti + Ei vaikutusta/vähäisiä vaikutuksia 0 Kielteisesti – Erittäin kielteisesti —	LÄPILEIKKAAVAT PAINOPISTEET	Alue- ja yhdyskuntarakenne	Liikenne- ja yhdyskuntahuolto	Ilmastonmuutoksen hillintä ja sopeutuminen	Ympäristö ja luonnonvarat	Maisema, kaupunkikuva ja kulttuuriperintö	Ihmisten terveys ja hyvinvointi	Talous ja elinkeinot
OSAAMINEN								
Koulutusjärjestelmän kehittäminen ja jatkuvan oppimisen edistäminen osaavan työvoiman ja korkean työllisyyden vahvistamiseksi sekä hyvinvoinnin lisäämiseksi	HVK	+	0	+	+	0	++	+
Oppimisympäristöjen kehittäminen tukemaan osaamisen kehittämistä, joustavia opintopolkuja ja koulutuksen vetovoimaisuutta kansallisesti ja kansainvälisesti	HVK	+	0	0	0	0	++	+
Osaamis- ja koulutustarpeiden ennakointi ja työelämäyhteistyön vahvistaminen	H	+	0	0	0	0	+	+
Alueellisen, kansallisen ja kansainvälisen yhteistyön ja klustereiden vahvistaminen tutkimuksessa ja koulutuksessa	VK	+	0	+	+	0	+	+
Tutkimus- ja innovaatioympäristöjen ja innovaatioekosysteemien kehittäminen tukemaan TKI-toiminnan kasvua	VIK	+	+	+	+	0	+	+

Tutkimustulosten ja innovaatioiden pilotointi ja jalostaminen uudeksi osaamiseksi ja liiketoiminnaksi	IK	+	+	+	+	0	+	++
Tutkimuksen, koulutuksen ja elinkeinoelämän sekä kolmannen sektorin yhteistyön ja kumppanuuden vahvistaminen	VK	+	+	0	+	0	+	++
Vihreään kehitykseen ja digitalisaation liittyvien innovaatioiden mahdollistaminen kehittämällä ja suuntaamalla osaamista, koulutusta ja TKI-toimintaa sekä lisäämällä eri toimijoiden yhteistyötä	IK	+	+	++	++	0	+	+
KILPAILYKYKY								
Pk-yritysten kasvun, verkostoitumisen ja uudistumisen tukeminen sekä liiketoiminnan, automaation ja tuottavuuden kehittäminen	VK	0	+	0	0	0	+	++
Suurteollisuuden ja sataman kilpailukyvyn ja kasvun mahdollistaminen sekä toimintaedellytysten turvaaminen ja kehittäminen kiertotalouden periaatteiden mukaisesti	VK	++	++	+	++ -	-	+	++
Maa- ja metsätalouden vahvistaminen, jalostusasteen nostaminen ja tuottavuuden parantaminen ilmastokestävällä tavalla	MI	++	+	+	++ -	-	0	++
Akku- ja kaivosklusterin kehittäminen ja toimintaedellytysten varmistaminen	IVK	++	+	+	++ -	-	+	++
Kulttuurin, matkailun ja luovien alojen liiketoiminnan kehittäminen sekä luovan osaamisen hyödyntäminen uuden liiketoiminnan kehittämisessä	HVK	+	+	0	0	+	++	++
Luonnonvara-alaan sekä bio- ja kiertotalouteen liittyvän yritystoiminnan vahvistaminen hyödyntämällä ja kaupallistamalla uusia innovaatiota	MIVK	+	+	++	++	0	+	++
Digitalisaation vahvistaminen sähköisiä yksityisiä ja julkisia palveluja sekä yritysten ja teollisuuden liiketoimintaa ja tuotantoprosesseja kehittämällä	MIV	+	+	+	+	0	+	+
Yritysten viennin ja kansainvälistymisen vahvistaminen, kansainvälisten sijoitusten ja uusien yritysten alueelle sijoittumisen edistäminen	VK	+	+	0	0	0	+	++
Osaavan työvoiman saatavuuden edistäminen työllisyyttä, osaamista ja työ- ja koulutusperäistä maahanmuuttoa vahvistamalla	K	0	0	0	+	0	+	+
Työllisyyden vahvistaminen kehittämällä työllisyys- ja rekrytointipalveluja ja -koulutusta sekä edistämällä heikommin työllistyvien ryhmien työllistymistä	HV	0	0	0	0	0	++	+
Työ- ja koulutusperäisen maahanmuuton sekä kotoutumisen edistäminen osaajatarpeiden turvaamiseksi	HK	0	0	0	0	0	++	+
Työhyvinvoinnin ja paikkariippumattoman työn mahdollisuuksien kehittäminen tukemaan työllisyyttä ja lisäämään veto- ja pitovoimaa	HV	+	+	+	+	0	++	+
Maakunnan identiteetin ja tunnettuuden vahvistaminen ja uudistaminen sekä aluemarkkinoinnin ja rekrytointiyhteistyön kehittäminen osaajien houkuttelemiseksi sekä tulomuuton ja veto- ja pitovoiman lisäämiseksi	MV	+	+	+	+	+	+	+
Ylimaakunnallisen yhteistyön vahvistaminen ja hyödyntäminen maakunnan vetovoiman, kilpailukyvyn ja edunvalvonnan kehittämisessä	MV	+	+	+	+	+	+	+
Hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden sekä laadukkaiden arjen palvelujen kehittäminen vahvistamalla julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin kumppanuutta ja yhteistyötä	MHV	+	+	0	0	+	++	+
Kulttuuri-, liikunta- ja hyvinvointipalvelujen kehittäminen sekä kansalaistoiminnan vahvistaminen lisäämään vetovoimaisuutta, hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä sekä synnyttämään uutta liiketoimintaa	HV	+	+	+	0	+	++	+
SAAVUTETTAVUUS								
Kestävän liikennejärjestelmän kehittäminen osana kansallisia ja kansainvälisiä liikenneyhteyksiä ja -käytäviä	MIK	++	++	++	+	0	+	++
Vähähiilisten ja digitaalisten liikenne- ja logistiikkaratkaisujen kehittäminen ja käyttöönotto	I	0	++	++	++	0	0	+
Arjen sujuvuuden ja asioinnin turvaaminen matkaketjuja ja joustavia liikkumisen muotoja kehittämällä	MIHV	+	++	+	+	0	++	+
Kokkola-Pietarsaaren lentoaseman toiminnan turvaaminen	VK	+	++	-	-	0	+	+
Raideliikenneyhteyksien ja tieliikenteen pääväylien kehittäminen elinkeinoelämän toiminnan ja matkustajaliikenteen sujuvuuden turvaamiseksi	MIHV	++	++	++	+	0	+	++
Suurteollisuusalueen ja sataman kapasiteetin, liikenneyhteyksien ja tavaraliikenteen kehittäminen	VK	++	++	+	0	0	+	++
Yritystoimintaa, teollisuutta sekä maa- ja metsätaloutta tukeva, ilmastokestävä maankäytön kehittäminen ja kaavoitus	MIV	++	++	++	++	+ -	+	++
Alemman tieverkon kunnossapito ja parantaminen palvelemaan harvaan asuttua maaseutua ja yritystoimintaa	MHV	++	++	+	+	+	+	+
Kattavien ja tehokkaiden tietoliikenneyhteyksien rakentaminen koko maakuntaan hyödyntämällä kiinteitä laajakaistayhteyksiä ja mobiiliverkkoja	MIHV	+	++	++	++	0	++	++
Saavutettavien sähköisten yksityisten ja julkisten palvelujen kehittäminen	H	+	+	+	+	0	++	+
Turvallisen, tasapainoisen ja toimivan elinympäristön ja yhdyskuntarakenteen suunnittelu ja kehittäminen luonnon monimuotoisuus, maaseutu- ja kaupunkialueet sekä monipaikkaisuuden mahdollisuudet huomioiden	MIHV	++	+	+	++	++	++	+
KESKI-POHJANMAAN ÄLYKKÄÄN ERIKOISTUMISEN STRATEGIAN MUKAISET PAINOPISTEET								
Mineraalit, biopohjaiset materiaalit, kiertotalous sekä uusien energiateknologioiden prosessit	MIK	+	+	++	++	0	0	++
Digitaalisuuteen, robotiikkaan ja sähköisiin ratkaisuihin perustuvat terveyspalvelut ja oppimisen sekä vihreän kasvun ratkaisut	IH	+	0	+	++	0	+	+
Tehokkaat ja ympäristöä säästävät kuljetusjärjestelyt, logistiikka ja liikenne sekä veneen suunnittelu ja rakennus	MIV	+	++	+	++	0	0	+
Puurakentaminen ja puumateriaalien käyttö	MI	0	0	+	++	+	0	+
Kestävä matkailu ja sosiaaliset innovaatiot	MIHK	0	0	+	+	+	++	+
Luovan talouden koulutus ja pedagogiikka	HV	0	0	0	0	0	+	+

LIITE 1: KESKI-POHJANMAAN TULEVAISUUSSKENAARIOT 2040

Keski-Pohjanmaan tulevaisuusskenaariot 2040

	Hukattu maakunta	Mahdollisuuksien maakunta	Reagoiva maakunta	Luonnollinen maakunta
2025	Väestö ikääntyy ja keskittyy Kokkolaan. Työvoimapula kiihtyy ja alueen taloudelliset ongelmat alkavat realisoitua.	KP:n akkuklusteri alkaa muodostumaan. Energiaturpeen alasajo aiheuttaa taloudellisia haasteita mutta luo pohjaa uudelle biotaloudelle	Kaupungistuminen suuntautuu tasaisemmin eri kaupunkeihin. Kokkola saa muuttovoittoa, mutta pienten kuntien tilanne vaikeutuu.	Ilmastonmuutos etenee eikä sen hillintään kyetä globaalista vaikuttamaan tarpeeksi. KP ei onnistu osallistumaan vihreän talouden kehittämiseen
2030	Suuret tehdasinvestoinnit epäonnistuvat, mutta etätyöntekijöiden määrä kasvaa hitaasti. Työvoiman kohtaanto on heikkoa, ja aluetalous on koetuksella.	Maakunta vetää puoleensa asiantuntijoita Ruotsista sekä Etelä-Suomesta. Etätyön mallimaakunta. Uudet innovaatiot nostavat alueen lentoon.	KP houkuttelee etenkin paluumuuttajia, ja alueen väkiluku kasvaa hitaasti. Maakuntaa kehitetään tapauskohtaisesti ilman proaktiivisuutta.	Maakunnan ympäristöongelmat kärjistyvät. Ympäristöarvot arkipäiväistyvät ja maakunnassa aloitetaan uudistustyö, luoden jopa edelläkävijyyttä.
2035	Turkistarhauksesta luovutaan. Vientiteollisuuden ongelmat alkavat kärjistyä. Pieniin elinvoimakärkiin ei osata tarttua.	Alueen talouden rakennemuutos on nopeaa. Vaikka aluetalous kohenee, eivät kaikki pysy muutoksen mukana.	Suuret yritykset menestyvät, mutta pienten yritysten tilanne on vaikea. Keski-Pohjanmaa on polarisaation maakunta.	Keski-Pohjanmaa sopeutuu muutoksiin ja luo uutta vihreää kasvua. Hyvää potentiaalia ei kuitenkaan osata täysimääräisesti hyödyntää.
2040	Maakunnan liiton rooli lakkautetaan, ja kunnat liittyvät muihin sote-palvelualueisiin.	KP on menestyvä innovaatiomaakunta ja cleantechin keskus, joka tunnetaan kansainvälisesti. Kasvun hedelmät eivät jakaannut tasan.	Kuntien pakkoliitokset ovat väistämättömiä, ja jopa yhden kunnan mallia mietitään. Tilastoissa KP menestyy, mutta vaikeuksiakin on.	Maakunnan kyläyhteisöt ja pienet yhteisöt menestyvät. Julkinen taho hallinnoi nopeita ja syviä muutoksia.

Kuva 1. Keski-Pohjanmaan tulevaisuusskenaariot 2040 (Lähde: Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI).

Hukatussa maakunnassa väestön määrä laskee ja huoltosuhteen heikkeneminen haastaa kuntien taloutta. Maakunnan vetovoimaa ei onnistuta vaalimaan, vaikka etätyö lisääntyy maakunnassa. Ulkomaista työvoimaa ei saada tarpeeksi ja suuremmat kehittämisinvestoinnit epäonnistuvat. Hiipuvien turkis- ja turvetalouksien tilalle ei onnistuta luomaan yhtä merkittäviä uusia kasvualoja. Työn jakautuneisuus ja mielipiteiden polarisaatio etenevät vaikeuksien keskellä. Nuorten arvomaailman muutokset kohtaavat vanhat rakenteet. Vaikea taloustilanne pakottaa kuntien pakkoliitoksiin ja maakunnan tulevaisuus on vaakalaudalla.

Kuva 2. Hukattu maakunta -skenaario (Lähde: Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI).

Mahdollisuuksien maakunnassa akkuteknologioista muodostuu maakunnan uusi talouden veturi. Turpeen energiankäytön vähentyessä sille löydetään uusia ympäristöystävällisempiä käyttötarkoituksia. Myös puhtaan maakunnan turismi herää eloon pandemian jälkeen. Teknologian buumi herättää kiinnostuksen maakuntaa kohtaan ja ulkomaisia osaajia saadaan paikkaamaan osaamistarvetta sekä huoltosuhdetta. Digitalisaatio luo uutta yrittäjyyttä, mutta kaikki eivät pysy digitalisaation kärryillä. Osaa nopea muutos pelottaa eikä kaikkien osaamistaso enää riitä. Teollisuuden ympäristöystävällisyys on maakunnan valtti ja Keski-Pohjanmaasta kuoriutuu puhtaiden teknologioiden esittelyalue. Maakunnassa tehdään vahvaa yhteistyötä lahden yli Ruotsin kanssa. Saavutettavuus paranee sekä fyysisesti että etäyhteyksien myötä.

Kuva 3. Mahdollisuuksien maakunta -skenaario (Lähde: Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI).

Reagoivassa maakunnassa väestön ikääntyminen aiheuttaa haasteita, mutta maassamuutto sekä maahanmuutto paikkaavat tilannetta. Aluekehitys muuttuu tasapainoisemmaksi monipaikkaisuuden ja paikkariippumattomuuden yleistyessä Suomen tasolla, mutta muuttoliike suuntaa silti keskuskaupunkeihin. Kokkola menestyy hyvin. Keski-Pohjanmaa tulee tutuksi luonnon ja kulttuurin maakuntana, mikä houkuttelee asiantuntijoita ja perheitä muuttamaan alueelle. Kansalaisten hyvinvointi paranee, mutta maakunnan identiteetti muuttuu. Keski-Pohjanmaa on sopeutuja. Monilla asukkailla menee erittäin hyvin, mutta mahdollisuuksien polarisaatio alueiden välillä korostuu. Jatkossa Keski-Pohjanmaa on yksi iso kunta ja maakunnan tehtävät siirtyvät suuralueille.

Kuva 4. Reagoiva maakunta -skenaario (Lähde: Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI).

Luonnollisessa maakunnassa teollisuuden ympäristöongelmat lisääntyvät, eikä maakunnasta löydy kunnon osaamista hiilineutraaleihin toimintamalleihin. Ilmastonmuutos lisää pakolaisuutta maakunnassa ja rajut sääilmiöt haittaavat alkutuotannon toimintaa. Keski-Pohjanmaan vahvuuksia ei osata muuttuvassa maailmassa kunnolla tuoda esiin. Maakunta kuitenkin hyötyy digitalisaatiosta ja kykenee osin sopeutumaan muuttuvaan toimintaympäristöön. Muuttuvassa maailmassa rauhallisen elämän kaipuu ja vihreät arvot lisääntyvät. Monipaikkaisia asujia muuttaa maakuntaan myös Suomen ulkopuolelta pakoon rauhattomista suurkaupungeista. Vaikka Keski-Pohjanmaa ei täysin pääse kilpailun aallonharjalle, se sopeutuu ja pärjää osaamisen, luonnon ja paranevien yhteyksien avulla.

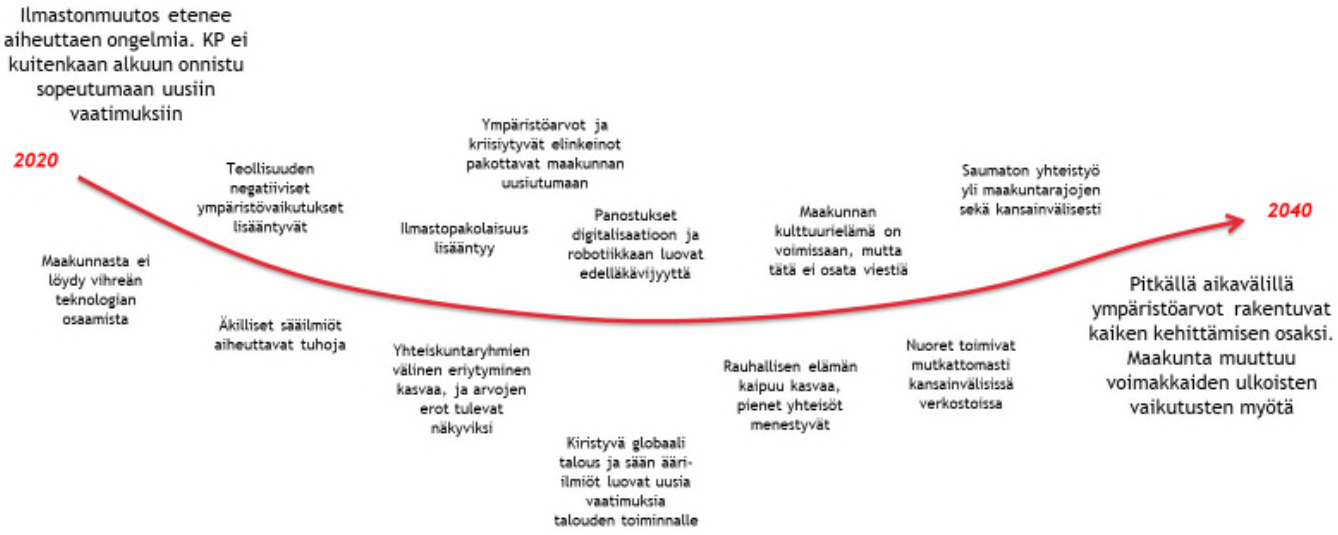

Kuva 5. Luonnollinen maakunta -skenaario (Lähde: Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI).

E 2

Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategia 2022-2025

Kansainvälisesti kilpailukykyisen pohjoisen alueen kehittämiseksi

Älykkään erikoistumisen strategia (ÄES)

(S3/RIS, Smart Specialisation Strategy)

Älykkään erikoistumisen strategia on alueen vahvuuksiin perustuva innovaatiostrategia, jossa asetetaan prioriteetteja kilpailuedun luomiseksi kehittämällä alueen tutkimus- ja innovaatiovahvuuksia ja sovittamalla niitä liiketoiminnan tarpeisiin.

Strategian tavoitteena on ohjata Euroopan unionin kansainvälistä tutkimus- ja kehittämisrahoitusta alueelle sekä kansallisen alue- ja rakennepolitiikan ohjelman toteuttamista, erityisesti sen pohjalta rahoitettavaa tutkimus- ja innovaatiovalmiuksien ja kehittyneiden teknologioiden käyttöönoton parantamista. Älykkään erikoistumisen strategia on maakuntaohjelman toimeenpanon keskeinen väline.

Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategiassa korostuu hyvinvoiva kestävä kasvu

Strategia nojaa **korkean tuottavuuden teolliseen ja yrittävään alueprofiiliin.**

Kestävä kehitys, **kiertotalous, digitalisaatio ja vihreä kasvu** luovat uusia mahdollisuuksia.

Keski-Pohjanmaa on myös **osaamisintensiivinen palveluiden ja hyvinvoinnin maakunta**. Esimerkiksi koulutusosaaminen, sosiaaliset innovaatiot, puhtaan luonnon ja aineettoman kulttuuriperinnön resurssit tukevat palveluiden ja matkailun kasvua.

Strategiassa on huomioitu Keski-Pohjanmaan innovaatioiden edistämisen tavoitteet sekä kansallinen TKI-tiekartta.

Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen painopisteet

- ✓ Mineraalit, bio-pohjaiset materiaalit, kiertotalous sekä uusien energiateknologioiden prosessit
- ✓ Digitaalisuuteen, robotiikkaan ja sähköisiin ratkaisuihin perustuvat terveyspalvelut ja oppimisen sekä vihreän kasvun ratkaisut
- ✓ Tehokkaat ja ympäristöä säästävät kuljetusjärjestelyt, logistiikka ja liikenne sekä veneen suunnittelu ja rakennus
- ✓ Puurakentaminen ja puumateriaalien käyttö
- ✓ Kestävä matkailu ja sosiaaliset innovaatiot
- ✓ Luovan talouden koulutus ja pedagogiikka

Mineraalit, biopohjaiset materiaalit, kiertotalous sekä uusien energiateknologioiden prosessit

Keski-Pohjanmaalla on merkittävä kansainvälinen epäorgaanisen kemian teollisuuskeskittymä. Maakunnassa on TKI-osaamista erityisesti akkukemiaan ja erilaisiin energian varastoinnin ratkaisuihin liittyen. Suunnitteilla oleva litiumkaivos sekä osaaminen akkutuotannosta kierrätykseen on tärkeä osa eurooppalaista akkuarvoketjua. Keski-Pohjanmaa on myös vahvan alkutuotannon maakunta. Maaseudun elinkeinot luovat pohjaa kierto- ja biotalouden ratkaisuille. Maakunnassa on myös elintarvikkeiden jatkojalostukseen keskittyneitä yrityksiä.

Tavoitteena on kehittää kemian teollisuuteen liittyviä kiertotalouden ratkaisuja ja vahvistaa akkuarvoketjujen uusien innovaatioiden kehittämistä ja käyttöönottoa. Keskeisiä toimialarajapintoja ovat mm. epäorgaanisen kemian klusteri, mineraalit sekä biopohjaiset materiaalit ja prosessit. Painopistealueella tuetaan myös mm. kestävän metsä- ja maatalouden innovaatioita sekä energiatehokkuuden, energian varastoinnin, uusiutuvan energian ja bioenergian uusien ratkaisujen kehittämistä ja jalkauttamista.

Digitaalisuuteen, robotiikkaan ja sähköisiin ratkaisuihin perustuvat terveyspalvelut ja oppimisen sekä vihreän kasvun ratkaisut

Digitaalisuus on älykästä erikoistumista läpileikkaava vahvuusalue, jonka tarjoamia mahdollisuuksia hyödynnetään kaikilla painopistealueilla. Digitaalisuuteen ja robotiikkaan liittyviä ratkaisuja halutaan lisäksi edistää myös laajemmin maaseudun elinkeinojen, alkutuotannon, terveyspalvelujen, tuotannollisten yritysten sekä pedagogiikan osalta. Keski-Pohjanmaa on mukana mm. robotiikkaan ja maaseudun yritysten kehittämiseen liittyvissä digitaalisissa innovaatiokeskittymissä (DIH, *digital innovation hub*). Painopistealueella tuetaan mm. robotiikkaan, tekoälyyn, puhtaisiin teknologioihin, teolliseen internettiin ja virtuaaliseen todellisuuteen perustuvia ratkaisuja ja innovaatioita sekä niiden jalkauttamista elinkeinoelämän, terveydenhuollon ja opetuksen käyttöön.

Tavoitteena on tuottaa laadukkaita digitaalisia palveluja, jotka ovat maakunnan asukkaiden ja yritysten saatavilla. Digitaalisuuteen, robotiikkaan ja sähköisiin ratkaisuihin perustuvilla palveluilla kannustetaan ja tehostetaan kansalaisten osallisuutta ja palvelujen käytettävyyttä sekä vahvistetaan yritysten toimintaedellytyksiä kaupunkiseuduilta harvaan asutulle maaseudulle ja syrjäisille seuduille.

Tehokkaat ja ympäristöä säästävät kuljetusjärjestelyt, logistiikka ja liikenne sekä veneen suunnittelu ja rakennus

Keski-Pohjanmaa sijaitsee tutkimus-, innovaatio- ja kehittämistoiminnan kannalta erinomaisessa liikenneyhteyksien solmukohdassa. Saavutettavuuteen perustuvien ratkaisujen kehittäminen palvelee myös alueen harvaan asutukseen liittyvien elinkeinotoiminnan haasteiden lievittämistä. Maakunnassa on lisäksi vahvaa, kansainvälistä veneteollisuutta. Painopistealueella tuetaan mm. kuljetusketjujen tehokkuuteen, multimodaalisuuteen, kuljetusten ja liikenteen digitalisaatioon ja sähköistämiseen sekä autonomiseen liikenteeseen liittyviä innovaatioita ja pilotteja. Lisäksi edistetään veneteollisuutta tukevien teknologioiden ja innovaatioiden kehittämistä ja jalkauttamista elinkeinoelämän käyttöön.

Tavoitteena on kehittää laadukkaita ja kestäviä liikenteen ja logistiikan ratkaisuja, jotka turvaavat alueen asukkaille ja elinkeinoelämälle saavutettavuuden, liikenteen ja logistiikan tehokkaat ja kattavat palvelut sekä toimivat yhteydet niin alueen sisällä kuin sen ulkopuolelle kansallisesti ja kansainvälisesti.

Puurakentaminen ja puumateriaalien käyttö

Keski-Pohjanmaalla toimii useita puurakentamiseen keskittyviä suuryrityksiä ja toimiala on merkittävä teollisuudenala maakunnassa, jolla on suuri, vihreää siirtymää tukeva kansainvälistymisen ja kasvun potentiaali. Painopistealueella tuetaan mm. puurakentamiseen, puumateriaaleihin sekä niiden käyttöön liittyviä innovaatioita ja niiden kaupallistamista ja kansainvälistymistä. Lisäksi tavoitteena on edistää digitaalisuuteen perustuvia teknologioita osana rakentamista, energiatehokkuutta, älykkäitä asumisratkaisuja ja palvelujen kehittämistä. Kehittämistyössä huomioidaan ympäristöministeriön asettamat julkisen puurakentamisen tavoitteet.

Tavoitteena on tuottaa kehittyneisiin materiaaleihin ja älykkäisiin asumisratkaisuihin liittyviä monipuolisia innovaatioita, uusia tuotteita ja uutta liiketoimintaa, joka vahvistaa ja monipuolistaa maakunnan elinkeinotoimintaa ja lisää kansainvälistä kilpailukykyä. Älykkään erikoistumisen teollisen puurakentamisen ratkaisut mahdollistavat materiaali- ja tuotantotehokkuuden kehittämisen sekä teollisten hallittujen prosessien kautta myös laadun ja kustannustehokkuuden parantamisen keskipohjalaisessa puurakentamisen teollisuudessa.

Kestävä matkailu ja sosiaaliset innovaatiot

Keski-Pohjanmaa on kulttuuri- ja luontomatkailun maakunta, jossa matkailuelinkeinolla on merkittävä kasvupotentiaali. Tavoitteena on tukea luonto-, kulttuuri-, hyvinvointi-, tapahtuma-, liikunta- ja ruokamatkailun palveluinnovaatioiden sekä sosiaalisten innovaatioiden kehittämistä ja jalkauttamista sekä toimialaa tukevaa digitalisaatiota ja kansainvälistymistä. Toimialan kasvu toteutetaan kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti.

Tavoitteena on hyödyntää Keski-Pohjanmaan maakunnan matkailun kasvupotentiaali ja kehittää matkailusta ekologisesti, sosio-kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elinkeino maakunnan erityispiirteitä, innovatiivisia palveluita ja digitaalisuutta hyödyntämällä.

Luovan talouden koulutus ja pedagogiikka

Keski-Pohjanmaa on vahva kulttuurin ja kulttuuriin liittyvän osaamisen maakunta. Alueella on mm. kansainvälistynyttä audiovisuaalista liiketoimintaa sekä luovaan talouteen ja kulttuuriin liittyvää koulutusta ja oppimisympäristöjä. Kulttuurin, luovan talouden sekä näihin liittyvän osaamisen kaupallistaminen luo merkittäviä uusia mahdollisuuksia maakunnan elinkeinojen kehittämiselle. Tavoitteena on kehittää mm. kulttuurin ja matkailun yhteisiä innovaatioita, kulttuuri-, media- ja elokuva-alan sekä audiovisuaalisen alan osaamista ja kaupallistamista tukevaa teknologiaa, digitaalisia ratkaisuja ja innovaatioita sekä niiden jalkauttamista elinkeinoelämän käyttöön.

Tavoitteena on vauhdittaa luovan talouden kasvuhakuisuutta ja tulevaisuuden haasteisiin vastaavaa rohkeaa uusiutumista Keski-Pohjanmaalla. Luovan talouden osaamista hyödynnetään keskipohjalaisten yritysten kilpailukyvyn kehittämisessä, liiketoiminnan uudistamisessa sekä uuden liiketoiminnan synnyttämisessä sekä vahvistetaan luovaa taloutta ja kulttuuria osana elinkeinotoimintaa ja maakunnan kilpailukykyä.

Prioriteetti	Kuvaus
Mineraalit, bio-pohjaiset materiaalit ja uusien energiateknologioiden prosessit, kiertotalous	Kemian teollisuuden uudistuminen uusien innovaatioiden kehittämisen ja käyttöön ottamisen kautta erilaisilla toimialarajapinnoilla esim. epäorgaanisen kemian klusteri, mineraalit ja biopohjaiset materiaalit ja prosessit. Älykäs ja kestävä maa- ja metsätalous. Energiatehokkuus. Uusiutuvat energiat ja bioenergian lähteinä esim. metsätalouden jäännösmateriaalit, maatalousjäte ja karjan lanta; akkukennot, akkujen arvoketjut ja kierrätys; Energian säästöteknologiat.
Luovan talouden koulutus ja pedagogiikka	Media, elokuva ja AV-teollisuus, musiikin koulutus, pedagogiikka ja tuotannot; aineeton kulttuuriperintö.
Kestävä matkailu ja sen sosiaaliset innovaatiot	Puhdas luontoympäristö joka mahdollistaa terveellisen ja puhtaan luomuruokatuotannon, perinteiset terveyspalvelut ja matkailun ympärivuotisesti. Luonto- ja kulttuurimatkailukohteiden digitaaliset ratkaisut ja sosiaaliset innovaatiot.
Kehittyneet materiaalit: puurakentaminen ja puumateriaalien käyttö	Energiatehokas ja ympäristöä säästävä puuelementtirakentaminen ja puurakenteet kuten talot ja puupohjaiset tuotteet. Älykkäät asumisratkaisut ja ICT rakenteissa.
Tehokkaat ja ympäristöä säästävät kuljetusjärjestelyt, logistiikka ja liikenne, veneen suunnittelu ja rakennus	Kuljetusketjutehokkuus, jäljitettävyys, digitalisaatio, standardointi, päästövähennykset, sähköistäminen, autonominen liikenne, kuljetusjärjestelyt, logistiikka, viranomaisvalvonta, automatisoitu liikenneohjaus, tilannetietoisuus, päästö- ja hiilikompensointi, lohkoketjut. Räätälöidyt nykyaikaiset tuotantoketjut työ- ja vapaa-ajan venevalmistuksessa.
Vihreän kasvun tieto- ja viestintäteknologian ratkaisut, sähköiset terveyspalvelut, e-oppiminen, robotiikka	Kestävä vihreä kasvu digitalisaation kautta; puhtaat teknologiat, robotiikka, tekoäly – käyttäjäliittymät, robotiikka, asioiden internet, teollinen internet; virtuaaliset tapahtumat ja virtuaaliset oppimisympäristöt, virtuaaliset hautomot, yhteisölliset etätyötilat ja etätyö; huipputeknologian terveyspalvelut ja muut ICT-ratkaisut

biotalous,
luonnontuotteet
ympäristö,
ilmastonmuutos
kulttuuriperintö
sosiaaliset
innovaatiot,
matkailu,
hyvinvointi,
robotiikka, ICT,
käyttöliittymät,
etätyö, sensorit,
älykäs logistiikk
kemia,
akkuteollisuude
arvoketju ja
kiertotalous,
tuotantoteknolo
teollisuuskluste

Älykkään erikoistumisen prosessi

Euroopan komissio edellyttää alueilta alueen vahvuuksien ja kasvupotentiaalin hyödyntämiseen perustuvaa älykkään erikoistumisen strategiaprosessia, joka toteutetaan alueiden välisessä yhteistyössä eurooppalaisen kilpailukyvyn ja innovaatiotoiminnan vahvistamiseksi. Älykkään erikoistumisen strategia on rahoituksen ennakkoehto monessa Euroopan unionin rahoitusinstrumentissa sekä keskeinen rahoitusta ohjaava asiakirja kansallisella alue- ja rakennepolitiikan ohjelmakaudella 2021–2027.

Yrittäjämäisen etsimisen prosessissa (EDP, *entrepreneurial discovery process*) kartoitetaan jatkuvana alueellisena, osallistavana ja interaktiivisena prosessina uusia mahdollisuuksia ja innovaatioita sekä päivitetään ja kohdennetaan uudelleen älykkään erikoistumisen strategian painopisteitä. Prosessissa kytketään aluekehityksen eri sidosryhmät laajasti yrittäjämäiseen ja jatkuvaan yhteistyöhön markkinalähtöisten kasvumahdollisuuksien seuraamiseksi ja tunnistamiseksi. Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan keskeisten vahvuuksien liiketoimintamahdollisuudet huomioidaan sekä teknologisten että ei-teknologisten alojen osalta.

Älykkään erikoistumisen prosessi

Innovaatiotoiminnan levittämisen haasteita Keski-Pohjanmaalla ovat harva asutus ja pitkät etäisyydet markkinoille, innovaatiojärjestelmän heikkoudet maaseutumaisilla alueilla, korkeasti koulutettujen alhainen osuus sekä alhainen TKI-investointien määrä niin yrityksissä kuin julkisella sektorilla. Näihin innovaatiotoiminnan haasteisiin vastataan Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelmassa esitetyillä osaamiseen, kilpailukykyyn ja saavutettavuuteen liittyvillä toimenpiteillä. Lisäksi vahvistetaan alueen älykkääseen erikoistumiseen perustuvaa tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa ja osaamisen siirtoa yrityksiin, julkiselle ja kolmannelle sektorille. Tavoitteena on mm. arvoketjujen vahvistaminen, jalostusarvon nostaminen, aluetalouden muutosjoustavuuden vahvistaminen sekä yritysklusterien kehittäminen.

Älykkään erikoistumisen prosessi

Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategia tarkistetaan ja päivitetään kahden vuoden välein tai tarvittaessa useammin. Päivitetty strategia liitetään maakuntaohjelmaan. Älykkään erikoistumisen painopisteet esitetään myös Euroopan komission älykkään erikoistumisen alustalla (S3/RIS3, *smart specialisation platform*). Keski-Pohjanmaan liitto osallistuu älykkään erikoistumisen kansalliseen koordinaatiotoimintaan sekä eurooppalaisten älykkään erikoistumisen kumppanuusverkostojen toimintaan ja seurantaan.

Älykkään erikoistumisen tavoitteiden toteutumista seurataan maakuntaohjelman toteuttamisen ja seurannan yhteydessä laadullisin ja määrällisin mittarein.

Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen kumppanuudet ja verkostot, esimerkkejä

Keski-Pohjanmaan liitto on mukana Euroopan alueyhteistyön S3 kumppanuuksissa (akkuarvoketjut raaka-aineista kierrätykseen):
- Batteries Europe National and Regional Coordinators Group NRCG
- Advanced Materials for Batteries Partnership AMBP

Kansallinen viitekehys:
- Kansallinen akkustrategia: sähköliikenteen edistäminen ja akkuteknologioiden kehittäminen
- Itä- ja Pohjois-Suomen akkuarvoketjut ja ELMO-yhteistyö
- Robocoast EDIH akkujen arvoketjut sisällytetty
- Kansalliset akkuasioiden koordinaatioryhmät
- Haasteena pääomien puute ja rajallinen julkinen rahoitus
- K-P: Umicore, FreeportCobalt, Keliber… aktiivinen TKI

European Commission

BATTERIES EUROPE
EUROPEAN **TECHNOLOGY** AND **INNOVATION** PLATFORM

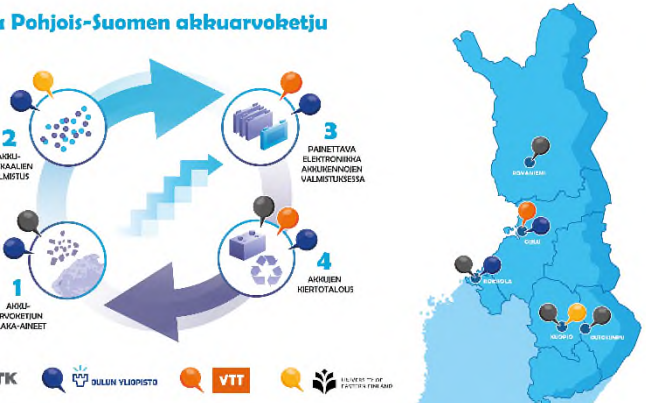

Horizon Europe BATTERIES -ohjelman alainen eurooppalainen kumppanuus: kilpailukykyisen eurooppalaisen teollisen akkuarvoketjun muodostaminen (Towards a competitive European industrial battery value chain for stationary applications and e-mobility)

Batteries Partnership vision is to establish best in the world sustainable and circular European battery value chain to drive the transformation towards carbon-neutral society. The Partnership ambition is to prepare and equip Europe to manufacture and commercialise by 2030 the next-generation battery technologies, through results-oriented innovation programme, which will enable the rollout of the zero-emission mobility and renew energy storage, thus directly contributing to the success of the European Green Deal.

ki-Pohjanmaan liitto, Centria-ammattikorkeakoulu ja Kokkolan yliopistokeskus Chydenius mukana länsirannikon Robocoast – European Digital Innovation Hub (EDIH) konsortioss

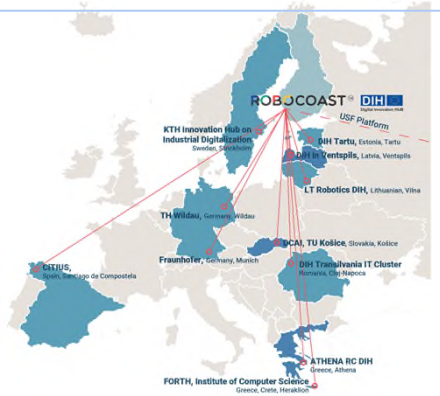

ROBOCOAST

Robocoast asiantuntijat (jokaisessa maakunnassa)

Modernisointikatselmus
Tarvekartoitus

kehitystarpeet liittyer
gia soveltamiseen sek
K:r, prosessien ja
taalisen osaamisen
kehittämiseen

HNC USF PLATFORM

Palvelut

- Living lab testaukset
- Modernisointisuunnitelmat (simulointi)
- Innovaatio- ja haastekilpailut
- R&D Demopajat, selvitykset
- Kansainvälinen yhteistyö (DIH network)
- Osaamisen kehittäminen ja rekry
- Matchmaking ja verkostot (+rahoitus)
- Kyberturvallisuuden testaus

KOKKOLAN YLIOPISTOKESKUS CHYDENIUS

eit Digital

jamk.fi
JAMK University of Applied Sciences

UNIVERSITY OF VAASA

VAMK
VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

roboAI

ROBOCOAST

Allied ICT Finland

HIPEAC COMPILATION ARCHITECTURE

BDV

DIGITAL INNOVATION HUB

European Digital Innovation Hubs will play a central role in the Digital Europe Programme to stimulate the broad uptake of Artificial Intelligence, High Performance Computing (HPC) and Cybersecurity as well as other digital technologies by industry (in particular SMEs and midcaps) and public sector organisations in Europe.

Älykkään erikoistumisen mahdollistavat edellytykset

1) Ajantasainen analyysi alueen innovaatioiden levittämisen (käytäntöön siirtäminen, tuotteistaminen, kaupallistaminen) pullonkauloista, mukaan lukien digitalisaatio

S3:ssa tunnistetaan innovaatiotoiminnan keskittyneisyys tietyille toimialoille, alueen vahvuudet ja kehittämiskohteet sekä kasvumahdollisuudet ja kehittämisympäristöjen tukirakenteiden ja -palveluiden puutteet. Näihin etsitään ratkaisuja uusien toimijoiden aktivoinnilla ja verkostoja kehittämällä. Maakuntaohjelmassa on esitetty analyysi alueellisesta innovaatiotilannekuvasta. Rahoitettavien hankkeiden valintakriteerit huomioivat Keski-Pohjanmaan vahvuudet ja mahdollisuudet sekä myös puutteet ja heikkoudet älykkään erikoistumisen tavoitteiden saavuttamisen näkökulmasta.

2) Älykkään erikoistumisen strategian hallinnoinnista vastaavan toimivaltaisen alueellisen toimijan todentaminen

Keski-Pohjanmaan liitto vastaa maakunnan aluekehittämisen strategisesta kokonaisuudesta ja yhteistyön koordinoinnista sekä strategian hallinnoinnista toimivaltaisena alueellisena toimijana ja välittävänä viranomaisena. Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelma perustuu pitkän aikavälin strategisiin linjauksiin.

3) Strategian tavoitteita mittaavat indikaattorit on asetettu ja toimintatavat määritelty

Strategian toteutumista seurataan ja arvioidaan vuosittain osana maakuntaohjelman sekä alue- ja rakennepolitiikan ohjelman toimeenpanoa. Älykkään erikoistumisen indikaattorit asetetaan ja päivitetään osana maakuntaohjelman ja EU:n ohjelmakauden toteutusta. Seuranta tapahtuu osana maakuntaohjelman toteuttamisen seurantaa ja ennakointia. EDP-prosessissa ja maakunnan yhteistyöryhmän työskentelyn yhteydessä toteutetaan jatkuvaa seurantaa ja hankitaan palautetta. Rahoitettavien hankkeiden valintakriteerit perustuvat RIS3-strategian teemoihin ja tavoitteisiin silloin, kun älykäs erikoistuminen on rahoituskriteerinä.

4) Yritysten innovaatiotarpeiden tunnistaminen ja niiden ratkaisu (EDP–prosessi) on otettu käyttöön älykkään erikoistumisen strategian rakentamiseen ja toteutukseen

EDP-prosessi on keskeinen toimintatapa älykkään erikoistumisen strategian laadinnassa ja toteutuksessa. S3 laaditaan laajassa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Sidosryhmien haastattelut, seminaarit, työpajat, kyselyt ja kuulemistilaisuudet ovat tyypillisiä osallistamistapoja. Erilaiset työryhmät ja verkostot sitoutetaan S3-prosessiin, joka on luonteeltaan jatkuvaa toimintaa. EDP-prosessia kehitetään yhdessä myös muiden alueiden kanssa hyviä käytänteitä kartoittaen ja hyödyntäen.

5) Älykkään erikoistumisen tavoitteisiin ja toimenpiteisiin on asetettu alueen tutkimus- ja innovaatiojärjestelmien kehittäminen sekä kansallisten järjestelmien kehittämisyhteistyöhön osallistuminen

Keski-Pohjanmaan tutkimus- ja innovaatiojärjestelmien kehittymistä edistetään sekä osallistutaan kansallisten innovaatiojärjestelmien kehittämisyhteistyöhön. Kansalliseen, alueiden väliseen ja kansainväliseen TKI-yhteistyöhön osallistumista tuetaan ja seurataan. TKI-organisaatioiden lisäksi kolmas sektori osallistuu maakunnallisen yhteistyörakenteen kautta S3-prosessiin. Yrityssektorin vaikutusmahdollisuuksia vahvistetaan entisestään. S3 temaattista yhteistyötä Euroopan alueiden välillä edistetään Keski-Pohjanmaalla esimerkiksi akkukennojen ja -materiaalien arvoketjuissa ja digitalisaatiossa. Strategiassa on huomioitu Keski-Pohjanmaan innovaatioiden edistämisen tavoitteet sekä kansallinen TKI-tiekartta.

6) Toimet Keski-Pohjanmaan teollisuuden vihreän ja digitaalisen siirtymän vauhdittamiseksi

Vihreä ja digitaalinen siirtymä ovat Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategian keskeisiä teemoja, niitä vauhditetaan innovatiivisia teknologioita sekä ympäristöystävällisempiä tuotantoprosesseja kehittämällä.

7) Kansainvälinen yhteistyö on keskeisesti mukana älykkään erikoistumisen tavoitteissa, toimenpiteissä ja sen toteutumista myös seurataan

Kansainvälisen ja alueiden välisen yhteistyön toteutumista seurataan. Älykkään erikoistumisen teemoissa pyritään vahvistamaan kansainvälisen kilpailukyvyn kehittymistä. Tutkimuksen ja yritystoiminnan yhteistyötä edistetään hankerahoituksen kautta kansainvälisen liiketoiminnan ja tutkimusyhteistyön lisäämiseksi.

LIITE 3

Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelman 2022-2025 seurantamittarit	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
YLEISET				
Väestö vuoden lopussa (31.12.)	68 437	68 158	67 988	
Luonnollinen väestönlisäys (syntyneet-kuolleet % väestöstä)	50,0	1,0	-32,0	
Taloudellinen huoltosuhde	142,1	144,5		
Väestöllinen huoltosuhde	71,6	72,9	73,6	
Elämänlaatunsa hyväksi tuntevien osuus % (Lähde: Sotkanet/THL)*	54,5		59,9	
OSAAMINEN				
Tutkinnon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttäneistä %	70,7	71,4		
Korkea-asteen tutkinnon suorittaneita 15 vuotta täyttäneistä %	25,4	25,8		
Väestön koulutustasomittain 20 vuotta täyttäneelle väestölle (teoreettinen koulutusaika/hlö peruskoulun suorittamisen jälkeen)**	331,8	336,6		
Tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot (milj. €, julkinen ja yksityinen sektori yhteensä), **ÄES mittari**	22,8	22,8		
T&K-henkilöstö (kaikki sektorit yhteensä), **ÄES mittari**	355	313		
KILPAILUKYKY				
BKT/asukas, euroa **ÄES mittari**	38 290			
Vienti, milj. € (tavaravienti, lähde: Tulli), **ÄES mittari**	1 865	1 715	1 896	
Viennin osuus BKT:stä %	71,2			
Yrityskanta (poikkileikkaustieto toimivien yritysten määrästä) **ÄES mittari****	4 528	4697	4839	
Yritysten liikevaihto (1000 €)	4 698 383	4 364 503		
Työpaikkaomavaraisuus %	100,9			
Työllisyysaste % 15-64-vuotiaat (Tilastokeskus, työvoimatutkimus)	72,3	76,1	75,3	
Työttömyysaste % 15-64-vuotiaat (Tilastokeskus, työvoimatutkimus)	6,7	4,2	6,6	
Työttömyysaste % (TEM työnvälitystilasto, työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta, keskimäärin/vuosi)	7,7	7,3	9,9	
Kuntien välinen muuttovoitto/-tappio, henkilöä	-501	-450	-290	
Kasvihuonekaasupäästöt, hiilidioksidiekvalentti/asukas, tonnia CO2 ekv (Lähde: Tutkihallintoa.fi), **ÄES mittari**	14,5	14,4	14,1	
Kasvihuonekaasupäästöt, kt CO2e (Lähde: SYKE, HINKU-laskenta)**** **ÄES mittari**	836,1	798,4	775,2	
SAAVUTETTAVUUS				
Vähintään 100 Mbit/s kiinteän verkon laajakaistasaatavuus % kotitalouksista 31.12. (Lähde: Liikenne-ja viestintävirasto)		56	57	
Vähintään 1000 Mbit/s kiinteän verkon laajakaistasaatavuus % kotitalouksista 31.12. (Lähde: Liikenne- ja viestintävirasto)		20	20	
5G 100 Mbit/s matkaviestinverkon maantieteellinen kattavuus % Keski-Pohjanmaalla 31.12. (Lähde: Liikenne- ja viestintävirasto)			1	
4G 100 Mbit/s matkaviestinverkon maantieteellinen kattavuus % Keski-Pohjanmaalla 31.12. (Lähde: Liikenne- ja viestintävirasto)			14	
Lähde: Tilastokeskus (jos ei ole toisin mainittu)				
** tilastoa ei ole vuodelta 2019*				
***esim. luku 336,6 osoittaa, että teoreettinen koulutusaika henkilöä kohti on noin 3,4 vuotta peruskoulun suorittamisen jälkeen*				
**** tietona käytetty vuoden 4. kvartaalin (Q4) tietoa*				
***** vuodelta 2020 ennakkotieto*				